

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Asta Cicėnienė

Edukologijos magistrantūros studentė

**PAGALBA SOCIALIZACIJOS SUNKUMŲ PATIRIANČIAM
MOKINIUI: POREIKIO, PASIŪLOS IR KOKYBĖS DERMĖ**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė
Doc. Dalia Augienė

Šiauliai, 2008

Darbas originalusAsta Cicėnienė

SANTRAUKA

PAGALBA SOCIALIZACIJOS SUNKUMŲ PATIRIANČIAM MOKINIUI: POREIKIO, PASIŪLOS IR KOKYBĖS DERMĖ

Magistro darbas

Mokyklose daugėjant mokinių, susiduriančių su įvairiomis socializacijos problemomis, tampa ypač aktualus pagalbos jiems teikimas. Kad tai būtų tinkamai organizuota, svarbu žinoti mokyklos administracijos ir pagalbą teikiančių mokytojų komandos požiūrį į šią veiklos sritį, nustatyti pagalbos mokiniams poreikį, išanalizuoti siūlomas pagalbos formas ir įvertinti teikiamos pagalbos kokybę. Šiuo tikslu Raseinių rajono savivaldybės ugdymo įstaigose buvo atliktas tyrimas, kurio **objektas** – pagalba socializacijos sunkumų patiriančiam mokiniui.

Tyrimo tikslas – nustatyti pagalbos socializacijos sunkumų patiriančiam mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermę, atskleidžiant mokyklų vadovų ir pagalbos komandos atliekamų funkcijų realizavimo ypatumus.

Metodologiniu tyrimo pagrindu laikytina: *psichoanalizės teorija* (K. Horni, H. Salivanas, E. Fromas): asmenybė – tai tarpasmeninių santykių atspindys; *psichosocialinė asmenybės vystymosi teorija* (E. Eriksonas): tam tikras konkretaus vaiko elgesys priklauso nuo jo ankstesnio patyrimo, dabartinės situacijos, nuo kultūrinės aplinkos ir net nuo visuomenės istorijos; *socialinio išmokimo teorija* (A. Bandura): žmogaus elgesys ir psichiniai procesai – tai išmokimo rezultatas. Elgesį dažniausiai lemia ne viena aplinkybė ar atskiras elgesio modelis, o jų tarpusavio sąveika.

Tyrimo metodai: **teoriniai** - mokslinės literatūros, teisės dokumentų analizė; **empiriniai** - kiekybinis standartizuotas apklausos raštu metodas taikytas apklausiant mokyklų vadovus, mokyklų pagalbos komandos (prevencinio darbo grupių) narius ir vyresniųjų klasių mokinius; statistiniai - apklausos raštu **statistinė duomenų analizė** atlikta taikant aprašomosios statistikos metodus, koreliacinę analizę ir skaičiuojant procentinę išraišką.

Tyrimo dalyvavo 18 Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklų: 2 gimnazijos, 6 vidurinės ir 10 pagrindinių mokyklų. Imtį sudarė 409 mokiniai (14,6 proc. tuo metu besimokančių 8-12 klasių mokinių), 11 iš 18 mokyklų direktorių ir 108 mokyklų prevencinio darbo grupių narių. Iš viso apklausti 528 respondentai.

Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklose daug dėmesio skiriama neigiamų socialinių reiškinių prevencijai ir vaiko gerovei. Įvairūs mokyklos bendruomenės gyvenimo vidiniai ir išoriniai veiksniai sąlygoja prevencinių priemonių veiksmingumą, kuris šiuo metu dar nepakankamas. Tyrimo rezultatai patvirtino hipotezę, kad mokyklose organizuojamų ir įgyvendinamų pagalbos mokiniui priemonių veiksmingumą lemia pagalbos poreikio, pasiūlos ir kokybės dermė.

SUMMARY

HELPING A PUPIL EXPERIENCING DIFFICULTIES IN SOCIALIZING: HARMONY OF DEMAND, SUPPLY AND QUALITY

As the number of pupils, which run into different socialization problems, is increasing, helping them becomes particularly relevant. That it would be properly organized, it is important to know the attitude of school's administration and teacher's team that is helping pupils towards this preserve, set the necessity of help, analyze forms of help that are offered and evaluate the quality of help. According to this research was made in Raseiniai district local governments' educational institutional. Its object is, helping a pupil having trouble in socializing.

The aim of the research is to set harmony of demand, supply and quality for pupil having trouble in socializing, while revealing schools leaderships' and helping teams' realization peculiarity of surplus function.

The basis of methodological research is kept: the theory of psychoanalysis (K. Horni, H. Salivanas, E. Fromas}: personality is the reflection of interpersonal relationship; the theory of evolution of psychosocial personality {E. Ericson}: specific behavior of particular pupil depends on his earlier experience, cultural environment and even on the history of community; the theory of social learning {A. Bandura): learning result is humans' behavior and psycho processes. Behavior mostly depends not only on one factor or on separate model of behavior, but their interplay.

The methods of research: theoretical – scientific literature, the analysis of law documents; empirical – quantitative standardize written interrogatory method was practiced examining schools' leadership, schools' helping team members and pupils of higher classes; statistical – written interrogatory statistical fact analysis was practiced according expositive statistic methods, correlation analysis and counting in term of percentage.

In research participated 18 comprehensive schools of Raseiniai district: 2 gymnasiums, 6 secondary schools ir10 basic schools. 409 pupils compound the grip (14,6 % of 8-12 classes pupils still are studying}, 11 of 18 school headmasters and 108 members of schools preventive working group. In account, 528 respondents were questioned.

Comprehensive schools of Raseiniai district give great attention to negative social expression of preventive and child's wealth. Different factors of inside and outside school community life determine efficiency of preventive means, witch now is not sufficient. Results of the research approved hypothesis that helping for pupils' means efficiency that is organized in school determine to harmony of demand, supply and quality.

Turinys

SANTRAUKA.....	2
SUMMARY.....	3
ĮVADAS.....	5
1. ASMENYBĖS SOCIALIZACIJĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI.....	8
1.1. Socialinio elgesio ištakos.....	8
1.2. Socializacijos proceso defektai šeimoje.....	10
1.3. Mokyklos ir bendraamžių įtaka.....	12
1.4. Visuomenės informavimo priemonių poveikis.....	14
2. MOKYKLA – VIENA SVARBIAUSIŲ POZITYVIOSIOS SOCIALIZACIJOS INSTITUCIJŲ.....	15
2.1. Vaiko gerovės teisinis pagrindas.....	15
2.2. Mokykla neigiamų visuomenės reiškinių įtakoje.....	17
2.3. Prevencinio darbo paskirtis ir reikšmė.....	20
2.4. Prevencinės veiklos įgyvendinimas mokykloje.....	22
2.5. Pagalbos mokiniui organizavimas ir reglamentavimas.....	23
2.6. Pagalbos komandos veikla.....	26
3. PAGALBOS SOCIALIZACIJOS SUNKUMŲ PATIRIANČIAM MOKINIUI POREIKIO, PASIŪLOS IR KOKYBĖS DERMĖS TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ.....	29
3.1. Mokyklų prevencinės veiklos programų analizė.....	31
3.2. Mokyklų vadovų prevencinės veiklos vertinimas.....	34
3.3. Mokyklų prevencinio darbo grupių narių prevencinės veiklos vertinimas.....	39
3.4. Mokinių prevencinės veiklos vertinimas.....	46
IŠVADOS.....	54
REKOMENDACIJOS.....	56
LITERATŪRA.....	57
PRIEDAI.....	60

IVADAS

Tyrimo aktualumas.

Persų patarlė sako, kad vaikai yra labiau panašūs į savo laikmetį, negu į savo tėvus. Tai patvirtina vis gilėjančios visuomenės socialinės problemos, įtakojančios mokyklinio amžiaus jaunimo polinkius, interesus ir elgesį. Girtavimas, rūkymas, vengimas mokytis, ankstyvas lytinis gyvenimas, emocinis ir fizinis smurtas, polinkis į savižudybes - tai toli gražu ne visos problemos, į kurias pasineria paaugliai, su kuriomis susiduria jų tėvai ir mokytojai. Dabartinę situaciją puikiai iliustruoja šie žodžiai: „Sparčių socialinių ir ekonominių Lietuvos visuomenės pokyčių laikotarpis ir jam būdingas tradicijų bei vyresniosios kartos autoriteto silpnėjimas sustiprina paauglių negatyvizmą, nerimą, egzistencinės tuštumos jausmą. Savo vietos visuomenėje paieškų sunkumai gali ugdyti paauglio nuostatą, kad nežinomos jėgos juo manipuliuoja, o tai skatina ryšio su visuomenės institucijomis sunkumus, kurie pasireiškia vandalizmu, pabėgimais iš namų, alkoholio ar narkotikų vartojimu“ (Navaitis, 2007, p.18).

Mokyklų pedagogai, psichologai, socialiniai darbuotojai laikosi nuomonės, kad būtina investuoti į visapusišką pagalbą mokiniams ir jų šeimoms, įgyvendinti veiksmingos prevencijos priemones (Žukauskienė, 2006). Kasmet, vykdant Vyriausybės, Švietimo ir mokslo ministerijos nutarimus, ministro įsakymus bei taikant privačias iniciatyvas įvairinamas socializacijos programų turinys, ieškoma vis naujų pagalbos formų, kad paauglio socializacija būtų sėkminga.

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu šalies mokslininkai nuolat atlieka įvairius švietimo būklės tyrimus, siekiant užtikrinti teikiamų švietimo paslaugų kokybę ir veiksmingumą. Pastaraisiais metais atlikta keletas pagalbos mokiniui atžvilgiu svarbių tyrimų: „Švietimo pagalba bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams“ (2005), „Prevencinio darbo grupių mokyklose ir koordinavimo grupių savivaldybėse veiklos vertinimas“ (2005), 2006 m. atlikti pedagoginių psichologinių tarnybų veiklos ir pedagoginės psichologinės pagalbos mokykloje veiksmingumo tyrimai, 2007 m. tirtas psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklose mokiniams lygis. Tyrimų ataskaitose pateikti duomenys, išvados bei rekomendacijos tapo svarbiu postūmiu imtis analizuojamos temos.

Raseinių rajonas į 2005 m. šalies mastu vykdytą Prevenčinio darbo grupių mokyklose ir koordinavimo grupių savivaldybėse veiklos vertinimą nebuvo įtrauktas. Tačiau tais pačiais metais Raseinių rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyrius kartu su Raseinių pedagogine psichologine tarnyba atliko tyrimą „Neigiamų socialinių reiškinių paplitimas tarp Raseinių rajono 6-12 klasių mokinių“. Tyrimo rezultatai parodė, kad socialinių problemų spektras rajono mokyklose labai platus, todėl būtina stengtis patenkinti didelį pagalbos mokiniui ir jo šeimai poreikį bei užtikrinti teikiamos pagalbos kokybę.

Tyrimo problema.

Mokyklose daugėjant vaikų, susiduriančių su įvairios prigimties problemomis, tampa ypač aktualus pagalbos teikimas mokiniams. Kad tai būtų tinkamai organizuota, svarbu žinoti mokyklos administracijos ir pagalbą teikiančių mokytojų komandos požiūrį į šią veiklos sritį, nustatyti pagalbos mokiniams poreikį, išanalizuoti siūlomas pagalbos formas ir įvertinti teikiamos pagalbos kokybę. Nors paskutiniaisiais metais šios problematikos empirinių tyrimų yra atliekama nemažai, tačiau tokių tyrimų reikalingumą nusako mokinių, patiriančių įvairių socializacijos sunkumų, gausa ir vis didėjantis pagalbos poreikis. Šie veiksniai ir nusako tyrimo problemą.

Vadovaujantis anksčiau įvardintų švietimo būklės tyrimų tikslais ir rezultatais bei tyrimo „Neigiamų socialinių reiškinių paplitimas tarp Raseinių rajono 6-12 kl. mokinių“ (2005) išvadomis ir rekomendacijomis buvo siekiama nustatyti prevencinės veiklos ir pagalbos mokiniams organizavimo bei teikimo ypatumus. Šiuo tikslu Raseinių rajono savivaldybės ugdymo įstaigose buvo atliktas tyrimas, kurio **objektas** – pagalba socializacijos sunkumų patiriančiam mokiniui.

Hipotezė:

pagalbos socializacijos sunkumų patiriančiam mokiniui veiksmingumas priklauso nuo pagalbos poreikio, pasiūlos ir kokybės dermės.

Tyrimo tikslas – nustatyti pagalbos socializacijos sunkumų patiriančiam mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermę, atskleidžiant mokyklų vadovų ir pagalbos komandos atliekamų funkcijų realizavimo ypatumus.

Tyrimo tikslui įgyvendinti buvo realizuoti šie **uždaviniai**:

1. Remiantis moksline literatūra apibūdintos socialinio/delinkventinio paauglių elgesio ištakos, socializaciją įtakojantys veiksniai ir pagalbos teikimo ypatumai.
2. Išanalizuotos mokyklų prevencinės veiklos programos.
3. Ištirtas mokyklos vadovų požiūris į mokykloje organizuojamą pagalbos teikimą.
4. Atskleisti mokyklos pagalbos komandos veiklos ypatumai.
5. Apibūdintas mokinių požiūris į pagalbos organizavimą mokykloje.
6. Remiantis tyrimo rezultatais pateiktos išvados ir rekomendacijos pagalbos tobulinimui.

Tyrimo metodologija

Metodologiniu tyrimo pagrindu laikytina:

- psichoanalizės teorija (K. Horney, H. Salivanas, E. Fromas): asmenybė – tai tarpasmeninių santykių atspindys;

- psichosocialinė asmenybės vystymosi teorija (E. Eriksonas): tam tikras konkretaus vaiko elgesys priklauso nuo jo ankstesnio patyrimo, dabartinės situacijos, nuo kultūrinės aplinkos ir net nuo visuomenės istorijos;

- socialinio išmokimo teorija (A. Bandura): žmogaus elgesys ir psichiniai procesai – tai išmokimo rezultatas. Socialinis elgesys yra išmokstamas per teigiamus ir neigiamus pastiprinimus ir elgesio modelių stebėjimą. Elgesį dažniausiai lemia ne viena aplinkybė ar atskiras elgesio modelis, o jų tarpusavio sąveika.

Tyrimo metodai:

1) **teoriniai** - mokslinės literatūros, teisės dokumentų analizė;

2) **empiriniai** - kiekybinis standartizuotas apklausos raštu metodas taikytas apklausiant mokyklų vadovus, mokyklų pagalbos komandos (prevencinio darbo grupių) narius ir vyresniųjų klasių mokinius;

3) statistiniai - apklausos raštu **statistinė duomenų analizė** atlikta taikant aprašomosios statistikos metodus, koreliacinę analizę ir skaičiuojant procentinę išraišką.

Tyrimo imtis

Tyrimo dalyvavo 18 Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklų: 2 gimnazijos, 6 vidurinės ir 10 pagrindinių mokyklų. Imtį sudarė 409 mokiniai (14,6 proc. tuo metu besimokančių 8-12 klasių mokinių), 11 iš 18 mokyklų direktorių ir 108 mokyklų prevencinio darbo grupių narių. Iš viso apklausti 528 respondentai.

Tyrimo organizavimo etapai:

1) literatūros ir dokumentų analizė;

2) tyrimo instrumento parengimas ir adaptacija Raseinių rajono mokiniams, mokyklų vadovams ir pagalbos grupių nariams;

3) apklausa raštu, vykdyta Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklose 2007 m. balandžio – gegužės mėnesiais;

4) tyrimo duomenų apdorojimas.

Darbo struktūra

Darbą sudaro: įvadas, kuriame atskleidžiamas mokslinės problemos aktualumas, suformuluojamas objektas, tikslas ir uždaviniai, iškeliami hipotezė, nurodoma tyrimo metodologija ir metodai; teorinė dalis, kurioje analizuojamos socialinio/ delinkventinio elgesio ištakos bei asmenybės socializaciją įtakojantys veiksniai, apibrėžiamas vaiko gerovės teisinis pagrindas; empirinė dalis, kurioje analizuojami apklausos metu gauti duomenys; darbo pabaigoje pateikiamos su tyrimu susijusios išvados ir rekomendacijos; literatūros sąrašas (73 šaltiniai); darbą iliustruoja 1 lentelė ir 25 paveikslai. Darbo apimtis 59 puslapiai (be priedų), bendra apimtis 77 puslapiai.

1. ASMENYBĖS SOCIALIZACIJĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

„Socializacija – vaikystėje prasidedantis procesas: išmokdamas visuomenės normų, dėsnių ir gyvenimo būdo, asmuo tampa visuomenės nariu. Didžiausią poveikį socializacijos procesui daro šeima, mokykla, bendraamžiai, darbas, religija ir visuomenės komunikacijos priemonės“ (Kvieskienė, 2005, p. 3). Instituciniame lygmenyje socializacija suprantama kaip pasekmė tų sąveikų, kurios vyksta mokykloje tarp individo ir praktinės veiklos bei tarp individų (pvz., mokinio-mokytojo; mokinio-mokinio) ir jų grupių. Tų sąveikų socialinis ir kultūrinis turinys nulemia socializacijos vertybes (prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Socializacija>).

Socializacijos procesas prasideda nuo pirmųjų žmogaus gyvenimo akimirku. Nors jį iš esmės lemia asmenybės mokymas ir auklėjimas, tačiau tai nėra vieninteliai asmenybės socializacijos veiksniai. Atsižvelgiant į šių veiksnių įvairovę bei jų tarpusavio sąveikos ypatumus galima teigti, kad asmenybė gali perimti įvairias elgesio formas – tiek socialias, tiek asocialias. Vykstant negatyviajai socializacijai asmenybė palaipsniui perima asocialias elgesio normas bei vertybes, savo poreikius tenkina socialiai nepriimtinais būdais (Kvieskienė, 2005).

Nepageidautinas elgesys gali atsirasti dėl įvairių socializacijos trūkumų, kuriuos lemia: auklėjimo klaidos šeimoje, atstūmimas ir izoliacija bendraamžių grupėje, nesėkmės mokykloje, visuomenės informavimo priemonėse demonstruojamas smurtas, prievarta ir kt. Visi šie faktoriai yra svarbūs ir reikšmingi, kadangi asmenybės negatyviają socializaciją lemia sudėtinga jų tarpusavio sąveika.

1.1. Socialinio elgesio ištakos

Socialinis elgesys – tai individų ir jų grupių tarpusavio santykiai ir elgesys, kurį sąlygoja fizinė, biologinė ir socialinė aplinka (Sruoga, Jakubkaitė, 2002). Ieškant socialinio elgesio ištakų vienas svarbiausių faktorių yra socialinės aplinkos poveikis žmogui. Anot socialinės krypties biheivorizmo teorijos šalininkų (Dž. Votsonas, B. Skinneris), gilintis į žmogaus vidų nėra svarbu. Asmenybė formuojasi ir veikia priklausomai nuo aplinkos sąlygų. Socialinis elgesys yra mažiausiai dviejų žmonių elgesys. Biheivoristai teigia, kad žmonės vienas kitam yra dirgikliai ir stimulai, sukeltys atsaką ir tam tikras reakcijas, bendravimas tarp jų vyksta stimulo – reakcijos principu.

Humanistinės – egzistencinės krypties psichologai (A. Maslou, K. Rodžersas, V. Franklis) manė, kad kalbėti apie asmenybę reikia pradėti ne nuo jos potraukių ar reakcijų į dirgiklius, o nuo vertybių ir jos dvasinės krypties. Pasak K. Rodžerso, žmogus yra tik geras, o visas blogis slypi jo aplinkoje, kuri dažnai trukdo asmenybės raidai. Šios pažiūros darė didelę įtaką vaikų auklėjimui (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 2002).

Santykiyje su socialine aplinka žmogus pasireiškia kaip atskiras organizuotas vienetas, kurio praeities potyrius vienija jo asmenybė, jo ego (Sruoga, Jakubkaitė, 2002). Ego yra atskaitos

taškas tarpusavio santykiuose, kurių dalyvis, kūrėjas ir objektas yra asmenybė. Socialinės krypties tyrėjai (J. Piaget, K.D. Jennigas) įsitikinę, kad žmogus yra sociali būtybė, todėl, norėdamas patenkinti įgimtą bendrumo poreikį, jis gali gyventi tik tarp žmonių. Anot socialinės – kognityvinės krypties psichologo A. Banduros, žmonėms būdingas mokymasis stebint arba modeliavimas, todėl žmogui būtina kitų žmonių pagalba ir poveikis. Tik tarp kitų išmokstame kalbėti, reikšti jausmus, bendrauti, tik žmonių grupėje tampame civilizuoti, t.y. paklūstame reikalavimams, taisyklėms ir draudimams (Sruoga, Jakubkaitė, 2002). Ieškodami savo individualybės žmonės renkasi tarp dviejų kraštutinių – konformizmo ir negatyvizmo, todėl visą gyvenimą tenka spręsti individualumo ir saugumo problemas. Yra nustatyta, kad žmonės sutinka su grupės nuomone net tada, kai ši nuomonė neteisinga. Tai vyksta todėl, kad žmogui būtina gauti socialinį pritarimą (Sturlienė, 2007).

Ne visada pasirinkimas būna sėkmingas ir garantuoja žmogaus populiarumą grupėje bei užtikrina jo statusą. Sėkmingą socializaciją lemia asmenybės sugebėjimas integruotis aplinkoje. Asmenybė ir jos aplinka yra aktyvios ir sąveikauja. A. Bandura pabrėžė, kad ne tik aplinka veikia žmogaus elgesį, bet žmogus veikia savo aplinką. Jis tai pavadino abipusiu determinizmu (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 2002).

Sąveikaudamas su aplinka žmogus atlieka daug socialinių vaidmenų. Socialinio vaidmens atlikimas formuoja asmens savimone, kuri atitinkamai turi įtakos ir elgesio korekcijai. Nors visuomenėje egzistuoja tam tikri vaidmenų modeliai, orientuojantys į vienokią ar kitokią veiklą, tačiau žmonės juos interpretuoja savaip. Taip atsitinka dėl asmenybės socializacijos ypatumų, vertybių, bendravimo patirties. Skirtingas vaidmens supratimas yra konflikto prielaida, ypač, jei vaidmuo neformalus. Interpretuojant neformalius vaidmenis pasireiškia nuomonių įvairovė. Žmogus remiasi subjektyviais kriterijais, pabrėždamas kokių nors vaidmens aspektų svarbą. Pavyzdžiui, mokiniui yra svarbiausia būti drausmingu, tačiau ar toks vaidmuo jam priimtinas, kai nėra aiškiai apibrėžtas? Vaidmens turinio neapibrėžtumas didina stresą, nes žmogui ir kitiems neaišku, ką jis turi daryti, ko iš jo tikėtis, už ką jį pastiprinti ir kaip vertinti. Jei vaidmuo neapibrėžtas, žmogus jaučiasi mažiau galintis ką nors pakeisti savo aplinkoje ir ją kontroliuoti. Atsiranda ir didėja priklausymas nuo atsitiktinių aplinkos pokyčių. Tokią situaciją socialinės – kognityvinės krypties psichologai pavadino išmoktu bejėgiškumu (Sruoga, Jakubkaitė, 2002). Jai išvengti būtinas pasiskirstymas vaidmenimis ir veiklos funkcijomis bei atsakomybe. Tai stimuliuoja pozityvų socialinį elgesį, padeda patenkinti socialinius poreikius (įsitvirtinimo, saviraiškos) ir skatina žmogaus kaip asmenybės augimą.

Socialinį žmogaus elgesį veikia nuostatos – įsitikinimai ir jausmai, kurie parengia tam tikru būdu reaguoti į daiktus, žmones ir įvykius. Nuostatos veikia elgesį esant tam tikroms sąlygoms: kai išorinė įtaka tam, ką žmonės sako ar daro, yra labai maža; kai nuostata yra svarbi konkrečiam

elgesiui; kai žmonės gerai įsisąmonina savo nuostatas. Žinodami, kuo tiki, ir suvokdami šio tikėjimo įtaką elgesiui, žmonės stovi už tai, kuo tiki, ir lieka ištikimi sau. Tačiau dažnai nuostatas formuoja elgesys: žmogus pradeda tikėti tuo, ką daro. Tai atsitinka, pavyzdžiui, prisiimant ir atliekant naują socialinį vaidmenį. Tada žmogus jaučia įtampą, nes jo mintys nesiderina su veiksmais. Ši būseną pavadinta pažintiniu disonansu. Norėdami sumažinti įtampą žmonės savo nuostatas priderina prie veiksmų (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 2002).

Nors žmonių poreikiai yra tie patys, nors gyvenama panašioje aplinkoje, tačiau žmonių tikslai ir elgesys labai skiriasi. Tai nulemia auklėjimo sąlygų skirtingumas ir asmenybės veiklos kryptingumą lemianti vertybinė orientacija. Vertybė įeina į asmenybės savęs vaizdo struktūrą, todėl iššūkis vertybei reiškia grėsmę ir žmogaus ego. Vertybės yra ginamos, piktinamosi, jei jų nepaiso kiti. Vertybės lemia ir paaikškina žmogaus elgesio kryptį, veiklą, reguliuoja žmonių santykius. Universalių vertybių nėra, todėl jų skirtumas yra dažnas konfliktų šaltinis (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 2002).

Kas lemia žmogaus elgesį? Kiek žmogaus elgesiui įtaką daro aplinka? Ar esama sąveikos tarp žmogaus prigimties ir aplinkos? Nustatyta, kad daug žmogaus charakteristikų, didžioji jo tipiškos elgsenos dalis yra genetiškai nulemta. Aplinka turi mažai įtakos. Žinoma, kai kurios elgsenos ypatybės yra perimamos iš aplinkos (paviršutinis mandagumas, svetimos kalbos išmokimas) arba yra prigimties ir aplinkos sąveikos rezultatas (intelektas, gabumai). Tai įrodo, kad žmogus yra ne tik kuriamas, bet ir pats save kuria, o jo socialinį elgesį lemia daugybė veiksnių, įtakančių nuomonę apie save ir kitus, tarpusavio poveikį, santykius ir visą socializacijos procesą (Černius, 2006).

1.2. Socializacijos proceso defektai šeimoje

Norint geriau suprasti paauglio asmenybės formavimosi procesus, būtina atidžiau pažvelgti į pačią artimiausią jo aplinką – šeimą, kaip į pirmutinę ir betarpiškiausią auklėjimo instituciją ir į tai, kas sudaro šeimos gyvenimo auklėjamąjį potencialą (Aramavičiūtė, 2005). Šeima yra pirmoji ir svarbiausia socialinė struktūra, mikroaplinka, perteikianti tam tikrus elgesio modelius, kuriuos įsisąmonina ir perima vaikas. Nė vienas vaikas nėra gimęs būti nusikaltėliu, tačiau šeima kartais tampa pirma institucija, skatinanti vystytis delinkventinio elgesio užuomazgas.

Delinkvencija arba delinkventinis elgesys apibūdinamas kaip psichologinis polinkis arba tendencija pažeisti egzistuojančias elgesio normas, t.y. akcentuojama ne tiek vaiko priklausomybė tam tikrai socialinei kategorijai, kiek jo vidinė nuostata ir polinkis pažeidinėti socialines normas (Valickas, 1997). Delinkventiniam elgesiui priskiriami smulkūs nusižengimai, moralinių elgesio normų pažeidimai, kurie nesukelia rimto pavojaus ir nepadarо didelės žalos (pvz., nedisciplinuotas, konfliktiškas elgesys, epizodiškas alkoholio vartojimas, bėgimas iš pamokų ir kt.). Delinkventinio elgesio paauglių poreikiai viršija jų išgales. Jie dažnai patiria

vidinį konfliktą, kurio priežastis – prieštaravimas tarp siekimo įtvirtinti savo asmenybę ir nesuvokto nepasitikėjimo savo jėgomis. Nors šie paaugliai dažniausiai pervertina save, kelia sau pernelyg aukštus tikslus, jiems būdingas nepasitikėjimo savimi jausmas, kurį nulemia nuolat patiriamos nesėkmės: nesiseka mokslas, prasti santykiai su bendraamžiais, nepalankus suaugusiųjų vertinimas (Valickas, 1997).

Nustatyta, kad delinkventinio elgesio paaugliai augo daug nepalankesnėse sąlygose nei jų bendraamžiai, ir kad neigiamos formavimosi sąlygos šeimoje turėjo įtakos jų elgesiui. Šiuolaikinius procesus fiksuojančių mokslininkų studijos leidžia tvirtinti, kad šeimos funkcijų vaidmuo pernelyg nuvertinamas. Tačiau šeimos vaidmuo vaiko vertybiniais orientyrams ir elgsenai yra itin reikšmingas (Aramavičiūtė, 2005).

Asocialaus elgesio ištakos paprastai siekia ankstyvąją vaikystę, kurioje tėvai ir kiti suaugusieji neužtikrina vaikui saugumo jausmo, nepatenkina emocinių vaiko poreikių. Tai apsunkina socialaus elgesio normų perėmimą, asmenybės prisitaikymą prie aplinkos bei santykių su kitais žmonėmis formavimąsi.

Būtina ankstyvosios vaiko raidos sąlyga – emociškai turtinga vaiko ir motinos tarpusavio sąveika, kurios pagrindu formuojasi saugus prierašumas. Vaiko atskyrimas nuo motinos ir meilės bei globos deprivacija sukelia rimtas ir ilgalaikes pasekmes – asocialų elgesį stengiantis patenkinti deprivacinius poreikius (Valickas, 1997).

Svarbi vieta vaikų ugdyme tenka sankcijų sistemai. Tėvų taikoma bausmių ir sankcijų praktika, jų formos ne visada veiksmingos. Dažniausiai tai susiję su draudimais ir moralizavimu. Tokių sankcijų poveikis trumpalaikis, dažnai jos taikomos nenuosekliai (Civinskas, 2006). Daugelyje šeimų vyksta „priverstiniai mainai“, kai tėvai reikalauja iš vaikų tam tikrų veiksmų, už kurių neatlikimą vaikas gali būti neigiamai pastiprinamas (baudžiamas). Tokių „mainų“ didelis kiekis gali būti žalingas. Vaikas mokosi išvengti bausmės ir tuo pačiu mokosi prievartinio elgesio. Tad autoritariški auklėjimo metodai gali išauginti emociškai nestabilią, agresyviai reaguojančią į frustruojančias situacijas asmenybę (Socialinis ugdymas, 2005).

Ypatingai skaudi ir sunkias pasekmes vaiko raidai turinti yra smurto šeimoje problema. Artimiausioje aplinkoje vaikas gali patirti fizinį, psichologinį arba emocinį, seksualinį smurtą. Nesirūpinimas vaiku arba jo apleistumas yra dar viena smurto rūšis. To priežastys labai įvairios: tėvai nežino psichologinių vaiko poreikių; smurto problemą bandoma sušvelninti, nesureikšminti; tėvai įsivaizduoja, kad vaikas yra jų nuosavybė ir jie gali daryti su juo ką nori. Situacijos, kai vaikas yra nuolatinė smurto auka, kai tėvai nepatenkina pagrindinių jo fizinių ir emocinių poreikių, kelia grėsmę visavertei vaiko raidai (Arlauskaitė, 2007).

Vaiko poreikių tyrėjas R. Campbellas teigia, kad „vaikas yra labiausiai skurstantis mūsų visuomenės žmogus ir jo didžiausias poreikis yra meilė“ (Aramavičiūtė, 2005, p.35). Todėl labai

svarbus veiksnys – emocinis vaiko atstūmimas, t.y. abejingumas jam, jo dvasinių poreikių ignoravimas (Valickas, 1997). Tai gali ilgainiui sukelti padidintą priklausomybę arba gynybišką nepriklausomybę, agresyvumą, emocinį nejautrumą, menką savivertę ir kt. neigiamas pasekmes.

Didelę žalą vaiko socializacijai daro netinkamas vaikų auklėjimo stilius. Tėvų nesirūpinimas savo vaikais, nesidomėjimas jų veikla, interesais, ateitimi, leidžia vaikams elgtis socialiai nepriimtinais būdais. Hipogloba veda į tai, kad vaikai ir paaugliai neišmoksta kontroliuoti savo impulsų, patenka į asocialių asmenų ar grupių įtakos zoną ir perima jų vertybes bei elgesio normas. Hipergloba slopina vaikų savarankiškumą, iniciatyvą bei atsakomybę, skatina konfliktus su tėvais ir stiprias emancipacijos reakcijas. Dviveidiškumo formavimąsi ir asocialaus elgesio pasireiškimo tikimybę padidina prieštaringas auklėjimas (Valickas, 1997).

Nepalankios raidos sąlygos ar auklėjimas šeimoje delinkventinį elgesį lemia netiesiogiai. Tokiomis pačiomis sąlygomis gali formuotis įvairios asmenybės savybės ir skirtingas elgesys. Taip yra todėl, kad kiekvieną asmenybę aplinka veikia savaip ir kiekvienas susikuria savitą santykių su ta pačia aplinka sistemą.

1.3. Mokyklos ir bendraamžių įtaka

Vieną svarbiausių vaidmenų asmenybės socializacijoje atlieka mokykla ir bendraamžių grupės. „Mokyklos gyvenimo, kaip sudėtingo fenomeno, pamatas – mokyklos klimatas, veikiantis asmenybę“ (Aramavičiūtė, 2005, p. 23). Mokyklos klimatas priklauso nuo to, kokios vertybės čia vyrauja, kokiais modeliais vaikai seka.

Nepalankiomis sąlygomis išaugusių vaikų padėtis, lyginant su jų bendraamžiais mokykloje, akivaizdžiai blogesnė - šie vaikai ateina į mokyklą blogiau pasiruošę mokymuisi, jie dažniau atsilieka moksle, neturi mokymosi motyvacijos, vengia mokyklos. Kadangi mokymosi pasiekimai ir elgesys mokykloje yra nuolat vertinami, šie vaikai ir paaugliai gauna ypač daug neigiamų įvertinimų (Kvieskienė, 2005). Šiuo atveju mokiniai vietoj pagalbos sulaukia pažeminimo ir galiausiai patenka į socialinės atskirties grupę. Mokiniai bando ieškoti kokios nors išeities: stengdamiesi neutralizuoti mokytojų ir bendramokslių neigiamus vertinimus ir antipatiją savo atžvilgiu paaugliai ima juos ignoruoti, elgtis įžūliai, naudoti smurtą. Žemą statusą tarp bendraamžių delinkventinio elgesio paaugliai siekia sustiprinti keldami jiems baimę ir generuodami agresyvias reakcijas bei konfliktus.

Delinkventinio elgesio socialinę atskirtį patiriančių mokinių neigiamą požiūrį į mokyklą dažnai sustiprina mokytojų darbo klaidos: neefektyvi komunikacija, neveiksmingos mokymo metodikos ir kt. Mokytojo ir mokinio santykiai itin svarbūs, pagrįsti prisirišimu arba konfliktu. Neigiamos reikšmės mokinio veiklai ir tarpusavio santykiams turi didaktogenija, t.y. negatyvi mokinio psichinė būseną, sukelta pedagoginės etikos pažeidimo (Leliūgienė, 2002). Ji pasireiškia frustracija, baime, prislėgta nuotaika ir pan. Didaktogenijos atsiradimo priežastis – psichinė

mokytojo mokiniui padaryta trauma: mokytojų įžeidūs kreipiniai, baudimas menkinant, pajuokiant, pabrėžiant trūkumus ar lyginant jį su kitais mokiniais. Mokytojų ir mokinių konfliktinių santykių genezė rodo, kad dažniausiai šie santykiai reiškiasi agresyvia mokinių laikysena, mokinių kritika ir abipuse frustracija. Mokiniai, reaguodami į jų nuomone, neteisingus, nedraugiškus ar net agresyvius mokytojų sprendimus ir laikyseną, pradeda bijoti, užsidaro ir dažnai vengia tokių pedagogų pamokų (Leliūgienė, 2002).

Sankcijų taikymas – viena iš priemonių siekiant gero mokinių elgesio ir stropaus mokymosi. Bausmės ir sankcijos tik laikinai nuslopina neigiamą mokinių elgesį, tačiau nepašalina giluminių jo priežasčių. „Žmogaus prigimtis yra tokia, kad natūrali reakcija į barimą neišvengiamai yra gynyba ir atšiaurumas. Mokiniai, išbarti mokytojo, išgyvena visą skalę emocijų ir jausmų: nuo baimės iki atžarumo, nuo paklusnumo iki pykčio. Priešiškus gali išvengti tik tas mokytojas, kuris geba taikyti daugybę subtilių būdų elgesiui reguliuoti“ (Cowley, 2006, p.40). Ir priešingai – kartais mokiniai tikisi sulaukti dėmesio iš mokytojo, o paskui spręsti problemas. Sulaukus dėmesio, paskatinimų, keičiasi mokinių motyvacija, požiūris į mokyklą ir mokymąsi. Tačiau dažnai mokytojų nekantrumas ir nesugebėjimas valdytis nulemia tai, kad delinkventinio elgesio mokinys dažnai keičia mokymosi įstaigas.

Draugystė ir priklausymas bendruomenei yra esminis paauglių socialinis poreikis, kurio nepatenkinę jie patiria didelius psichologinius išgyvenimus. Mokykla yra ta vieta, kur šis poreikis daugiau mažiau patenkinamas. Paauglio socializacijos procese labai svarbi yra grupė. Grupė – tai žmonės, turintys sąveikos modelį, bendrumo jausmą „mes“, juos jungia lojalumas bendroms vertybėms. „Bendraamžių grupė vadovauja paauglio socializacijai, nes iš tėvų įtakos išsilaisvinama tada, kai įeinama į bendraamžių gyvenimą“ (Civinskas, 2006, p.88).

M. Pipher (2007) teigia: „nors bendraamžiai skatina pasitenkinimą savimi ir augimą, kartais, ypač ankstyvoje paauglystėje, jie gali trukdyti vystymąsi“. J. C. Field (2003) rašo: „...geras vaistas nuo menkos savivertės – stengtis būti su tais, kurie gali jus priimti tokį, koks esate, o ne tokį, kokį norėtų jus matyti“. Patyrę psichologinį ir socialinį atskyrimą paaugliai savęs įtvirtinimo, priklausomybės ir pripažinimo poreikius stengiasi patenkinti asocialioje bendraamžių grupėje. Kai kada ši grupė paaugliui pakeičia šeimą, nes užtikrina socialinę, emocinę ir moralinę paramą. Prisijungimas prie asocialios grupės padidina paauglio delinkventinio elgesio pasireiškimus, kadangi grupė sudaro sąlygas, kuriose pastiprinami asocialūs poelgiai ir patenkinami svarbūs asmeniniai poreikiai. Toks paauglio elgesys apriboja jo galimybes pasiekti prestižinį socialinį statusą (Valickas, 1997).

Apibendrinimui tinka R. Teylor (2007) žodžiai: „Jeigu mokykla ir bendraamžių grupės priverčia vaikus jaustis nugalėtais ir nevykėliais, šis poveikis gali turėti įtakos visą gyvenimą“.

1.4. Visuomenės informavimo priemonių poveikis

Asmenybės ugdyme dalyvauja ne tik profesionalūs, bet ir neprofesionalūs tarpininkai, kurie nėra specialiai rengti šiam darbui. Pedagoginėje literatūroje jie vadinami socialinio auklėjimo veikėjais, talkininkais ir pan.

Ypatinga vieta čia tenka žiniasklaidai, kurios vaidmuo ugdymo procese vis didėja. Žiniasklaida tampa itin svarbiu asmenybės socializacijos veiksmu, nes formuoja išorinio pasaulio sampratą, požiūrį į įvairius reiškinius, elgesio normas, vertybių sistemą. Įvairūs tyrimai patvirtina, kad agresyvaus turinio filmų, netgi animacinių filmų, žiūrėjimas (ypač pakartotinis), didina vaikų agresyvumą: kuo daugiau smurto ir prievartos demonstruojama televizijos laidose, tuo dažniau vaikai savo tarpasmeniniuose konfliktuose agresiją laiko veiksminga problemų sprendimo priemone (Valickas, 1997).

Kitas neigiamas žiniasklaidos poveikio aspektas tas, kad informacijos priemonėse siekiama sudominti kuo didesnę auditoriją, pateikiant kuo operatyvesnę ir kraupesnę informaciją, nesigilinant į nusikaltimų priežastis ar sąlygas, kuriomis formavosi nusikaltėlio asmenybė. Paaugliai mokosi remdamiesi ne tik realiais pavyzdžiais (bendraamžių, šeimos narių elgesiu), bet ir simboliniais, kuriuos pateikia televizija, internetas, kiti informavimo šaltiniai. „Visuomenės informavimo priemonės yra labai svarbus ir galingas asmenybės socializacijos veiksnys. Jos formuoja išorinio pasaulio sampratą, požiūrį į įvairius reiškinius, elgesio normas, vertybių sistemą...“ (Valickas, 1997, p.35).

Šiuolaikinė televizija turi geras sąlygas ir dideles galimybes pritraukti žiūrovų dėmesį, sukelti stiprų įspūdį, kitaip paveikti jų mintis bei elgesį. Televizijos poveikis besiformuojančiai asmenybei priklauso ir nuo laidų pobūdžio, ir nuo vaiko susiformavimo lygio. Dažnos televizijos laidos skatina prosocialų vaikų elgesį, altruistinius jo motyvus, aplinkinio pasaulio pažinimą ir intelektualinę brandą. Tačiau, žiūrėdamas televizijos laidas ar lankydamasis interneto svetainėse, vaikas gali perimti netinkamus elgesio būdus (Kvieskienė, 2005). Ryšiui tarp žiniasklaidos propaguojamo smurto ir agresyvaus vaikų elgesio daro įtaką netinkamos auklėjimo sąlygos šeimoje, kai vaikui leidžiama be saiko žiūrėti televizijos laidas ar papulti į virtualaus pasaulio priklausomybę. Kartu su laidų herojais išgyventas emocinis susijaudinimas ir pyktis įtakoja dažnesnes agresijos apraiškas žiūrovui artimoje aplinkoje ir turi ilgalaikį negatyvų poveikį.

Spaudos tyrimų duomenimis žiniasklaida yra linkusi kurti perdėtą ir iškreiptą kriminogeninės situacijos įvaizdį ir, nesiskaitydama su priemonėmis, stengiasi patraukti skaitytoją. Tokia veikla žurnalistai ignoruoja kai kuriuos įstatymus, tame tarpe ir JT Vaikų teisių konvenciją, ir neatlieka prevencinės misijos (Kvieskienė, 2005).

2. MOKYKLA – VIENA SVARBIAUSIŲ POZITYVIOSIOS SOCIALIZACIJOS INSTITUCIJŲ

Mokykla yra bendruomenė, kurioje, kaip ir šeimoje, vyksta vaiko socializacija. Čia jis įgyja elgesio, bendravimo ir kitus socialinius įgūdžius. Kiekvienam mokiniui mokyklos, o ypač klasės bendruomenė, dažnai yra artimiausia socialinė aplinka, kurioje pasireiškia jo gebėjimai, pomėgiai, tenkinami socialiniai poreikiai. „Pagal humanisto A. Maslowo idealios mokyklos viziją, mokykla turėtų būti ta vieta, kuri padėtų vaikui atrasti identišumą ir atskleisti pašaukimą, mokytis branginti gyvenimą, patenkinti jo saugumo, prierašumo, meilės, dėmesio ir pagarbos poreikius, išmokyti pasirinkti ir realizuoti aukščiausias vertybes“ (Aramavičiūtė, 2005, p. 23).

Ypatingą reikšmę asmenybės ugdymui turi visas bendruomenės, kurios nare ji yra, gyvenimas. Kadangi kiekvienas mokinys gali būti kelių grupių ar bendruomenių narys, tai iš jų esminis vaidmuo tenka mokyklai. Mokykla ir kitos vaikų ugdymo institucijos, įgyvendindamos valstybines nuostatas, prisiima vis daugiau socialinių funkcijų, kurios yra svarbi parama nepasiturinčių ar socialinės rizikos šeimų vaikams.

Vaiko socializacija mokykloje vyksta jam dalyvaujant specifinėse pedagogiškai orientuotose pozityviosios socializacijos programose, kurių tikslas – padėti mokiniui perimti socialines normas bei kultūrinės vertybes.

2.1. Vaiko gerovės teisinis pagrindas

LR Švietimo įstatymo (2003) 3 straipsnis skelbia, kad vienas svarbiausių švietimo tikslų yra išugdyti kiekvienam jaunuoliui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu žmogumi, išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius jo gebėjimus, padėti įsisavinti šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą. Įstatyme reglamentuojamas psichologinės ir socialinės pedagoginės pagalbos teikimas, siekiant užtikrinti vaiko gerovės nuostatų įgyvendinimą.

Vaikų ir jaunimo socializacijos programos (2004) vienas iš tikslų yra kurti saugią ir sveiką ugdymo(-si) ir socializacijos aplinką. Svarbiu programos prioritetu laikoma vaikų teisių apsaugos ir jų asocialaus elgesio prevencija (Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, 2004).

Siekiant ugdyti vaikų ir jaunimo sveiką gyvenseną bei psichologinį atsparumą žalingiems aplinkos veiksniams Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose numatytos ugdymo turinio gairės, akcentuojančios vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių integraciją. Mokyklos pasitelkia integruojančias programas, tokias kaip „Narkotinių medžiagų vartojimo prevencija“, kuri apima bendruosius gebėjimus, gyvenimo įgūdžius bei nuostatas, ugdančias mokinių socializaciją, formuojančias psychosocialinę kompetenciją, dažnai lemiančias narkotinių medžiagų vartojimo prevencijos efektyvumą (Davidavičienė, Stonienė, 2000).

Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. balandžio 8 d. nutarimu Nr. IX-2110 patvirtinta Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004-2008 metų programa, kurioje reglamentuoti strateginiai valstybės uždaviniai: sustabdyti ir sumažinti narkomanijos plitimą, nustatyti ir įgyvendinti veiklos kryptis narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės srityje, padidinti narkomanijos prevencijos Lietuvoje veiksmingumą. Viena prioritetinių šios programos krypčių – pirminė narkomanijos prevencija tarp vaikų ir jaunimo (Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004-2008 metų programa, 2004).

Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996) susijęs su priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimo prevencija. Šio įstatymo paskirtis – gerinti vaikų teisinę apsaugą šalyje, nustatant vaiko teisių ir laisvių gynimo bei piktnaudžiavimo psichiką veikiančiomis medžiagomis pagrindus. Bendrosios vaiko apsaugos nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos nuostatos yra tos, kad valstybės, vietos savivaldos institucijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys privalo saugoti vaiką nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos, diegti pozityvias vertybines nuostatas, kurios padėtų sumažinti žalingų įpročių paplitimą vaikų ir jaunimo tarpe.

2003 m. gegužės 20 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. IX-1569 patvirtintoje Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje yra nuostata, kad daug dėmesio skiriama vaiko sveikatingumo programoms ir tam kuriamos bei įgyvendinamos nacionalinės strategijos ir programos, padedančios užkirsti kelią žalingų įpročių atsiradimui, alkoholio, narkotinių ir toksinių medžiagų vartojimui. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos tikslas – sukurti pagrindus vaiko gerovei užtikrinti. Koncepcijoje siekiama daryti įtaką socialinei ir ekonominei politikai, kad vaikams būtų sudarytos sąlygos gyventi visavertį gyvenimą, užtikrinant jų interesus ir Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos II - III jungtinės ataskaitos dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje komentare (2005) yra rašoma: „Vaiko problemų sprendimas vis dar netapo prioritete valstybės politikos srityje. Kuo skubiau reikalingi norminiai aktai, konkrečiai reglamentuojantys, kaip įgyvendinamos konvencijos ir Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatos“ (Lietuvos Respublikos II-III jungtinės ataskaitos dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje NVO komentaras, 2005, p.35).

Šiuo metu LR Seime užregistruotas svarstymui Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris nustato viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečių psichinei sveikatai, fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi, kriterijus, jos skleidimo tvarką, taip pat šios informacijos rengėjų, skleidėjų ir jų dalyvių, žurnalistų bei jų veiklos priežiūrą atliekančių institucijų teises, pareigas ir atsakomybę. Įstatymo projekte darančia neigiamą poveikį

nepilnamečių psichinei sveikatai, fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi laikoma viešoji informacija, kuri yra susijusi su fizinio ar psichinio smurto vaizdavimu, kurioje rodomas mirusio, mirštančio arba žiauriai sužaloto žmogaus kūnas; erotinio pobūdžio, skatinanti azartinius lošimus; sukelti baimę ar siaubą; kurioje palankiai vertinamas priklausomumas nuo narkotinių, psichotropinių medžiagų, tabako ar alkoholio, skatinamas jų vartojimas, gamyba, platinimas ar įsigijimas bei kita panašaus pobūdžio informacija. Už šio įstatymo nuostatų pažeidimus numatyta griežta atsakingų asmenų ir institucijų atsakomybė.

Europos Sąjungos dokumentai ir Pasaulio sveikatos organizacija atkreipia dėmesį į tai, kad visuomenė, nesugebanti veiksmingai išspręsti jaunų žmonių problemų, brangiai moka, turėdama spręsti socialinės atskirties, ugdymo, blogos sveikatos, antisocialinės veiklos, savižudybių, nusikaltimų problemas (Lietuvos Respublikos II-III jungtinės ataskaitos dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje NVO komentaras, 2005).

2.2. Mokykla neigiamų visuomenės reiškinių įtakoje

Visoje Europoje, o taip pat ir Lietuvoje, plinta vaikų ir paauglių nusikalstamumas bei narkotinių medžiagų vartojimas. Tai pavojingas socialinis reiškinys, rodantis nepakankamą dėmesį vaikų ir paauglių gyvenimo įgūdžių ir gebėjimų ugdymui. Mokykla, atsižvelgdama į šiuos reiškinius ir pokyčius visuomenėje, gyvena permainų ir reformų laikotarpiu: keičiasi mokymo programos, ugdymo bei ugdymosi metodai. Tačiau asmeniniams bei socialiniams įgūdžiams mokyklose vis dar skiriama per mažai dėmesio. Sveikatos mokymo specialistų bei psichologų nuomone, asmeniniai ir socialiniai įgūdžiai – tai tarsi apsauginiai veiksniai, mažinantys socialinių negerovių paplitimą.

Otavos Chartijoje pripažįstama, kad sveikata yra kuriama ir diegiama kasdieninėse situacijose, ten, kur žmonės dirba, žaidžia, myli. Sveikata kuriama, kai žmogus rūpinasi savimi ir aplinkiniais, kai jis sugeba apsispręsti ir kontroliuoti savo gyvenimo aplinkybes ir kai užtikrinama, kad aplinkoje, kurioje jis gyvena, sudarytos sąlygos visiems bendruomenės nariams sveikai gyventi (Otavos Chartija, 1986).

„Sveikas žmogus – tai kur kas daugiau, nei gera jo fizinė sveikata. Sveikatos samprata pasikeitė. Ji apibrėžiama kaip visapusiška individo ir visuomenės fizinė, dvasinė, psichinė, emocinė ir socialinė gerovė. Sveikata, jos poreikis, sveika gyvensena formuojasi nuo pat gyvybės užsimezgimo, o jos pamatai tvirtėja per visą ikimokyklinį ir mokyklinį amžių. Taigi, mokykloje, ugdant sveikatos poreikį, labai svarbu iškelti sveikatos prioritetą vertybių sistemoje, ugdyti tas vertybines orientacijas, kurios susijusios su sveikatos tausojimu ir stiprinimu“ (Davidavičienė, 1996, p. 17). Autorė pateikia tyrimų duomenis, pagal kuriuos 49-53 % sveikatą lemia gyvenimo būdas, apie 20 % - gyvenimo aplinka. Konstatuota, kad mokinių, tėvų ir visuomenės žinios apie sveikatą yra nepakankamos, netinkamas jų elgesys (higieninių

įgūdžių stoka, nesveika mityba, mažas fizinis aktyvumas, žalingi įpročiai), dažnai neigiama psichologinė atmosfera šeimoje, klasėje, mokykloje, menkai įtvirtinami sveikos ir saugios gyvenimo įgūdžiai. Įvertinus šiuos faktus visas dėmesys yra sutelktas į šeimą ir mokyklą, kurioms Pasaulinė sveikatos organizacija siūlo dalyvauti „Sveikos mokyklos“ projekte (Davidavičienė, 1996). Vienas iš pagrindinių projekto tikslų – padėti mokiniams ir mokytojams formuoti sveiką gyvenimą, išsiugdyti įpročius, kurie padėtų išlaikyti ir pagerinti sveikatą, kurti sveiką aplinką. Sveikatos išlaikymas ir stiprinimas ypač svarbus dabar, kai visuomenėje didėja psichologinė įtampa bei socialiniai skirtumai. Šis procesas veikia vaikus ir jaunimą, kuris yra labiausiai pažeidžiama visuomenės dalis. Daugelis jaunuolių nespėja susivokti ir prisitaikyti prie politinių, ekonominių bei socialinių pokyčių ar reformų. Tėvų nedarbas, skurdas, skyrybos ir panašūs reiškiniai veikia jų psichikos sveikatą, savijautą, elgesį.

Tyrimą „Jaunimo situacija Lietuvoje“ (2004) atlikusių ekspertų nuomone, jaunimo sveikatai, ypač psichinei, labiausiai kenkia nuolat patiriami stresai, kurie kyla dėl nuolatinės įtampos ir konkurencijos. Ekspertai kaip reikšmingą faktorių, darantį neigiamą įtaką jaunimo sveikatai, išskyrė polinkį į žalingus įpročius.

ESPAD 07 ataskaitoje rašoma, kad „kalbant apie rūkymo paplitimą, neramina tai, kad tarp Lietuvos 15-16 metų amžiaus mokinių ne tik yra rūkė ir rūko keliolika proc. daugiau negu vidutiniškai Europos šalyse, bet ir tai, kad rūkymas, kaip ir alkoholio vartojimas, pagal visus rodiklius nuo 1995 iki 2007 metų pastoviai didėjo“(prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3428&p_d=70969&p_k=1). ESPAD 07 tyrimo duomenimis pagal alkoholio vartojimo paplitimą Lietuvos 15–16 metų moksleiviai ypač „pirmauja“ Europoje (neigiama prasme).

Paauglystė yra eksperimentavimo, smalsumo tenkinimo metas. Dėl to jaunas žmogus susiduria su rizika. Svaigalų vartojimas tampa vienu iš asmens brendimo aspektų ir net gyvenimo dalimi. Daugelis mokinių žino ir supranta, jog alkoholis kenkia sveikatai, tačiau absoliuti dauguma mokinių nežino ar netiki priklausomybės pavojumi, todėl mano, kad galėtų nustoti gerti kada tik panorėję. Tai rodo, kad mokiniai neturi reikiamų žinių, neturi gyvenimo įgūdžių, nemoka ir nesugeba spręsti savo problemų, o šeima, mokykla ir visuomenė nesuteikia jiems laiku pagalbos.

Nors teigiama, kad narkotinių medžiagų vartojimas kol kas yra didžiųjų miestų problema, o mažesni šių medžiagų vartojimo rodikliai nustatyti rajonų centrų ir kaimų mokyklose, tačiau esant didelei narkotikų vartojimo santalkai, yra pavojus ir sąlygos šiai socialinei problemai plisti į šalies periferiją. Tai, beje, ir vyksta. ESPAD 03 tyrimo rezultatai rodo, kad bet kuri narkotiką bent kartą yra vartoję 15,6% moksleivių (Paauglių narkotikų vartojimas Lietuvoje ir Europoje, 2004). Narkotikų plitimo priežasčių analizė rodo, kad jas iš esmės lemia sparčiai vykstančios

socialinės ir ekonominės permainos netikrumo apimtoje visuomenėje, kurioje yra galimybių ir noro patirti naujų pojūčių. Narkotikai skverbiasi ten, kur visuomenė nepajėgi jiems atsispirti, ypač tai pasakytina apie jaunuomenę. Narkotikų vartojimas labai glaudžiai susijęs su jaunimo laisvalaikiu. Daugiausia narkotikų įsigijama klubuose, diskotekose. Tačiau pastaraisiais metais narkotikai vis labiau platinami mokyklose ar jų prieigose.

Labai svarbi mokinio psichikos ir fizinės sveikatos sąlyga – jo saugumas. Pastaruoju metu daug kalbama apie prievartą prieš vaikus ir jos pasekmes. Vaikai turi teisę būti ginami nuo smurto ir prievartos, saugomi nuo skriaudų. 1995 m. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino Jungtinių tautų ratifikuotą Vaiko teisių konvenciją, nustatančią vaikų apsaugos standartų minimumą, kuris patvirtina jų teisę į apsaugą nuo prievartos. Manoma, kad vaikai dažniausiai patiria smurtą ir prievartą šeimoje ar jiems artimoje aplinkoje, pvz. mokykloje.

Dažnai prieš vaikus naudojama fizinė prievarta, kuri yra viena iš dažniausiai pasitaikančių prievartos formų. Emocinis smurtas pasireiškia vaiko ar jo jausmų ignoravimu, nepagarba, išvaizdos, finansinės ar socialinės padėties išjuokimu, kritika, pasiekimų ar iniciatyvos nuvertinimu, ir t.t. Ši prievarta kenkia vaiko savęs suvokimui ir savigarbai. Emocinis smurtas lemia įtampą, nepasitikėjimą savimi, vengimą bendrauti (Sruoga, Jakubkaitė, 2002). „Pernelyg dažnai peikiamas vaikas pradeda peikti save, jame nubunda gėda, tvenkiasi savigaila ir pyktis. Vaikas, kuris mano esąs auka, širsta ant jam prieštaraujančių žmonių“ (Hankin, 2005, p.31). Šios emocinio smurto pasekmės dažnai tampa blogo mokymosi, mokyklos nelankymo, nedalyvavimo mokyklos bendruomenės gyvenime priežastimi.

Prievarta vaikui neabejotinai sukelia asmenybės raidą ardančias pasekmes. Prievartą vaikystėje patyrę žmonės visą gyvenimą patiria sunkumų bendraudami su kitais. Dažnai tokie žmonės menkai suvokia savo vertę, turi iškreiptą vertybių sistemą, o neretai ir patys naudoja prievartą kaip santykių palaikymo būdą. Vaikui sumažėja rizika tapti smurto auka, jei jis turi teigiamą savivertę, pasitiki savimi ir kitais, yra gerai išmokęs saugumo įgūdžių, moka elgtis konfliktinėse situacijose, nebijo prašyti pagalbos (Arlauskaitė, 2007). „Jei norime, kad vaikai save vertintų, privalome liautis juos skaudinę. Vaikai savimi pasitikės, kai nustosime juos bauginę. Jie gerbs kitus, kai rodysime jiems pelnytą pagarbą. Vaikai mokosi iš pavyzdžių. Jeigu patiria suaugusiųjų smurtą, tai nežinodami, kaip pasielgti, patys ima smurtauti, tampa žiaurūs ir nejautrūs“ (Gray, 2001, p. 85).

Ugdymo įstaigose dirbantys socialiniai pedagogai dažnai susiduria su paaugliais ir jaunuoliais, turinčiais didelių socialinių ir psichologinių sunkumų, išgyvenančiais sunkias psichologines krizes ir net atsidūrusių prie savižudybės slenksčio. Pagrindinė savižudybių priežastis – patiriama stipri netikėta trauma arba išgyvenama ilgai besitęsianti traumuojanči situacija, kurią vaikas vertina kaip neišsprendžiamą problemą.

Visuomenėje vyrauja nuomonė, kad savižudybė yra psichikos ligos išdava. Yra nustatyta, kad apie 60% linkusių į savižudybes paauglių serga depresija. Vaikų ir paauglių depresija yra savita, neretai paslėptos formos, todėl ją sunku pastebėti. Žinomi tokie paaugliams būdingi simptomai, kurie liudija esant depresiją: agresija, prarastas humoro jausmas, neigiamas savęs vertinimas, kaltės ir bejėgiškumo jausmai, socialinis atsiskyrimas, suicidinis mąstymas ir elgesys, nuovargis, svorio, apetito, miego pokyčiai. Dažniausia savižudybės paskata – neįveikiamas psichologinis skausmas (Pivorienė, Sturlienė, 2004).

Mokyklos bendruomenės uždavinys – sukurti jaukią, saugią ir socialiai teisingą ugdymo ir ugdymosi aplinką kiekvienam bendruomenės nariui. Tam būtina sutelkti pastangas nuosekliam, kryptingam ir efektyviam prevenciniam darbui bei siekti pozityvaus auklėjimo tikslo – ne mokyti vaikus, kas gera, o kas bloga, bet pažadinti ir išugdyti įgimtą sugebėjimą patiems skirti gera nuo bloga (Gray, 2001).

2.3. Prevencinio darbo paskirtis ir reikšmė

Bet kurių aktualių problemų prevencija pagrįstai orientuojama į vaikus ir jaunimą – švietimo sistemos darbo objektą. Ugdymo įstaigų išskirtinumą prevencinėje veikloje lemia tai, kad mokiniai daugiausia laiko praleidžia šiose įstaigose. Tačiau mokyklų galimybės laiku suteikti reikiamą pagalbą yra ribotos, nes padėti rizikos grupės vaikams gali tik įvairių specialistų komanda (Pirminės narkomanijos prevencijos bendruomenėje vykdymas, 2005).

Veiksmingiausias ir efektyviausias socialinių problemų sprendimo būdas yra pirminė prevencija. Pirminė prevencija – tai priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams – formuojama sveika gyvensena, ugdomas atsparumas neigiamiems reiškiniams dar prieš susiduriant su jais. Tiek valstybinės institucijos, tiek nevyriausybinės organizacijos, suprasdamos šios problemos aktualumą, daug dėmesio ir lėšų skiria pirminės prevencijos priemonėms, apimančioms mokyklą, šeimą, bendruomenę, įgyvendinti.

Priklausomybių prevencija mokykloje – tai gyvenančios sveiką gyvenimo būdą, laisvos, kūrybingos, sąmoningos, atsakingos už save, savo pasirinkimus, numanančios savo poelgių pasekmes asmenybės ugdymas, mokinių psichologinės – socialinės kompetencijos formavimas (Černiauskienė, 2000). Šioje srityje pagalbą teikia socialiniai pedagogai, remdamiesi valeologijos – mokslo apie žmogaus sveikatą, sveiko gyvenimo būdo sąlygas ir veiksnius – žiniomis. Socialiniai pedagogai yra sveiko gyvenimo būdo propaguotojai, organizatoriai, informacijos skleidėjai, perduodantys jaunimui socioedukacinio valeologinio elgesio žinias ir formuojantys sveikos gyvensenos įgūdžius (Leliūgienė, 2003)

Ugdymo įstaigose psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevencija integruota į sveikatos ugdymą ir daugelį mokomųjų dalykų. Dažniausiai ši problema mokykloje nagrinėjama vertybinių nuostatų ir sveikos gyvensenos suvokimo, charakterio ir valios ugdymo atžvilgiu.

Elgesį labai sunku pakeisti, kartais nebeįmanoma. Todėl jau nuo mažumės visomis išgalėmis reikia teikti vaikui žinių, lavinti jo gebėjimus ir įgūdžius, diegti nuostatas ir vertybes, pažiūras ir vertinimus, kurie dėtų pagrindą tinkamam elgesiui (Davidavičienė, 2001). Autorė siūlo organizuoti pirminę prevenciją (PP) pagal formulę:

$$PP = \text{žinios} + \text{įgūdžiai} / \text{gebėjimai} + \text{nuostatos} / \text{vertybės} = \text{elgesys}.$$

Apklausoje rajone rodo, kad tik nedaugelis mokytojų yra susipažinę su vykdomomis žalingų įpročių prevencijos programomis bei metodine medžiaga. Tuo galima paaiškinti narkotinės elgsenos prevencijai siūlomų metodų taikymo ribotumą. Žalingų įpročių prevencija mokykloje gali būti vykdoma labai įvairiai. Kiekviena mokykla prieš pradėdama vykdyti prevencinę veiklą turi labai gerai išanalizuoti savo situaciją ir identifikuoti bendruomenės problemas. Tik tuomet galima rasti optimalų veikimo modelį (Avižinis, 2001).

Prevencijos sėkmė didele dalimi priklauso ir nuo tėvų. Todėl organizuojant bet kokias prevencines priemones mokyklose būtina įtraukti ir tėvus. Pirmiausia reikia informuoti tėvus apie tai, kokia yra mokyklos prevencinė politika ir kuo jie gali prisidėti prie šios politikos įgyvendinimo.

Vystant vaikų psichologinį ir socialinį išprusimą, sveikos ir saugios elgsenos įgūdžius, mokykloje turi būti vykdoma emocinio, fizinio ir seksualinio smurto prevencija (Pivorienė, Sturlienė, 2004). Geri tarpusavio santykiai, rūpinimasis kiekvienu liudija apie sveiką bendruomenę. Pasitikėjimo ir bendradarbiavimo atmosferos kūrimas – savižudybių ir kitų psichikos sveikatos problemų prevencijos mokykloje pagrindas (Pivorienė R., Sturlienė N.). Viena svarbiausių prevencijos kryptų yra informacijos teikimas ir visuomenės nuostatų keitimas. Būtina nuolat skleisti informaciją apie psichologinę pagalbą teikiančias įstaigas ir pagalbos telefonus.

Svarbi prevencijos kryptis – pagalba rizikos grupėms ir asmenims. Mokiniai, patiriantys mokymosi sunkumų, sergantys somatinėmis ir psichikos ligomis, vaikai iš socialinės rizikos šeimų, patyrę smurtą ir pan., turėtų būti nuolatiniame dėmesyje. Tokiems mokiniams svarbu teikti individualią pagalbą, organizuoti savitarpio paramos grupes (Ignatavičienė, Žukauskienė, 1999).

Įvairios prevencinės veiklos formos gali ir turi būti naudojamos popamokiniu metu, nes papildomasis ugdymas – neatsiejama ugdymo proceso dalis. Prevencinės veiklos formos priklauso nuo sąlygų, realių galimybių bei mokinių amžiaus. Praktika rodo, kad efektyvios tik tos darbo formos, kurios leidžia kiekvienam dalyviui turėti aktyvią poziciją, argumentuotai pagrįsti savo įsitikinimus, skatina mokinius savarankiškai ir kūrybiškai dirbti bei patiems organizuoti prevencinę veiklą (Clarijs, 2008).

2.4. Prevencinės veiklos įgyvendinimas mokykloje

Prevencija - tai ne vienkartinis aktas, o ilgas sistemingas darbas, todėl ji būna efektyvesnė, kai yra planuojama, t.y. vykdoma pagal atitinkamą prevencijos programą (Davidavičienė, 2001). Prevencinių programų tikslas – apsaugoti vaikus nuo neigiamo socialinės aplinkos poveikio ir rizikingo elgesio. Siekiant prevencinių programų efektyvumo būtina, kad mokyklos aplinka ir vadovavimo struktūros remtų ir skatintų prevencinę veiklą, kad būtų naudojami aktyvūs ugdymo metodai. Labai svarbu, kad prevencinės programos apimtų kuo jaunesnius mokinius ir į veiklą įtrauktų tėvus bei visuomenę. Juk kuo anksčiau visuomenei pavyktų pastebėti delinkventinį elgesį lemiančias priežastis ir jas pašalinti, tuo daugiau bėdų ji galėtų išvengti ir užsitikrinti saugesnę ateitį.

Vakarų šalyse įvairios prevencinės programos yra taikomos jau nuo 1960 metų. Nustatyta, kad kai kurios programos, skirtos elgesio korekcijai, yra pakankamai veiksmingos. Pirmiausia programos veiksmingumas priklauso nuo to, ar ji parengta atsižvelgiant į konkretaus vaiko poreikius (Klarijs, 2008). Tuo tarpu pas mus dažnai prevencinės ar intervencinės priemonės taikomos grupei paauglių, nediferencijuojant jų pagal amžių ir problemas. Galima teigti, kad programa negali būti veiksminga visais atvejais, todėl turi būti atsižvelgiama į individualias paauglio ypatybes ir jo problemos pobūdį (Žukauskienė, 2006).

Prevencinių programų kūrėjai vis labiau pabrėžia individualaus darbo su delinkventinio elgesio paaugliais svarbą. Šiame darbe ypač svarbu išmanyti individo pažintinių procesų ypatumus: kokiomis nuostatomis žmogus vadovaujasi sprenddamas problemas, priimdamas sprendimus, kaip vertina savo paties elgesį ir pan. Veiksmingos nepilnamečių prevencijos programos būtent ir orientuotos į nuostatų, vertybių, įtvirtinančių asocialų elgesį, keitimą konstruktyviomis kognityvinėmis nuostatomis ir veikla, t.y. į atitinkamų socialinių įgūdžių, problemų sprendimo įgūdžių mokymą, kuris integruojamas į kasdienę individo veiklą (Žukauskienė, 2006). Čia gana didelę įtaką daro bendruomenė, kurioje paauglys veikia, todėl kognityvine terapija paremtos prevencinės strategijos negali apsiriboti tik individualiu darbu su vaiku, būtina bendradarbiauti su jo šeimos nariais, mokyklos bendruomene (Clarijs, 2008).

Tyrimai rodo, kad paaugliai dažnai turi įvairialypių sunkumų, todėl pagalba ir parama jiems turi būti labai plati ir kompetentinga: daug dėmesio skiriama socialinių įgūdžių ugdymui, mokymuisi, bendradarbiavimui su tėvais, prasmingam laisvalaikio praleidimui, bendradarbiavimui grupėje ir t.t. Į šį darbą būtina įtraukti įvairių sričių specialistus. N. Sturlienė (2007) siūlo mokykloje įgyvendinti šias programas:

- mokyklos valdymo: tai programos, orientuotos į drausmę ir deramą mokinio elgesį, alternatyvias mokyklas ir bendradarbiavimą su policija bei teisėsaugos institucijomis;

- aplinkos keitimo: programos, kurių tikslas – keisti mokinių elgesį, keičiant socialinę ir fizinę jų aplinką;
- mokomosios – lavinamosios programos. Jų tikslas – ugdyti mokinių elgesio ugdymo ir nesmurtinio konfliktų sprendimo įgūdžius.

Prevenčinės programos yra veiksmingesnės, jei yra orientuotos į emocinės ir socialinės kompetencijos ugdymą ir puoselėjimą; jei remiasi vaikų galimybėmis, o ne orientuojasi į rizikos veiksnius ir telkia dėmesį į problemines sritis; ugdo ir puoselėja vaikų psichosocialines ir kitas kompetencijas; programų savalaikiškumas ir tęstinumas. Prevencija yra tuo veiksmingesnė, kuo su jaunesnio amžiaus vaikais yra dirbama. Rezultatus lemia ir tai, kad programos vykdomos nuolat, o ne vieną ar keletą kartų per metus, kai naudojami įvairūs veiklos metodai ir formos, kai vaikai yra ne pasyvūs klausytojai, o aktyvūs organizatoriai ir dalyviai (Karmaza, 2007).

Vyriausybė kasmet skiria vis didesnes lėšas įvairių vaikų socializacijos programų įgyvendinimui, tačiau lėšos neapsprendžia prevencinio darbo kokybės ir rezultato. Sunku siekti rezultatų ir koordinuoti veiklą, skirstant ją pagal atskiras programas, ypač, jei mokykloje mažai mokinių. Retai prevencinė veikla diferencijuojama pagal ugdytinių amžių, pasirenkamos labai didelės tikslinės grupės, pritrūkstama naujų idėjų, veikla neturi tęstinumo, taip pat ir sistemingumo, o tai trukdo siekti įgyvendinamos veiklos kokybės. Šiuo atveju tikslinga naudotis gausiai kasmet išleidžiamomis metodinėmis priemonėmis, naujomis programomis, pvz. N. Sturlienės (2007) paauglių socialinių įgūdžių ugdymo programa „Tiltai“, kurios tikslai – turinčių elgesio sunkumų, nusikalsti linkusių paauglių socializacija, psichologinio atsparumo stiprinimas, jų prosocialių vertybių ir nuostatų diegimas.

Pedagoginė bendruomenė šiuo metu nepajėgi atlikti visas jai deleguotas funkcijas dėl pernelyg didelio darbo krūvio ir idėjų trūkumo, todėl dažnai išsako nuomonę apie vieną kryptingą vaikų ir jaunimo užimtumo programą ir bendrą šios programos finansavimą (Prevenčinio darbo grupių mokyklose ir koordinavimo grupių savivaldybėse veiklos vertinimas. Tyrimo ataskaita, 2005).

2.5. Pagalbos organizavimas ir reglamentavimas

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003) numato šias pagalbos mokiniui sritis: informacinę, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą bei sveikatos priežiūrą mokykloje. Vykdamas socialinių negerovių prevenciją ypatingai svarbi psichologinė ir socialinė pedagoginė pagalba.

Psichologinė pagalba - tai mokinio asmenybės ir ugdymosi problemų įvertinimas ir sprendimas. Psichologinės pagalbos paskirtis – padėti mokiniui atgauti dvasinę darną, gebėjimą gyventi ir mokytis. Asmenybės ir ugdymosi problemų turinčiam mokiniui psichologinė pagalba visuotinai teikiama pagalbos teikėjams bendradarbiaujant su mokinio tėvais (globėjais,

rūpintojais) ir mokytojais, juos konsultuojant. Psichologinę pagalbą teikia, psichologinių problemų prevenciją vykdo psichologinių, pedagoginių psichologinių tarnybų bei mokyklų psichologai. Pagalba teikiama bendrojo lavinimo mokyklose, pedagoginėse psichologinėse tarnybose. Psichologinės pagalbos teikimą reglamentuoja Psichologinės pagalbos mokiniui teikimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 3 d. Nr. ISAK-837.

Psichologinės pagalbos tikslas – padėti mokiniui atgauti dvasinę darną, gebėjimą gyventi ir mokytis. Siekiant tikslo, psichologinė pagalba mokykloje teikiama šiomis kryptimis:

- konsultavimas: mokinio (vaiko) asmenybės ir ugdymosi problemų nustatymas, tiesioginio poveikio būdų numatymas, darbas su mokiniu taikant psichologinio konsultavimo technikas, bendradarbiavimas su tėvais (globėjais, rūpintojais), mokytojais ir kitais su mokinio (vaiko) ugdymu susijusiais asmenimis, rekomendacijų jiems teikimas;

- įvertinimas: mokinio (vaiko) galių ir sunkumų įvertinimas, nustatant raidos ypatumus, asmenybės ir ugdymosi problemas, specialiuosius ugdymosi poreikius;

- švietimas: mokinių (vaikų), tėvų (globėjų, rūpintojų), pedagogų švietimas vaiko raidos psichologijos, pedagoginės ir socialinės psichologijos klausimais;

- psichologinių problemų prevencija: psichologinių problemų prevencijos poreikio įvertinimas (mokyklos bendruomenės grupių tyrimas), prevencinių priemonių bei programų rengimas, organizavimas ir įgyvendinimas.

Psichologinę pagalbą mokiniams teikia mokyklų psichologai, tėvams – pedagoginių psichologinių tarnybų specialistai. Ši pagalba gali būti teikiama derinant ją su socialine pedagogine pagalba.

Socialinės pedagoginės pagalbos paskirtis – padedant vaikui įgyvendinti jo teisę į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis. Mokykla, teikdama mokiniui socialinę pedagoginę pagalbą, bendradarbiauja su socialinę pagalbą teikiančiomis tarnybomis, sveikatos priežiūros ir teisėtvarkos institucijomis ir konsultuoja mokinio tėvus (globėjus, rūpintojus) ir mokytojus.

Socialinės pedagoginės pagalbos teikimą vaikui ir mokiniui reglamentuoja Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai, patvirtinti ŠMM ministro 2004 m. birželio 15 d. įsakymu Nr. ISAK-941. Šie nuostatai nustato socialinės pedagoginės pagalbos teikimo mokiniams tikslus, uždavinius, principus, formas, rūšis, gavėjus, teikėjus ir organizavimą.

Pagalba - tai mokyklos darbuotojų (socialinių pedagogų, klasės auklėtojų, mokytojų ir administracijos) veikla, susijusi su mokinių socialinių bei pedagoginių poreikių tenkinimu,

leidžianti padidinti švietimo veiksmingumą. Pagalbos teikimo tikslas - padėti įgyvendinti mokinių teisę į mokslą, užtikrinti veiksmingą mokinių ugdymąsi ir mokymąsi mokykloje bei sudaryti prielaidas pozityviai vaiko socializacijai ir pilietinei brandai. Siekdami šio tikslo mokytojai ir kiti specialistai siekia šalinti priežastis, dėl kurių mokiniai negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, bendradarbiaudami su kitų institucijų specialistais stengiasi sugrąžinti į mokyklą jos nelankančius mokinius, padeda mokiniui adaptuotis mokykloje, teikia mokiniui reikalingas socialines pedagogines paslaugas vadovaudamiesi šiais principais:

- lygios galimybės, t.y. kiekvienam mokiniui laiduojamas pagalbos prieinamumas;
- visuotinumas, t.y. pagalba teikiama visiems tos mokyklos mokiniams, kuriems jos reikia;
- kompleksiskumas, t.y. pagalba teikiama pagal poreikį kartu su kitomis švietimo sistemos pagalbos mokiniui teikimo formomis (informacine, psichologine, specialiąja pedagogine ir specialiąja pagalba, sveikatos priežiūra mokykloje bei kt.);
- veiksmingumas, t.y. remiamasi profesionalia vadyba, tinkamais ir laiku priimtais sprendimais;
- individualumas, t.y. pagalba teikiama atsižvelgiant į konkretaus mokinio ar konkrečios mokyklos problemas.

Pagalbos gavėjai yra socialinės adaptacijos problemų turintys bei rizikos grupės mokiniai: neturintys mokymosi motyvacijos, nusikaltę, turintys žalingų įpročių, patyrę fizinį ar psichologinį smurtą, gyvenantys sunkiomis materialinėmis sąlygomis ir kt.

Pagalba teikiama individualiai dirbant su mokiniu, padedant jam krizių metu, sprendžiant jo socialines ir pedagogines problemas. Dirbant su grupe siekiama ugdyti paauglių socialinius ir gyvenimo įgūdžius, padėti sureguliuoti jų tarpusavio santykius. Vis populiaresnė mokyklose palaikymo ar savipagalbos grupių veikla. Pagalba mokinio šeimai ar jo atstovams pagal įstatymą teikiama sprendžiant problemas, trukdančias vaiko ugdymosi procesui, siekiant stiprinti tėvų (globėjų, rūpintojų) ir mokyklos bendradarbiavimą. Mokyklos vadovas tvirtina socialinės pedagoginės pagalbos teikimo komandos sudėtį ir socialinės pedagoginės pagalbos teikimo planą.

Mokyklos bendruomenė taip pat dalyvauja teikiant pagalbą, t.y. kuria saugią aplinką, aktyvina savivaldą, palaiko ryšius tarp vietos bendruomenės ir mokyklos, dirba su socialiniais partneriais: vaiko teisių apsaugos tarnyba, pedagogine psichologine tarnyba, policija, savivaldybių ir seniūnijų socialiniais darbuotojais, pirminės sveikatos priežiūros, kultūros centrais, vaikų neformaliojo švietimo mokyklomis ir kt. Ši veikla būtina siekiant užtikrinti pagalbos mokiniui ir kitiems bendruomenės nariams veiksmingumą ir kuriant socialinių pedagoginių problemų prevencijos sistemą.

Nuo 2008 m. sausio 1 d. įsigalėjo Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas. Įstatymo tikslas – sukurti vaiko teises ir teisėtus interesus bei visuomenės saugumo poreikius atitinkančią ir vaiko, turinčio elgesio sutrikimų, socializacijai, ugdymui bei socialinės, pedagoginės, psichologinės, specialiosios pedagoginės, informacinės arba kitos pagalbos teikimui skirtą vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistemą, kuri padėtų vaikui įveikti susiformavusį ydingą elgesį, išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratą. Įstatymas įpareigoja teikti kvalifikuotą socialinę, pedagoginę, psichologinę, specialiąją pedagoginę, informacinę arba kitą pagalbą vaikui, siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių; sudaryti vaikui palankias socializacijos, resocializacijos ir ugdymo(si) sąlygas; diegti žmogiškąsias vertybes, ugdyti asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmą, atsakomybės už savo poelgius supratimą, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms; stiprinti ryšius su vaiko vystymuisi palankia aplinka. Šią sudėtingą veiklą turi vykdyti darni, kompetentinga komanda, nes skirtingų sričių specialistų turimos kompetencijos leidžia visapusiškiau vertinti situaciją, ieškoti įvairesnių būdų ir metodų prevenciniam ir ankstyvajam intervenciniam darbui organizuoti.

2.6. Pagalbos komandos veikla

Šiandienėje visuomenėje vienas iš esminių modernios, besimokančios organizacijos bruožų yra komandinė veikla, produktyviai dalyvaujant pokyčiuose, juos valdant, kuriant organizacijos kultūrą, siekiant jos veiklos efektyvumo ir kt. Komandinis darbas populiarus daugelyje veiklos sričių. Komandos kuriamos, norint pasiekti įvairių tikslų, tačiau pagrindinis jų reikšmingumo ypatumas – įrodymai, kad komandos pasiekia geresnių rezultatų negu paskiri darbuotojai, nes kiekvienai veiklai reikia įvairių įgūdžių ir patirties. Komanda – tai žmonių grupė, galinti veiksmingai imtis darbo, kuriam atlikti ji buvo sukurta. Komandos efektyvumą gali nulemti du veiksniai: tinkamas narių pasirinkimas ir komandos mokymas. Komandos sėkmė priklauso nuo jos narių kompetencijos ir požiūrio į paskirtą veiklą (Želvys, 2003).

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas apjungė prevencinio darbo grupes mokyklose ir prevencinio darbo koordinavimo grupes savivaldybėse į vieningą, kompleksinę pagalbą mokiniui teikiančią komandą. Tuo siekta, kad prevencinė veikla taptų labiau koordinuota ir sutelkta. Švietimo pagalbos kryptis ir formas iki šiol reglamentavo LR Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 9 d. įsakymu patvirtintas grupių sudarymo bei jų veiklos krypčių aprašas.

Savivaldybės administracijos prevencinio darbo koordinavimo grupės paskirtis – koordinuoti socialinio ugdymo, reabilitacijos, prevencijos ir kitų prevencinių programų įgyvendinimą savivaldybėje. Grupė sudaroma iš teritorinės policijos įstaigos, vaiko teisių apsaugos tarnybos, socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos ir kitų institucijų, dalyvaujančių

preveninėje veikloje, atstovų. Grupė surenka informaciją, būtiną priimti sprendimui dėl minimalios ar vidutinės priežiūros priemonių vaikui skyrimo; koordinuoja socialinio ugdymo, reabilitacijos, prevencijos ir kitų programų įgyvendinimą savivaldybėje; koordinuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo prevencinio darbo srityje įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje ir mokyklų prevencinio darbo grupių veiklą; teikia metodinę ir konsultacinę paramą prevenciniam darbui organizuoti mokyklose ir numato priemones kartu su socialiniais partneriais; vertina, kaip vykdomos prevencinės priemonės švietimo, sveikatos, socialinių paslaugų įstaigose, rūpinasi prevencinio darbo veiksmingumu.

Mokyklos prevencinio darbo grupės paskirtis – spręsti prevencinio darbo klausimus mokykloje vykdant teisės pažeidimų, alkoholio, tabako, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, smurto, nusikalstamumo prevenciją, įgyvendinti šios srities prevencines programas, organizuoti švietimo pagalbos teikimą mokiniui, mokytojui ir vaiko atstovams pagal įstatymą. Mokyklos prevencinio darbo grupė rengia prevencinio darbo planus, nagrinėja prevencinio darbo klausimus, įgyvendina teisės pažeidimų, alkoholio, tabako, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, smurto, nusikalstamumo ir kitus prevencinius projektus; vykdo mokyklos bendruomenės švietimą vaiko teisių apsaugos, teisės pažeidimų prevencijos, mokinių užimtumo ir kitose srityse; organizuoja švietimo pagalbą mokiniui, mokytojui ir vaiko atstovams pagal įstatymą.

Mokyklos prevencinio darbo grupė sudaroma iš mokyklos vadovo pavaduotojo ugdymui, mokytojų, klasės auklėtojų, psichologo, socialinio pedagogo, kitų asmenų (mokinių, vaiko atstovų pagal įstatymą, mokyklos savivaldos institucijų atstovų, vaiko teisių apsaugos tarnybos, pedagoginės psichologinės tarnybos atstovų ir kitų asmenų, kurie gali prisidėti prie prevencinės veiklos organizavimo mokykloje). Mokyklos prevencinio darbo grupei vadovauja mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui.

Ypač svarbūs Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme numatyti mokyklos vadovo įgaliojimai. Jis įpareigotas užtikrinti, prižiūrėti ir atsakyti už gerą ir veiksmingą vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymą mokykloje; sudaryti mokyklos prevencinio darbo grupę ir patvirtinti jos darbo reglamentą; užtikrinti sveiką, saugią, užkertančią kelią bet kokioms smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems įpročiams aplinką; tvarkyti pašalinių asmenų patekimo į mokyklą apskaitą ir tai kontroliuoti; supažindinti mokyklos bendruomenę su teisės aktais, reglamentuojančiais vaiko teises, pareigas ir atsakomybę už teisės pažeidimus, mokyklos lankymą, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, smurto, nusikalstamumo prevenciją ir mokinių užimtumą; bendradarbiauti su pagalba mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančiomis įstaigomis; prireikus sudaryti sutartis su institucijomis, dirbančiomis prevencinį darbą savivaldybėje, kitose vietovėse dėl pagalbos teikimo mokykloje ar už jos ribų.

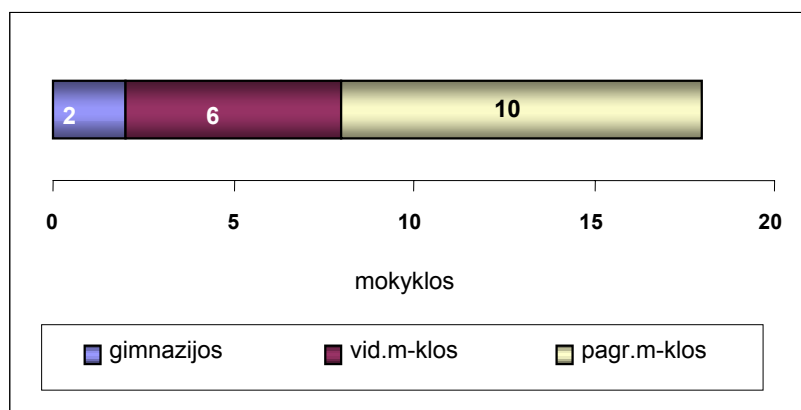
Svarbiausias vaidmuo organizuojant Pagalbos komandos darbą tenka mokyklos socialiniam pedagogui. „Socialinio pedagogo paskirtis – vaiko gerovė, kuri suprantama kaip socialinis pedagoginis procesas, plečiantis vaikų pasirinkimo galimybes“ (Kvieskienė, 2005, p.18). Optimalių mokinio socializacijos sąlygų sudarymas, pagalbos jam organizavimas, veiklos planavimas ir koordinacija, nuolatinis profesinės veiklos tobulinimas yra kasdienė socialinio pedagogo ir visų Pagalbos komandos narių veikla. Siekdami tapti profesionaliais vaiko socializacijos vadybininkais Pagalbos komandos nariai turi gerai pažinti asmenybės poreikius bei veiksnius, susijusius su asmens skatinimu, stimuliavimu, veiklumu.

Taigi Pagalbos komandos veiklos paskirtis – vaiko socialinės gerovės siekis, negatyviosios socializacijos ankstyvoji prevencija, socialinių gebėjimų ugdymas, vaikui reikalingų socialinių paslaugų ir pagalbos teikimas, sudarant prielaidas sėkmingai augančio žmogaus socializacijai ir pilietinei brandai (Kvieskienė, 2005).

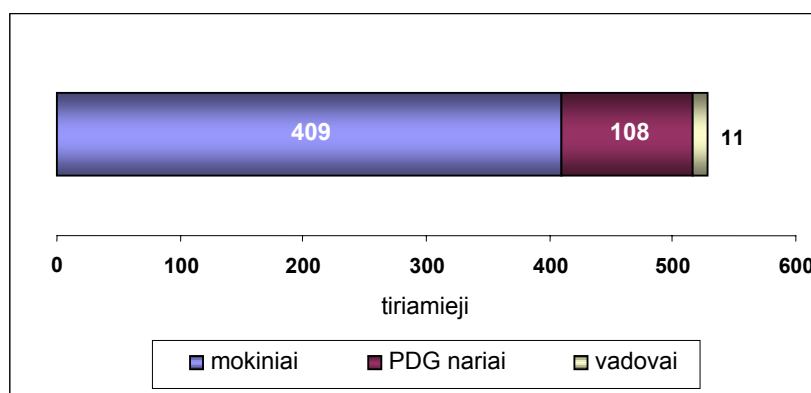
3. PAGALBOS SOCIALIZACIJOS SUNKUMŲ PATIRIANČIAM MOKINIUI POREIKIO, PASIŪLOS IR KOKYBĖS DERMĖS TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

Tyrimo imtis

Tyrimė dalyvavo 18 Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklų: 2 gimnazijos, 6 vidurinės ir 10 pagrindinių mokyklų. Imtį sudarė 409 8-12 klasių mokinių, 11 mokyklų direktorių ir 108 mokyklų prevencinio darbo grupių narių. Iš viso apklausti 528 respondentai. Mokiniai buvo parinkti paprastuoju atsitiktiniu tiriamųjų grupių parinkimo būdu: pagal numatytą tiriamos grupės narių skaičių iš kiekvienos pagrindinės ir vidurinės mokyklos bei gimnazijos 8 -12 klasės buvo atrinkti mokiniai, kurių numeriai klasės žurnale 1, 3, 5 arba 2, 4, 6 ir t.t. Nustatant tyrimo imtį nebuvo atsižvelgiama į tiriamųjų mokymosi rezultatus bei mokyklos lankomumą. Kiti respondentai tyrimė dalyvavo savo noru (žr. 1 ir 2 pav.).

1 pav. Tyrimo imtis pagal švietimo institucijos tipą

2 pav. Tyrimo imtis pagal švietimo subjektus

Tyrimo metodai

Pagalba mokiniui tyrimo metu buvo analizuojama iš kelių pozicijų, t.y. vadovaujantis trianguliacijos principu, kai reiškinio nuodugnesniam ir platesniam suvokimui taikomi keli tyrimo metodai:

1) **teoriniai** - mokslinės literatūros ir teisės dokumentų analizė taikyta nustatant psichologines ir socialines paauglių socialinio/delinkventinio elgesio ištakas bei apibūdinant asmenybės socializaciją įtakojančius veiksnius, pagrindžiant pagalbos mokiniui ypatumus;

2) **empiriniai** – taikant kiekybinį standartizuotą apklausos raštu metodą apklausti mokyklų vadovai, pagalbos komandų nariai ir mokiniai. Tuo buvo siekiama atskleisti mokyklų vadovų nuomonę apie prevencinę veiklą (pagalbos mokiniui poreikius, jos pobūdį, pagalbos organizavimo ir teikimo procesą); išanalizuoti praktiškai realizuojamas mokyklų prevencinio darbo grupių funkcijas, pagalbos teikimo mokyklose metodus; išsiaiškinti pagalbos mokiniams pobūdį, pagalbos poreikio tenkinimo galimybes išskiriant esminius sunkumus bei pasiekimus.

3) statistiniai - apklausos raštu **statistinė duomenų analizė** atlikta taikant aprašomosios statistikos metodus, koreliacinę analizę, skaičiuojant respondentų nuomonių aritmetinį vidurkį ir procentinę išraišką. Duomenys apdoroti naudojant SPSS 11 programinį paketą ir Microsoft Office Excel 2003 programą.

1 lentelė

Apdorojant tyrimo duomenis apskaičiuotų bei analizuojant juos naudojamų statistinių rodiklių paaiškinimas

Rodiklio žymėjimas	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio paaiškinimas
M	Įverčio aritmetinis vidurkis	Aritmetinis balų rinkinio vidurkis, gaunamas sudedant visus įverčius ir padalinant juos iš atsakiusiųjų skaičiaus.
r	Pirsono koreliacijos koeficientas	Šis koeficientas yra apskaičiuojamas kaip dviejų sekų reikšmių porų sandauga, kai iš kiekvienos reikšmės yra atimamas vidurkis ir skirtumas padalijamas iš standartinio nuokrypio.
p<=0,05	Statistinės paklaidos tikimybė	Statistinės paklaidos tikimybės p kritinė riba parodo, koks yra leistinas statistinių sprendimų paklaidos dydis. Visi standartiniai sprendimai, netenkinantys sąlygos p<=0,05, šioje tyrimo ataskaitoje buvo traktuojami kaip nepagrįsti. Tai reiškia, kad šiame tyrime užsibrėžta ne didesnė nei 5 proc. leistina statistinių sprendimų paklaida.

Tyrimo instrumentas parengtas naudojantis tyrimo „Prevenicinio darbo grupių mokyklose ir koordinavimo grupių savivaldybėse veiklos vertinimas“ (2005) anketomis jas adaptuojant ir panaudojant jose pateiktas kai kurių klausimų formuluotes bei lenteles. Tyrimo instrumentą

sudaro atviri, uždari ir pusiau uždari klausimai. Naudojant moksleiviams skirtą anketą buvo atliktas pilotinis tyrimas (apklausta 20 moksleivių). Remiantis šio tyrimo rezultatais įvertintas anketos formuluočių tikslumas, aiškumas, nuoseklumas, tikslingumas, atlikti anketos pataisymai ir papildymai.

Tyrimo organizavimas

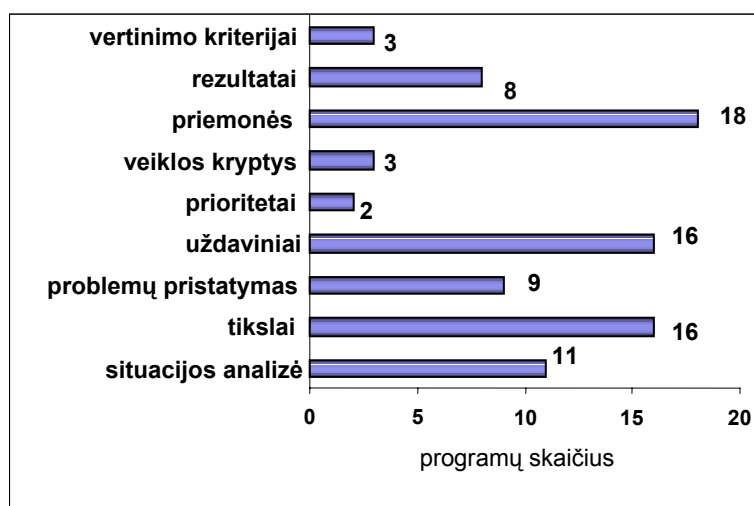
2007 m. kovo 18 d. Raseinių rajono savivaldybės administracijos švietimo skyriaus vedėjo įsakymu Nr. V-10 sudaryta darbo grupė tyrimui. Kovo mėnesį sudarytas vykimo ir ugdymo įstaigas grafikas. Tyrimas vykdytas 2007 m. balandžio – gegužės mėnesiais.

Mokyklų vadovų anketinę apklausą bei prevencinių programų ir anketinės apklausos duomenų analizę atliko darbo grupės vadovė. Darbo grupės nariai padėjo apklausti mokinius ir mokyklų prevencinio darbo grupių narius.

3.1. Mokyklų prevencinės veiklos programų analizė

Pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermės tyrime remiamasi kokybinio tyrimo rezultatais, kurie buvo gauti atlikus veiklos programų turinio analizę. Tam, kad būtų galima nustatyti esminius veiklos bruožus, atliekama lyginamoji analizė.

Tyrimui buvo pateiktos 18-likos (žr.1 pav.) mokyklų prevencinės veiklos programos, kurios yra sudedamoji mokyklos metų veiklos programos dalis. Programos ar priemonių planai parengti vieneriems kalendoriniams metams.

3 pav. Prevencinės veiklos programų struktūra

Atliekant prevencinės veiklos programų (toliau - programų) kokybinį tyrimą, buvo nagrinėjamas programose pateiktų struktūrinių dalių turinys: situacijos analizė, tikslai, uždaviniai, veiklos turinys, veiklos kryptys, programų vertinimas ir kontrolė, metodai ir formos bei priemonės programai įgyvendinti. Pateiktų programų struktūrinės dalys skyrėsi, nes mokyklos naudojo skirtingas programų rengimo formas, kurias buvo aptarusios mokytojų tarybų posėdžiuose. Programų sudedamųjų dalių statistiniai duomenys pateikiami 3 pav.

Tyrimo metu nustatyta, kad skiriasi ne tik mokyklų prevencinės veiklos programų struktūrinės dalys, bet ir programų pavadinimai. Mokyklos programas įvardina taip: „Prevencinės veiklos programa“, „Teisės pažeidimų, alkoholio, narkotikų ir psichotropinių medžiagų vartojimo, smurto, prekybos žmonėmis, nusikalstamumo prevencijos programa“, „Prevencinės darbo grupės veiklos planas“, „Prevencinio darbo, bendrosios socialinės pagalbos teikimo grupės ir krizių valdymo grupės veiklos programa“, „Pagalbos teikimo grupės veiklos programa“. Mokyklos dažniausiai pasirenka apibendrintą prevencijos programos pavadinimą arba akcentuoja keletą ŠMM parengtų programų, o kai kurios mokyklos apsiriboja prevencinės veiklos planu vieneriems metams, neatskleisdamos nei veiklos planavimo tikslingumo, nei tęstinumo ar bendruomenės dalyvavimo užtikrinimo, rezultato ar priemonių vertinimo kriterijų. Tai rodo mokyklose privalomų įgyvendinti prevencinių programų gausą bei vieningų reikalavimų programų rengimui nebuvimą. Raseinių rajono mokyklų prevencinio darbo grupių pirmininkų pasitarime 2007 m. lapkričio 16 d. buvo nutarta 2008 m. veiklos programas vadinti „Pagalbos mokiniui programa“.

Dalis mokyklų (11 iš 18) programoje pateikia situacijos analizę. Analizuodamos veiklą, mokyklos daug dėmesio skiria neigiamų socialinių reiškinių paplitimui tarp konkrečios mokyklos mokinių, teiginius pagrįsdamos mokykloje atliktų tyrimų ar apklausų rezultatais. Pateiktoje situacijos analizėje įvardinamos pagrindinės problemos, išskiriamos delinkventinio elgesio, mokyklos nelankymo, mokymosi motyvacijos stokos priežastys. Analizuojant situaciją dažniausiai įvardinamos problemos - pamokų nelankymas, konfliktiškas elgesys su mokytojais, tėvais, bendraamžiais, smurtas, narkotinė elgsena (dažniausiai - rūkymas). Šioje programų dalyje pasigendama išsamios teiktos pagalbos priemonių veiksmingumo analizės, apsiribojama vien esamos situacijos faktų konstatavimu.

Daugelio mokyklų programose nurodyti tikslai yra gana konkretūs, orientuoti į pagalbos mokiniui tobulinimą, saugių ugdymosi sąlygų bei saugios aplinkos kūrimą, socialinių įgūdžių ugdymą, bendradarbiavimą su kitomis institucijomis.

Analizuojant programų tikslus, uždavinius ir laukiamus rezultatus pastebėta, kad mokyklos geba juos formuluoti, moka parinkti tinkamas priemones tikslams pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti. Programų siektini veiklos rezultatai dera su tikslais ir uždaviniais ir yra orientuoti į teigiamą pokytį socialinių negerovių prevencijos srityje.

Visose programose pateikiamas veiklos turinys. Tik nedaugelio programų (4) veiklos turinys yra struktūruotas, t.y. nurodyta veikla su mokiniais, tėvais, mokytojais, bendruomene ir socialiniais partneriais, įvardintos veiklos kryptys ir formos. Kitose programose veiklos turinys nestructūruotas, tačiau struktūruotos ir nestructūruotos veiklos temos dažniausiai sutampa. Visose programose pateikiamos priemonės, orientuotos į mokyklos nelankymo problemų

šalinimą, mokymosi motyvacijos skatinimą, socialinių įgūdžių ugdymą, bendradarbiavimą su mokiniais, tėvais, įvairiomis švietimo institucijomis, narkotinės elgsenos prevenciją, laisvalaikio užimtumo įvairovę. Tai rodo, kad prevencijos programos rengiamos siekiant apimti kaip galima didesnę spektrą socialinių problemų ir atrasti šių problemų sprendimo būdus. Manau, būtina skirti didesnę dėmesį esamų problemų identifikavimui ir svarbiausių išryškėjimui. Tokiu būdu būtų galima labiau koncentruoti pagalbos turinį ir numatyti konkretesnes priemones. Be to labai svarbu žinoti mokinių poreikius ir diferencijuoti veiklą pagal amžiaus tarpsnius. Tai būtina siekiant veiklos kokybės ir efektyvumo.

Turinio analizė parodė, kad, įgyvendinant programą, taikomos įvairios veiklos formos: akcijos, kultūriniai renginiai, paskaitos tėvams, mokiniams ir mokytojams, piešinių, rašinių konkursai, žaidimai. Nemažas dėmesys skiriamas bendradarbiavimui su kitomis institucijomis (Vaiko teisių apsaugos skyriumi, policija, pedagogine psichologine tarnyba), projektams mokykloje bei bendradarbiavimo projektams su kitomis mokyklomis, mokinių tėvais. Veiklos turinyje taip pat numatomi tyrimai, individualios konsultacijos bei grupinė veikla. Tačiau kai kurių programų turinys yra labai nenuoseklus, neargumentuotas. Galima teigti, kad reikia ieškoti kur kas įvairesnių veiklos formų, galinčių patenkinti mokyklos bendruomenės poreikius.

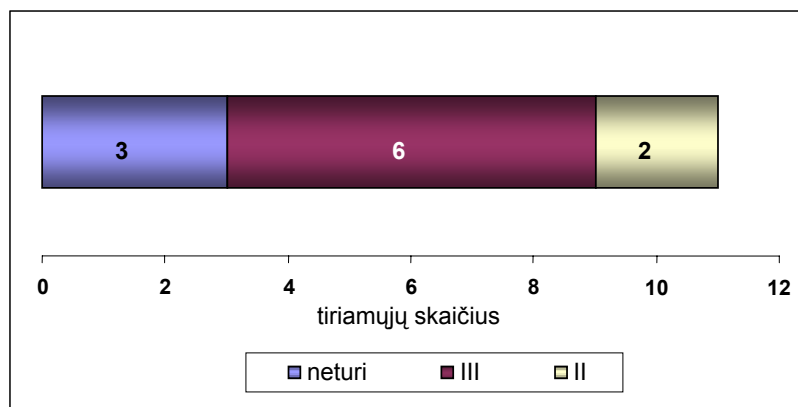
Nustatyta, kad veiklos turinyje nurodomas veiklos pavadinimas, data, atsakingi asmenys (socialinis pedagogas ar kitas prevencinio darbo grupės narys), tačiau nenumatomi veiklos įvertinimo kriterijai. Mokyklos netaiko veiklos refleksijos, kaip efektyvaus metodo aptarti nuveikto darbo rezultatus, pasisekimo aplinkybes, nesėkmių priežastis, vidinius mokyklos bendruomenės procesus.

Apibendrinant prevencinių programų turinio (content) analizės rezultatus galima teigti, kad prevencinės veiklos programos rengiamos visose mokyklose, tačiau skiriasi jų struktūrinės dalys ir parengimo kokybė. Daugelio mokyklų prevencinės programos ir jose esanti situacijos analizė yra gana abstrakčios, nepagrįstos arba mažai pagrįstos atliktais tyrimais arba konkrečiais faktais, kurie galėtų padėti atskleisti mokyklai būdingų problemų ir pagalbos mokiniui pobūdį. Nors prevencinės veiklos programose vardijami renginiai, orientuoti į įvairių socialinių problemų sprendimą, visgi akivaizdu, kad kai kurios veiklos priemonės nėra tikslingos ir veiksmingos. Kai kurių mokyklų veiklos programa ar planas rengiami tik formaliai, apsiribojant ŠMM parengtų programų perrašymu, renginių kopijavimu, neatsižvelgiant į mokyklos bendruomenės poreikius ir mažai įtraukiant jos narius į bendrą veiklą. Prevencinės veiklos programose per mažai atsispindi mokyklos prevencinio darbo grupės narių bendradarbiavimas su savivaldybės prevencinio darbo koordinavimo grupe ar kitų žinybų specialistais, nenurodoma mokytojų kvalifikacija, todėl išryškėja kvalifikuotos pagalbos mokiniui, jo tėvams ar mokytojams teikimo problema. Veiklos programose, nors ir numatomas rezultatas, tačiau nenumatyti įsivertinimo

kriterijai bei formos, nepakankama mokyklos bendruomenės poreikių tyrimo rezultatų dėmė su planuojama veikla.

3. 2. Mokyklų vadovų prevencinės veiklos vertinimas

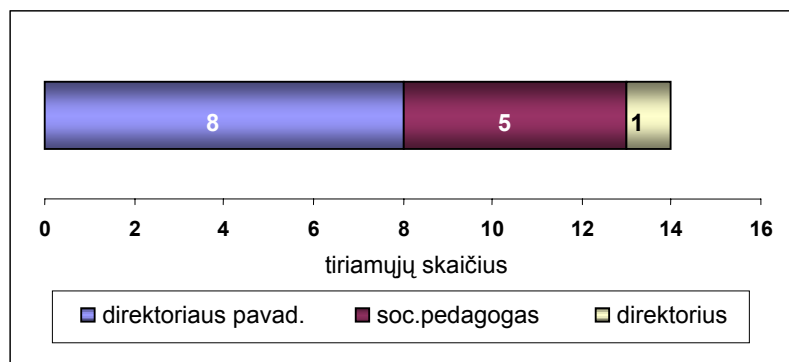
Tyrimo sutiko dalyvauti 11 iš 18 (žr.1 pav.) mokyklų vadovų: 7 iš pagrindinių mokyklų ir 4 iš vidurinių mokyklų. Respondentų amžiaus vidurkis 46,7 metai, pedagoginis stažas vidutiniškai 16,73 metų. Mokyklų vadovų kvalifikacinės kategorijos pavaizduotos 4 paveiksle.

4 pav. Mokyklų vadovų kvalifikacija

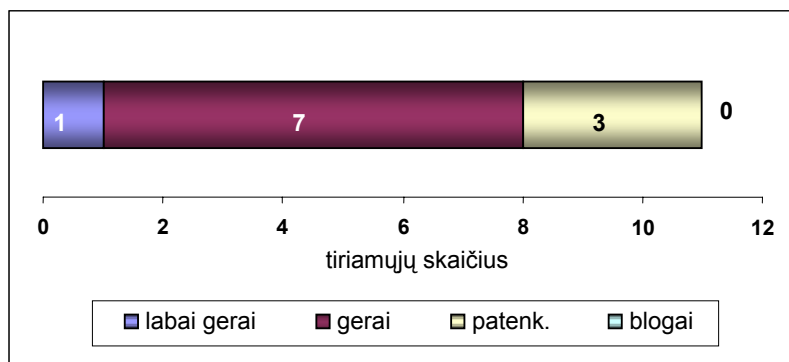
Siekiant išsiaiškinti mokyklų vadovų nuomonę apie prevencinio darbo grupės mokykloje atliekamas pagrindines funkcijas, buvo pateiktas klausimas „Kokias svarbiausias funkcijas, Jūsų nuomone, turėtų atlikti prevencinio darbo grupės mokyklose?“ Tyrimo rezultatai parodė, kad 27,3 proc. mokyklų vadovų kaip svarbiausias prevencinio darbo grupės veiklos funkcijas išskiria darbą su rizikos grupės mokiniais, planavimą ir elgesio bei lankomumo problemų sprendimą. Net 36,7 proc. respondentų mano, kad svarbiausia, ką turi veikti prevencinio darbo grupė – tai vykdyti projektinę veiklą. Mažai akcentuotos tokios svarbios funkcijos kaip veiklos rezultatų analizavimas ir pagalbos teikimas. Galima teigti, kad mokyklų vadovams svarbu tai, kas labai akivaizdu ir pritraukia veiklai lėšų.

Respondentai, atsakydami į klausimą „Kam mokykloje tenka didžiausias prevencinės veiklos organizavimo ir įgyvendinimo krūvis?“ nurodė, kad didžiausias krūvis tenka prevencinio darbo grupės pirmininkui, t.y. direktoriaus pavaduotojui, ir socialiniam pedagogui. Tik vienas mokyklos vadovas nurodė direktorių (žr. 5 pav.). Tai rodo, kad mokyklų vadovai supranta prevencinio darbo grupių pirmininkų indėlį organizuojant ir įgyvendinant prevencines priemones, sprendžiant mokinių problemas ir teikiant jiems pagalbą.

5 pav. Prevencinės veiklos krūvio pasiskirstymas

Šią mintį patvirtina tyrimo dalyvių mokyklos prevencinės veiklos įvertinimas (žr. 6 pav.).

6 pav. Prevencinės veiklos mokykloje vertinimas

Vertinimo rezultatai rodo, kad mokyklų vadovai nėra linkę pervertinti atliekamo darbo, siekia veiklos tobulinimo.

Respondentai buvo paprašyti išskirti *teigiamas* ir *neigiamas* prevencinio darbo grupės veiklos puses. Teigiamą, vadovų nuomone, yra tai, kad pagerėjo mokyklos lankomumas, veikla koordinuojama gerai, operatyviai sprendžiamos problemos. Kaip teigiamybes vadovai minėjo projektinę veiklą, bendravimą su šeima, pagalbą klasių auklėtojams ir šeimai, situacijos vertinimą ir stebėjimą ir kt. Tyrimo dalyvių nuomonių įvairovė rodo, kad kiekvienas vadovas mato ir vertina prevencinę veiklą savaip, t.y. turi savus vertinimo kriterijus, kurie susišaukia su anksčiau įvardintomis svarbiausiomis prevencinio darbo grupės funkcijomis.

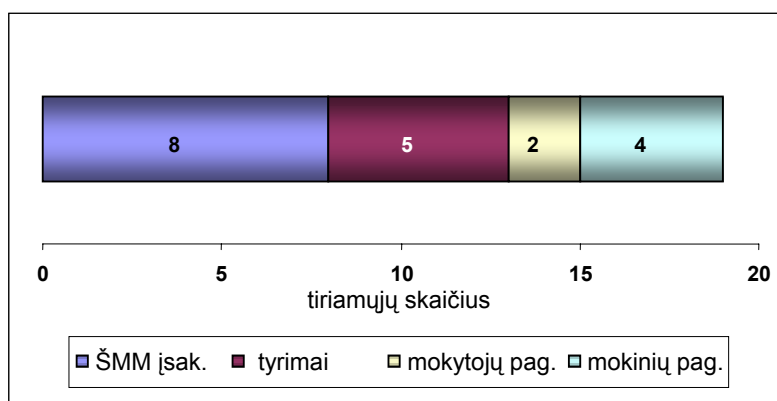
Neigiamą, respondentų manymu, yra tai, kad per daug dėmesio prevencinėje veikloje skiriama smulkmenoms, trūksta laiko ir aktyvumo, kartojasi nesėkmės mokinių narkotinės elgsenos prevencijoje bei organizuojant tėvų švietimą. Tačiau keletas mokyklų vadovų neigiamybių neįvardino. Galima teigti, kad vadovai stebi prevencinės veiklos procesus ir geba fiksuoti teigiamus pokyčius bei nesėkmes.

Į klausimą „Kokios problemos vykdant prevencinę veiklą iškyla su 8-12 klasių mokiniais?“ tiriamieji atsakė išvardindami visą eilę problemų: nėra realios galimybės bausti prasikaltusius mokinius, mažos papildomojo ugdymo galimybės (pasiūla < poreikiai), mokinių nenoras

dalyvauti veikloje, pasyvumas, žalingi įpročiai, lankomumas, teisių pažeidimai, motyvacijos stoka. Daug problemų iškyla ir bendraujant su mokinių tėvais, o svarbiausia iš jų - paties bendradarbiavimo trūkumas. Mokyklų vadovai nurodė tėvų pasyvumą, vaiko klaidų nepripažinimą, šališkumą, netinkamą požiūrį į mokymosi reikalingumą, bejėgiškumą ir neatsakingumą. Problemų gausa tik patvirtina pagalbos mokiniui ir šeimai reikalingumą. Tai, kad mokyklų vadovai žino prevencinės veiklos problemas, liudija jų neabejingą požiūrį į šią veiklos sritį.

Tiriamiesiems buvo pateiktas klausimas „*Kurios problemos Jūsų mokykloje tarp mokinių yra pačios aktualiausios?*“ Aktualiausiai nurodyti lankomumas ir rūkymas. Mažiau aktualios, vadovų nuomone, yra užimtumas po pamokų, fizinio ir emocinio smurto apraiškos bei nusikalstamumas. Vos keli respondentai nurodė, kad labai aktuali problema alkoholio ir kt. narkotinių medžiagų vartojimas bei priklausomybė nuo informacinių technologijų. Visai neaktualia įvardinta prekybos žmonėmis problema. Mokyklų vadovų atsakymai verčia manyti, kad jie geriau yra susipažinę su prevencinio darbo grupės veikla, negu su mokinių problemomis. 2005 m. atlikto tyrimo „Neigiamų socialinių reiškinių paplitimas tarp Raseinių rajono 6-12 kl. mokinių“ rezultatai rodo, kad pačios didžiausios problemos rajone yra mokinių narkotinė elgsena ir smurtas. Šių problemų mastą Europos kontekste parodo ir ESPAD 07 tyrimo rezultatai. Blieka tikėtis, kad pastaraisiais metais vykdyta prevencinė veikla Raseinių rajono mokyklose buvo pakankamai veiksminga, nes įtakėjo minėtų problemų sumažėjimą.

Norint sužinoti, kas lemia prevencinės veiklos pasirinkimą, respondentams pateiktas klausimas „*Į ką labiausiai atsižvelgiate pasirinkdamas prevencinės pagalbos sritis Jūsų mokykloje?*“

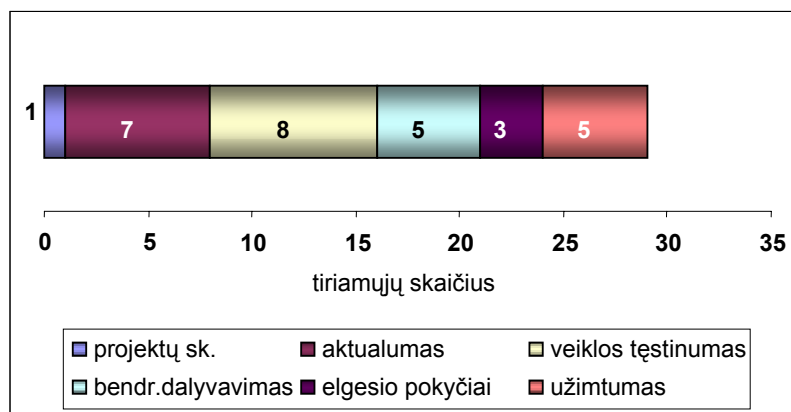
7 pav. Pagalbos srities pasirinkimo veiksniai

Mokyklų vadovai svarbiausiu veiksniumi renkantis pagalbos sritis nurodė Švietimo ir mokslo ministro įsakymus, kitus teisės aktus, reglamentuojančius šią veiklos sritį. Ne mažiau svarbu, kad pasirinkimui įtakos turi mokinių ir mokytojų pageidavimai, tačiau paveiksle nėra nuorodos į tėvų pageidavimus (žr. 7 pav.). Tai galėtų atspindėti tiriamųjų nuomonę, kad viena didžiausių

problemų dirbant su tėvais – bendradarbiavimo trūkumas. Tiek mokykla, tiek tėvai nepakankamai dėmesio skiria informacinei funkcijai ir tarpusavio susitarimams, bendriems sprendimams. Bendravimas tarp tėvų ir mokyklos pasireiškia daugiau formaliai, todėl, organizuojant veiklą, tėvų pageidavimai dažniausiai lieka neįvertinti.

Paklausti „Kokias prevencinės pagalbos formas Jūs vertinate kaip veiksmingiausias?“ mokyklų vadovai dažniausiai minėjo pokalbius (individualūs pokalbiai, pokalbiai su m-klos bendruomene, pokalbiai pamokose), akcijas, susitikimus su žymiais žmonėmis, susitikimus su turėjusiais problemų žmonėmis ir poreikių bei nuomonių tyrimus. Visi vadovai nurodė, kad jų mokyklose atliekami prevencinės veiklos veiksmingumo tyrimai ir kad, planuojant veiklą, atsižvelgiama į šių tyrimų rezultatus. Mažiausiai veiksmingi, respondentų nuomone, yra lektorių paskaitos, rašinių ir kiti konkursai, informaciniai standai. Tiriamųjų atsakymai leidžia manyti, kad veiksmingos yra įvairios bendravimo formos, paremtos asmenine ir kita pokalbių dalyvių patirtimi. Ne veltui sakoma: „žodis moko, pavyzdys patraukia“.

Siekiant nustatyti prevencinės veiklos priemonių veiksmingumo vertinimo kriterijus buvo pateiktas klausimas „Kokiais kriterijais remdamiesi vertinate prevencinės pagalbos mokiniui veiksmingumą?“ Dažniausiai pasirinkti respondentų atsakymai atsispindi 8 pav. Svarbiausiais kriterijais mokyklų vadovai rinkosi vykdomos veiklos aktualumą ir tęstinumą. Jiems mažiausiai svarbus vykdomų projektų skaičius.

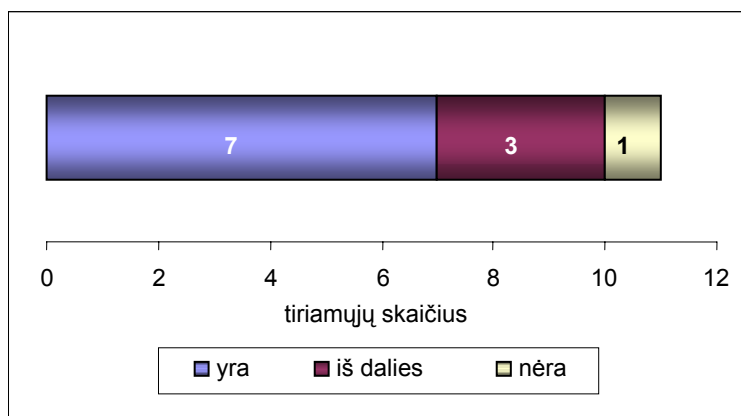
8 pav. Pagalbos vertinimo kriterijai

Siekiant sužinoti mokyklų vadovų nuomonę, išskiriant tobulintinas prevencinio darbo grupės veiklos sritis, respondentams buvo pateiktas klausimas „Kas tobulintina Jūsų, kaip mokyklos vadovo, nuomone organizuojant prevencinę veiklą įstaigoje?“. Vadovų nuomonė apie prevencinės veiklos tobulinimą:

- būtina tobulinti įstatyminę bazę;
- rengti ir įgyvendinti vieningą socializacijos programą;
- dažniau analizuoti veiklą;
- įtraukti į veiklą daugiau tėvų;

- plėsti tiriamąją veiklą;
- didinti prevencinės veiklos dalyvių atsakomybę;
- išnaudoti medikų kompetenciją;
- tobulinti mokytojų kvalifikaciją;
- įvairinti veiklą tėvams.

Tiriamieji buvo paprašyti argumentuotai patvirtinti arba paneigti teiginį „Mano mokykloje yra prevencinės pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermė“ (žr. 9 pav.).

9 pav. Pagalbos mokiniui dermė

Didžioji dalis tiriamųjų atsakė, kad, nežiūrint į kai kuriuos veiklos trūkumus, dermė yra, nes veikla planuojama atlikus poreikių tyrimus, išanalizavus jų rezultatus ir įvertinus pasiūlos galimybes. Vadovai pripažįsta, kad per mažai dėmesio yra skiriama veiklos stebėsenai ir veiklos kokybės analizei, tačiau vertina veiklos dalyvių pastangas siekti teikiamos pagalbos kokybės.

Apibendrinant mokyklų vadovų nuomonę apie prevencinio darbo grupės veiklą, galima teigti, kad mokyklų vadovai iš esmės teigiamai vertina prevencinės darbo grupės veiklą, aiškiai suvokia šios grupės funkcijas, nors nemano esant labai reikšmingą švietėjišką veiklą, renginių organizavimą, pagalbos teikimą bei veiklos analizę, tačiau šios veiklos paminėtos tarp labiausiai tobulintų sričių.

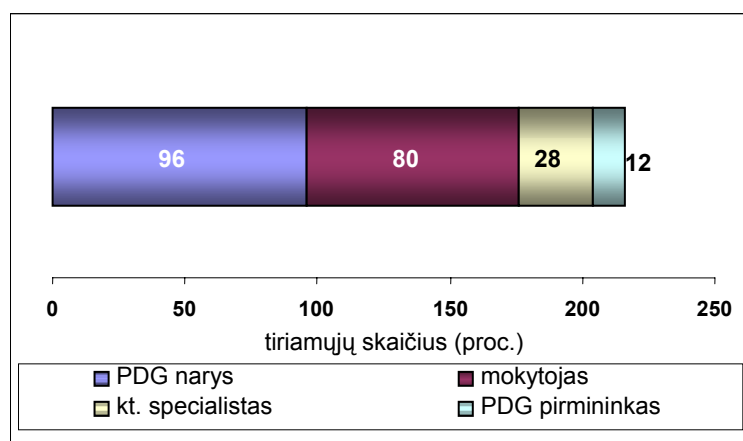
Sėkmingiausia prevencinio darbo grupės veiklos sritis yra veiklos koordinavimas ir operatyvumas sprendžiant problemas. Mažiau sėkmingos veiklos sritys, vadovų nuomone, - mokyklos bendruomenės dalyvavimas, laiko ir finansinių išteklių stoka. Prevencinio darbo grupių veiklos trūkumus mokyklų vadovai sieja su nepakankama darbuotojų kompetencija bei atsakomybės stoka.

Verta paminėti, kad 2005 m. tyrimo „Neigiamų socialinių reiškinių paplitimas tarp 6-12 klasių Raseinių rajono mokinių“ metu mokyklų vadovai prevencinės veiklos efektyvumą savo mokykloje daugiausiai vertino patenkinamai ir nurodė priežastis, kurios trukdo atlikti šį darbą geriau: didelis mokytojų ir mokinių užimtumas; gausybė programų, kurias reikėtų apjungti į

vieną – laisvalaikio užimtumo programą; iniciatyvų ir lėšų trūkumas. Dabartinio tyrimo dalyviai prevencinei veiklai išreiškė palankesnius vertinimus, tačiau kokybės siekio kliuviniai – tie patys.

3.3. Mokyklų prevencinio darbo grupių narių prevencinės veiklos vertinimas

Tyrimo dalyvavo 108 prevencinio darbo grupių nariai: 101 moteris ir 7 vyrai. Respondentų amžiaus vidurkis 41 metai, pedagoginis stažas vidutiniškai 21,2 metų. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal pareigas mokykloje ir prevencinio darbo grupėje (PDG) pavaizduotas 10 paveiksle.

10 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pareigas mokykloje ir PDG

Formuluojant klausimą „Kokias funkcijas atlieka Jūsų mokyklos prevencinio darbo grupė?“ ir pateikiant jį respondentams, buvo siekiama išsiaiškinti, kokias funkcijas respondentai išskiria, kaip svarbiausias. Prevencinio darbo grupių narių nuomonės tyrimo rezultatai parodė, kad svarbiausios prevencinio darbo grupės funkcijos mokyklose yra mokymosi ir elgesio problemų sprendimas (43,2 proc.) bei renginių ir kitų užimtumo priemonių organizavimas (39,9 proc.).

Gana svarbios funkcijos, respondentų nuomone, yra socialinių negerovių prevencija (15,1 proc.), pagalba mokiniui ir jo šeimai (16,2 proc.), projektinė veikla (16,2 proc.), švietėjiška veikla (11,9 proc.), tiriamoji veikla (9,7 proc.). Mažiausiai akcentuojamos sveikos gyvensenos propagavimo (7,6 proc.) ir socialinių įgūdžių ugdymo funkcijos (2,2 proc.). Kai kurie (5,4 proc.) prevencinio darbo grupių nariai nenurodė nė vienos jiems svarbios funkcijos.

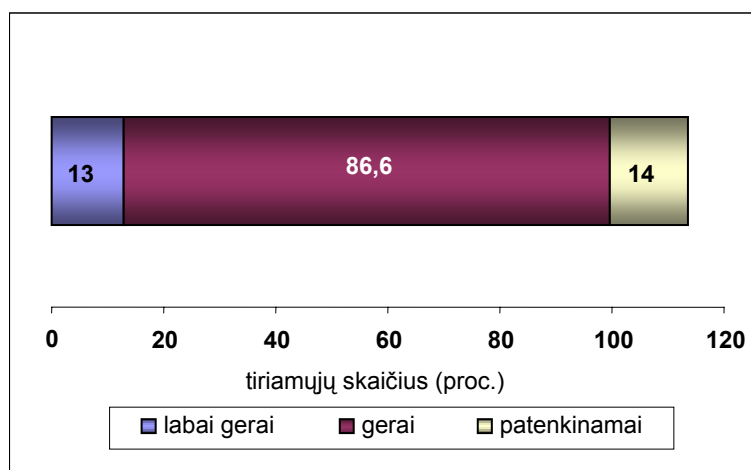
Apibendrinant šiuos atsakymus galima teigti, kad prevencinio darbo grupių narių ir mokyklų vadovų nuomonė, nusakant svarbiausias funkcijas, skiriasi. Mokyklų vadovų ryškiai akcentuojama projektinė veikla šiuo atveju yra tik penktoje vietoje pagal pasirinkimų skaičių. Šiuo atveju tiriamųjų PDG narių nuomone, svarbiausia yra spręsti akademines ir elgsenos problemas, kryptingai organizuojant mokinių užimtumą.

Į klausimą „Kam iš Jūsų mokyklos prevencinio darbo grupės narių tenka didžiausias prevencinės veiklos įgyvendinimo krūvis?“ daugiausiai respondentų (76,7 proc.) atsakė, kad

didžiausias krūvis tenka direktoriaus pavaduotojui, t.y. prevencinio darbo grupės pirmininkui ir socialiniam pedagogui (50,8 proc.). Šiuo atveju abiejų grupių – mokyklų vadovų ir PDG narių – nuomonės sutampa ir papildo viena kitą. Kiti respondentų atsakymai pasiskirstė taip: direktoriui (2,2 proc.), mokytojams ir klasių auklėtojams (3,2 proc.), bendruomenės slaugytojai (2,2 proc.), psichologui (1,1 proc.), visiems grupės nariams vienodai (4,3 proc.). Rezultatai leidžia teigti, kad prevencinio darbo grupėse vis dar nepakankamas krūvio pasiskirstymas, trūksta bendradarbiavimo ir atsakomybės.

Reikšminga tai, kad psichologui tenka bene mažiausias krūvis. Tai sąlygoja didžiulis mokyklos psichologų trūkumas. Šiuo metu Raseinių rajone mokyklose dirba tik 2 psichologai.

Tyrimo dalyviai buvo paprašyti atsakyti į klausimą „*Kaip vertintumėte savo mokyklos prevencinio darbo grupės veiklą*“. Didžioji dauguma respondentų (89,6 proc.) savo veiklą vertino gerai, labai gerai įvertino 13 proc., o patenkinamai – 14 proc. respondentų. Nė vienas respondentas grupės veiklos neįvertino blogai (žr. 11 pav.).

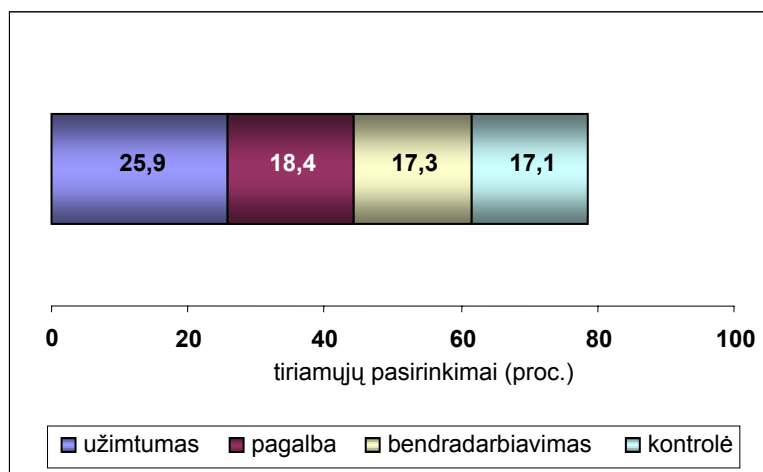

11 pav. PDG veiklos vertinimas

Veiklos įvertinimo pasirinkimai labai panašūs į mokyklų vadovų vertinimus. Tiriamieji gana kritiškai savo darbui, geba įvardinti sėkmes, tačiau trūkumų pastebi nedaug. Išsamesniam veiklos vertinimui buvo pateikti klausimai: „*Kokias teigiamas savo mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos puses išskirtumėte?*“; „*Kokias neigiamas savo mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos puses išskirtumėte?*“

Respondentai akcentavo tai, kad vykdant prevencinę veiklą daugiau dėmesio skiriama mokinių užimtumui (25,9 proc.), aktyviau teikiama pagalba mokiniams, mokytojams ir tėvams (18,4 proc.), išsiplėtė bendravimo ir bendradarbiavimo galimybės (17,3 proc.), pagerėjo mokinių elgesio ir lankomumo kontrolė (17,1 proc.) (žr. 12 pav.). Tuo tarpu mokyklų vadovai šių pokyčių neakcentavo. Įdomu tai, kad tik nedaugelis tyrimo dalyvių teigiamybe įvardijo iniciatyvumą ir organizuotumą (3,2 proc.), veiklos įvairovę ir atsakingumą (4,3 proc.) bei veiklos sistemingumą ir nuoseklumą (5,4 proc.). Tik vienas respondentas teigiamybių sąrašė paminėjo komandinį

darbą. Tai rodo, kad prevencinio darbo grupių nariai labiau pastebi išorinius veiklos rezultatus, mažiau gilinasi į veiklos kokybės ir asmeninių kompetencijų tobulinimą, komandinio darbo – svarbiausio faktoriaus prevencinėje veikloje – įgūdžių ugdymą.

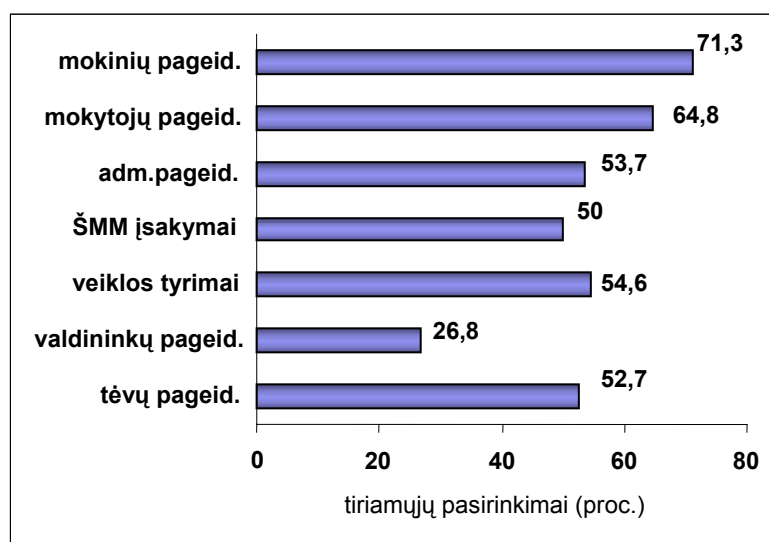

12 pav. Prevencinės veiklos teigiamos pusės

Verta pastebėti, kad net 37,8 proc. apklaustųjų jokių neigiamų savo veiklos pusių nepastebi, kiti akcentuoja veiklos kokybės, veiksmingumo (29,2 proc.) ir darbo sistemos trūkumą (13 proc.). Beveik 10 proc. tyrimo dalyvių kaip neigiamybę įvardija laiko ir iniciatyvumo stoką. Neramina, kad abiejų grupių respondentai nė viename atsakymų bloke nepaminėjo veiklos planavimo, kuris yra viena svarbiausių prevencinio darbo sudedamųjų dalių. Atsakymai leidžia teigti, kad prevencinio darbo grupės nariams ne itin svarbios kokybės aspektu tokios prevencinės veiklos sritys kaip tiriamoji veikla, informacijos sklaida, saugios aplinkos kūrimas ir palaikymas arba žalingų įpročių prevencija, nes nė viena ši sritis nebuvo paminėta.

Siekiant išsiaiškinti, kuo remiantis yra pasirenkamos prevencinės veiklos sritys buvo pateiktas klausimas „Į ką Jūs labiausiai atsižvelgiate pasirinkdami prevencinės veiklos sritis?“. Respondentai nurodė, kad dažniausiai pasirenkamos veiklos sritims įtakos turi mokinių (71,3 proc.) ir mokytojų (64,8 proc.) pageidavimai bei veiklos tyrimų rezultatai (54,6 proc.) (žr. 13 pav.). Organizuodami mokinių užimtumą po pamokų PDG nariai atsižvelgia į tėvų pageidavimus ($r=0,218$; $p<0,01$), mokytojų pageidavimai turi įtakos sprendžiant lankomumo ($r=0,291$; $p<0,001$) bei įvairias elgesio problemas ($r=0,291$; $p<0,001$). Mokinių norai lemia prevencinės veiklos formų pasirinkimą ($r=0,280$; $p<0,05$).

Respondentų atsakymai labai panašūs į prieš tai aprašytos tiriamųjų grupės pasirinkimus. Tai leidžia teigti, kad organizuojant prevencinę veiklą ir ją įgyvendinant mokyklų vadovams ir PDG nariams svarbu vykdyti valstybinių dokumentų nuostatas, bet svarbiausia yra atsižvelgti į mokyklos bendruomenės poreikius, stengiantis maksimaliai juos patenkinti.

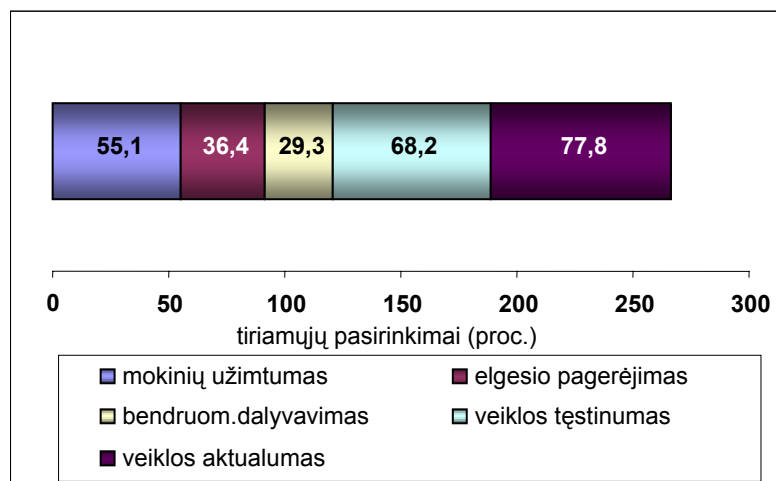
13 pav. Veiklos pasirinkimo veiksniai

Šią mintį iliustruoja tiriamųjų atsakymai į klausimą „Ar Jūsų mokykloje atliekami prevencinės veiklos veiksmingumo tyrimai?“ Net 77, 7 proc. respondentų į klausimą atsakė teigiamai, 14 proc. teigė to nežinantys, apie 10 proc. apklaustųjų nurodė, jog tokie tyrimai neatliekami. Tiek pat tiriamųjų patvirtino, kad, planuojant veiklą, yra atsižvelgiama į tyrimų rezultatus ($r=0,285$; $p<0,05$).

Atsakydami į klausimą „Kokias prevencinės veiklos formas dažniausiai naudojate?“ tiriamieji iš pateiktų veiklos formų turėjo įvardinti dažniausiai praktikoje taikomas. Populiariausios prevencinės veiklos formos, respondentų nuomone, yra pokalbiai (individualūs pokalbiai, pokalbiai su m-klos bendruomene, pokalbiai pamokose) ($r=0,495$; $p<0,001$), akcijos, bendruomenės diskusijos ($r=0,219$; $p<0,05$), susitikimai su žymiais žmonėmis ir žmonėmis, turėjusiais problemų ($r=0,260$; $p<0,005$). Dažnai taikoma veiklos forma tiriamieji įvardino ir poreikių bei nuomonių tyrimus. Nepopuliarios veiklos priemonės, respondentų nuomone, yra rašinių ir piešinių konkursai, taip pat standų įrengimas.

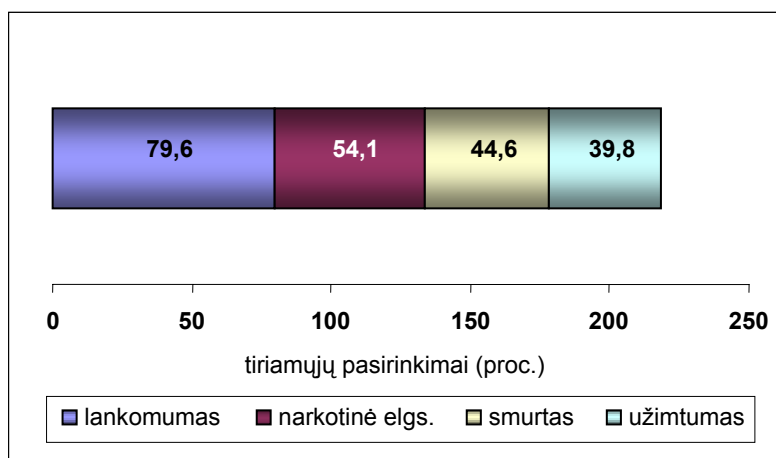
Pateikiant klausimą „Kokiais kriterijais remdamiesi vertinate mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos veiksmingumą?“ siekta sužinoti, kas, PDG narių nuomone, lemia veiklos sėkmę. Atsakymai pavaizduoti 14 paveiksle. Kaip matome, tiriamieji savo veiklą vertina labiausiai atsižvelgdami į vykdomos veiklos aktualumą (77,8 proc.). Galima sakyti, kad respondentai geba identifikuoti aktualiausias tuo metu problemas ir organizuoti pagalbą mokiniams.

Sėkmę, respondentų nuomone, lemia ir veiklos tęstinumas, sistemingumas (68,2 proc.). Plati mokinių užimtumo formų pasiūla ir kryptingas ugdymas (55,1 proc.) yra vieni svarbiausių prevencinės veiklos veiksmingumo kriterijų. Labai svarbus kriterijus yra mokinių elgesio ir lankomumo pagerėjimas.

14 pav. Svarbiausi PDG veiklos veiksmingumo kriterijai

Norint sužinoti tiriamųjų nuomonę apie aktualiausias jų mokyklose problemas, su kuriomis šiuo metu susiduria mokiniai, paprašyta atsakyti į klausimą „*Kurios problemos Jūsų mokinių tarpe šiuo metu yra pačios svarbiausios?*“ Analizuojant atsakymus nustatyta, kad ryškiausias šiuo metu yra mokyklos nelankymo problema (79,6 proc.) ir mokinių narkotinė elgsena (54,1 proc.). Labai aktualios smurto apraiškos (44,6 proc.) bei užimtumo po pamokų (39,8 proc.) problema (žr. 15 pav.).

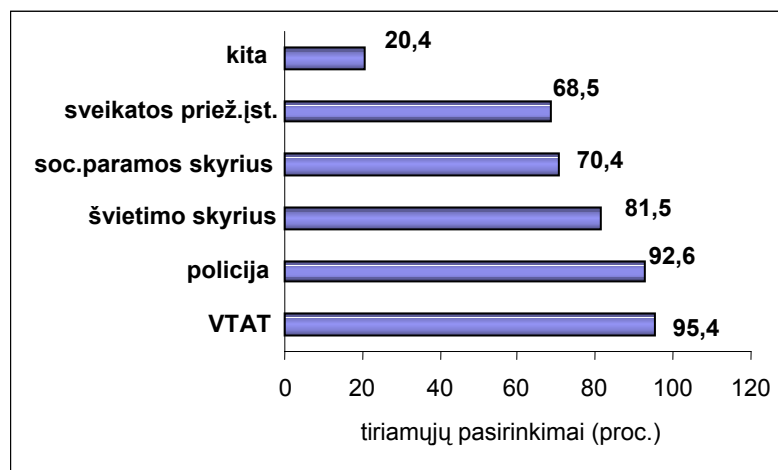
15 pav. Aktualiausios problemos tarp mokinių

Tarpusavio ryšių koreliacijos rezultatai parodė, kad egzistuoja ryšys tarp mokinių užimtumo po pamokų ir jų polinkio į nusikalstamą veiklą ($r=0,267$; $p<0,005$), narkotinių medžiagų ($r=0,350$; $p<0,001$) ir alkoholio vartojimo ($r=0,296$; $p<0,001$), rūkymo ($r=0,361$; $p<0,001$), polinkio smurtauti ($r=0,251$; $p<0,001$). Tai patvirtina kryptingo mokinių ugdymo ir užimtumo po pamokų svarbą siekiant delinkventinės elgsenos apraiškų mažėjimo.

Šie duomenys rodo, kad abiejų tyrime dalyvavusių grupių respondentai svarbiausiais pripažįsta tuos pačius neigiamus socialinius reiškinius, kurių prevencijai ar ankstyvajai intervencijai pasitelkia turimas kompetencijas, taiko įvairias veiklos formas.

2005 m. atlikto tyrimo duomenimis aktualiausia 6-12 klasių Raseinių rajono mokinių tarpe problema buvo smurtas. Jį patyrė 79 % visų rajono mokinių. Antroji pagal aktualumą bei paplitimą problema – alkoholio vartojimas. Alkoholių tuo metu vartojo 66,5% 6-12 klasių Raseinių rajono mokinių. 6-12 klasių mokinių tarpe rūkančiųjų buvo 18,5 %. Šie duomenys rodo besikeičiantį aktualių socialinių negerovių pobūdį, bet ne mažėjantį jų mastą.

Klausimais „Su kuriomis institucijomis bendradarbiaujate organizuodami prevencinę veiklą?“ ir „Kokios kliūtys iškyta bendradarbiaujant prevencinės veiklos klausimais su kitomis institucijomis?“ norėta nustatyti, kokios institucijos kartu su mokykla aktyviausiai dalyvauja organizuojant ir įgyvendinant prevencines priemones bei teikiant pagalbą mokiniams ir jų šeimoms. Respondentų atsakymų pasiskirstymas parodo, kad svarbiausi vykdomos veiklos partneriai yra vaiko teisių apsaugos tarnyba (95,4 proc.), švietimo skyrius (81,5 proc.), policija (92,6 proc.), sveikatos priežiūros įstaigos (68,5 proc.) ir socialinės paramos skyrius (70,4 proc.). Vis dar retai mokykla bendradarbiauja su seniūnija, bažnyčia, vietos bendruomene (20,4 proc.) (žr. 16 pav.). Visi šie socialiniai partneriai yra svarbūs vykdomos veiklos kokybės atžvilgiu, nes kokybišką pagalbą gali teikti tik kvalifikuota įvairių specialistų komanda.

16 pav. Mokyklų partneriai prevencinėje veikloje

Atlikus koreliacinę analizę paaiškėjo, kad yra ryšys tarp įvairių institucijų bendradarbiavimo ir mokinių problemų sprendimo. Institucijos, bendradarbiaudamos tarpusavyje, padeda mokyklai sprendžiant nusikalstamumo ($r=0,267$; $p<0,005$), mokyklos nelankymo ($r=0,195$; $p<0,05$), narkotinės elgsenos ($r=0,254$; $p<0,001$) ir kitas problemas.

Paradoksalu, kad tarp socialinių partnerių nėra įvardinta pedagoginė psichologinė tarnyba, kuri jau keletą metų sėkmingai veikia, organizuojant ir įgyvendinant pagalbą mokiniui ir šeimai. Lieka tikėtis, kad ši institucija paminėta tarp sveikatos priežiūros įstaigų.

Atsakymai į klausimą apie iškylančias bendradarbiavimo kliūtis išryškino tokias problemas kaip lėšų trūkumas (67,6 proc.) ir laiko stoka (62 proc.). Gana svarbia kliūtimi bendradarbiavimui nurodoma partnerių kompetencijos stoka (26,9 proc.). Problemų aktualumą

galima paaiškinti tuo, kad prevencinė veikla iki šiol dirbama visuomeniniais pagrindais, t.y. be atlygio. Socialinių negerovių gausa mokykloje ir būtinybė kokybiškai atlikti tiesiogines mokytojo ar kito specialisto pareigas riboja prevencinei veiklai skiriamą laiką. Kompetencijos spragos atsiranda dėl dažnos PDG narių kaitos, dėl nepakankamo požiūrio šalies ir rajono mastu į prevencinės veiklos dalyvio kompetencijos tobulinimą.

Į klausimą „*Kaip siūlytumėte tobulinti prevencinio darbo grupės veiklą Jūsų mokykloje?*“ tyrimo dalyviai pateikė šiuos pasiūlymus:

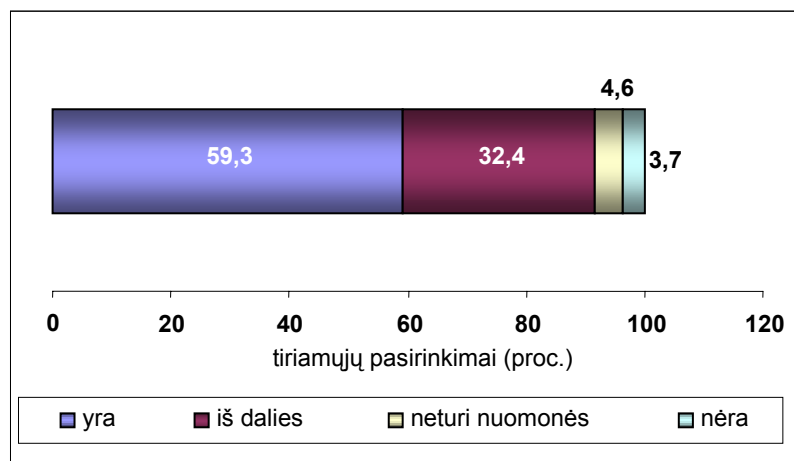
- įtraukti į prevencinę veiklą daugiau mokinių ir bendruomenės narių;
- įvesti psichologo ir prevencinio darbo koordinatoriaus etatą;
- ieškoti naujų darbo formų ir skatinti iniciatyvas;
- aktyvinti bendradarbiavimą;
- aktyvinti projektinę veiklą;
- apmokėti už darbą;
- plėtoti tiriamąją veiklą;
- siekti veiklos kokybės;
- mažinti dokumentaciją.

Respondentų pasiūlymai veiklos kokybės gerinimo aspektu yra išvalgūs ir vertingi, konkrečiai nurodantys būtinas tobulinti prevencinės veiklos sritis.

Labai svarbu išsiaiškinti, ar tyrimo dalyviai mato prevencinę veiklą kaip visumą, ar, siekdami prevencinės pagalbos mokiniui kokybės, sieja ir derina tarpusavyje įvairius veiklos komponentus. Šiuo tikslu buvo pateikta apibendrinanti užduotis: „*Paneikite arba patvirtinkite teiginį: „Mano mokykloje yra prevencinės pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermė“.*“

Tyrimo dalyviai patvirtino, kad pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermė jų mokyklose yra (59,3 proc.). Nemaža dalis (32,4 proc.) respondentų mano, kad ši dermė yra tik iš dalies. Tik 3,7 proc. apklaustųjų teigia, kad tokios dermės tikrai nėra (žr. 17 pav.). Likusi dalis (4,6 proc.) teigia šiuo klausimu neturinti nuomonės.

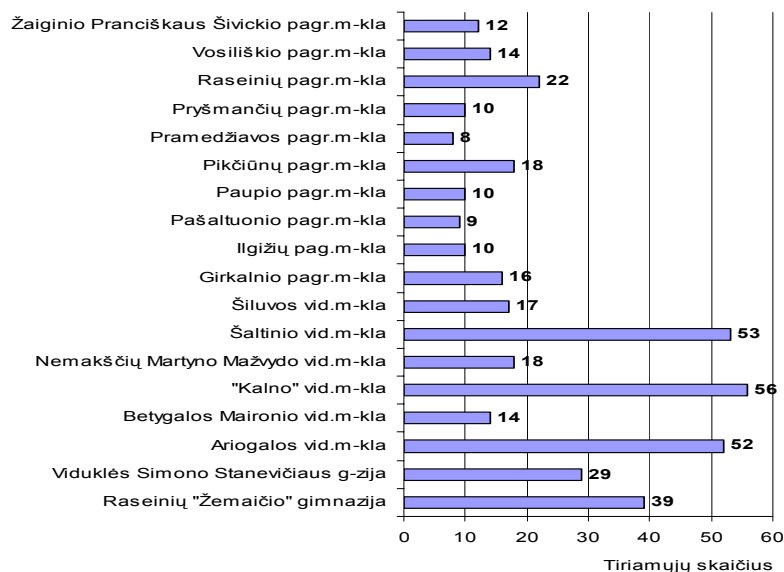
Apibendrinant mokyklų prevencinio darbo grupių narių nuomonę apie prevencinę veiklą galima teigti, kad mokyklų prevencinio darbo grupių nariai gerai suvokia savo veiklos funkcijas, veiklą nukreipia į svarbiausias socialines problemas ir pasirenka įvairias jos formas. Kaip sėkmingiausią sritį mokyklų prevencinio darbo grupių nariai išskiria mokinių užimtumą, pagalbos teikimą, bendradarbiavimą su socialiniais partneriais, o kaip mažiau sėkmingą – bendruomenės aktyvumo, lėšų, laiko ir kompetencijos stoką.

17 pav. Respondentų nuomonė apie pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermę

3.4. Mokinių apklausos rezultatų analizė

Tyrimė dalyvavo 407 Raseinių rajono ugdymo įstaigų 8-12 klasių mokiniai (196 berniukai, 211 mergaitės) iš 18 rajono ugdymo įstaigų (žr. 18 pav.).

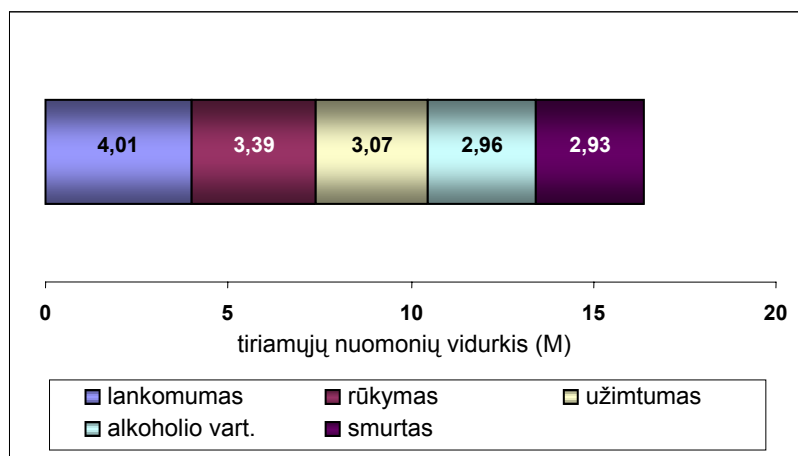

18 pav. Tyrimo imtis pagal švietimo įstaigas

Siekiant nustatyti pagalbos mokiniui poreikio pobūdį ir sužinoti mokinių požiūrį į teikiamos pagalbos pasiūlą bei kokybę, buvo analizuojama mokyklų prevencinė veikla, prevencinės veiklos formos, aktualios problemos mokykloje bei vykdomos veiklos poveikio mastas ugdymo procese.

Raseinių rajono vyresniųjų klasių mokiniams buvo pateiktas klausimas „*Kurios problemos Jūsų mokykloje mokinių tarpe šiuo metu pačios aktualiausios?*“. Atsakymų rezultatai rodo, kad mokiniai aktualiausiomis įvardija (žr.19 pav.) tas pačias problemas, kaip ir kiti tyrime dalyvavę respondentai: lankomumas (M=4.01), rūkymas (M=3.39), užimtumas (M=3.07), alkoholio vartojimas (M=2,96), smurtas (M=2,93). Mokinių manymu, mažiau aktualios yra tokios

problemos kaip priklausomybė nuo IT (M=2,98), mokinių teisinių žinių trūkumas (M=2,7), nusikalstamumas (M=2,62). Mažiausiai aktuali mokiniams yra prekybos žmonėmis problema (M=1,59).

19 pav. Problemų mokinių tarpe aktualumo įvertinimas

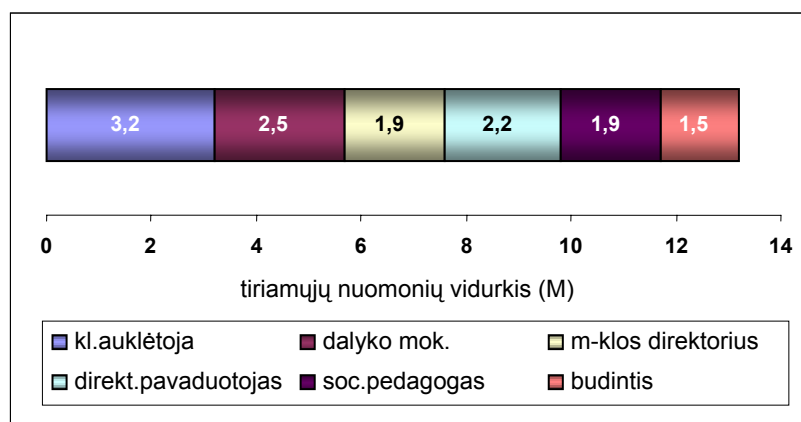
Šio tyrimo respondentų įvardintų aktualiausių problemų pobūdis skiriasi nuo įvardintų 2005 m. tyrime. Tuo metu lankomumo problema nebuvo tokia ryški, dominavo smurto ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo problemos. Pastaraisiais metais mokyklose vykdyta aktyvi neigiamų socialinių reiškinių, ypač smurto, prevencija, todėl šio reiškinio mastas sumažėjo. Deja, tenka pripažinti, kad pokyčiai narkotinės paauglių elgsenos srityje nėra ryškūs.

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo mokinių užimtumo po pamokų ir jų polinkio į delinkventinę elgseną ryšys. Mokiniai, nelankantys papildomojo ugdymo užsiėmimų, yra labiau linkę vartoti narkotines medžiagas ($r = 0,166$; $p < 0,001$) ar nusikalsti ($r = 0,168$; $p < 0,001$), jaučia priklausomybę nuo informacinių technologijų ($r = 0,174$; $p < 0,001$). Įvairios informacijos priemonės įtakoja alkoholinių gėrimų vartojimo ($r = 0,170$; $p < 0,001$) ir rūkymo ($r = 0,169$; $p < 0,001$) tarp paauglių padidėjimą, skatina smurto apraiškas ($r = 0,180$; $p < 0,001$).

12,2 proc. tiriamųjų išskyrė dar kitas problemas, egzistuojančias jų tarpe. Dažniausiai buvo minimos mokytojų ir mokinių tarpusavio santykių, pažangumo, mokymosi krūvio, mokinių drausmės pamokų metu problemos.

Prevencinėje veikloje dalyvauja visa pedagogų bendruomenė, tačiau mokiniai, susidūrę su problema, ne kiekvienu mokytoju pasitiki ir gali sulaukti pagalbos. Norint išsiaiškinti, kokie specialistai padeda mokiniams įveikti sunkumus, pateiktas klausimas „*Į ką dažniausiai kreipiatės dėl mokykloje iškilusių problemų?*“ Mokinių atsakymai rodo (žr. 20 pav.), kad artimiausias ir patikimiausias jiems yra klasės auklėtojas (M=3,2). Analizuojant mokinių atsakymus nustatytas ryšys tarp klasės auklėtojo veiklos ir mokinių poreikių tenkinimo ($r = 0,207$; $p < 0,001$). Klasės auklėtojas organizuoja užimtumą po pamokų ($r = 0,191$; $p < 0,001$), padeda įveikiant narkotinės elgsenos problemas ($r = 0,178$; $p < 0,001$).

Mokiniai, ieškodami pagalbos, dažnai kreipiasi ir dalykų mokytojus ($M=2,5$). Stebina tai, kad direktoriaus pavaduotojas, kuris dažniausiai tiesiogiai yra atsakingas už pagalbos mokiniui organizavimą ir įgyvendinimą, lieka tik trečiuoju ($M=2,2$) pagal mokinių pasirinkimus. Socialinis pedagogas ($M=1,9$) ir mokyklos direktorius ($M=1,9$) mokiniams yra vienodai svarbūs.

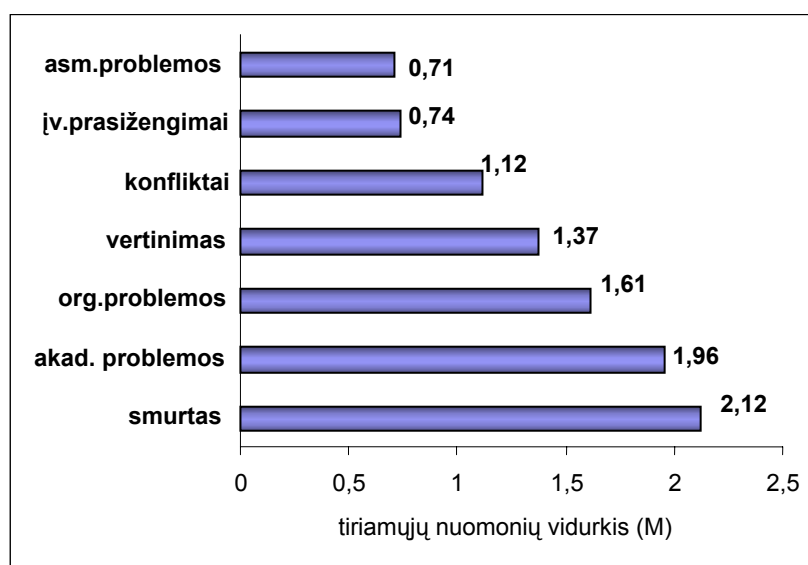

20 pav. Specialistų, į kuriuos dažniausiai kreipiamasi pagalbos, pasiskirstymas

Šiuos duomenis gali sąlygoti tai, kad mokyklų vadovai prevencinėje veikloje dalyvauja epizodiškai, jų indėlis labiau formalus, nei akivaizdus. Be to, tarp direktoriaus ir mokinių vis dar yra sunkiai įveikiamas atstumas. Tai, kad mokiniai retai pagalbos ieško pas socialinį pedagogą, yra paradoksalu. Šis specialistas turėtų būti pats pirmasis, ištiesęs mokiniui pagalbos ranką. Šį paradoksą būtų galima paaiškinti pačių socialinių pedagogų nebuvimu mokyklose: tik dešimtyje iš 18 tyrime dalyvavusių mokyklų tuo metu buvo socialinių pedagogų etatai, juose dirbo tik 5 savo srities specialistai. Mokyklos vadovų ir prevencinio darbo grupių narių nuomone, didžiausias krūvis, įgyvendinant prevencinę veiklą mokyklose, tenka mokyklos direktoriaus pavaduotojui ir socialiniam pedagogui. Toks kardinaliai priešingas mokinių pasirinkimas atskleidžia mokyklose vykdomos prevencinės veiklos paviršutiniškumą bei formalumą.

Respondentų atsakymai į klausimą „Dėl kokių problemų Jūs dažniausiai kreipiatės į mokyklos darbuotojus?“ atskleidė, kad pagrindinė problema (žr. 21 pav.) yra smurtas ($M=2,12$), patiriamas iš bendraamžių ir kitų mokyklos bendruomenės narių. Kitos dažniau pasitaikančios problemos, dėl kurių kreipiamasi į mokyklos darbuotojus, yra mokymosi sunkumai ($M=1,96$), įvairūs organizaciniai klausimai ($M=1,61$), vertinimo problemos ($M=1,37$), mokinių konfliktai su mokytojais ($M=1,12$), vagystės ar turto sugadinimas ($M=0,98$), pabėgimai iš pamokų ir kitos lankomumo problemos ($M=0,74$). Mažiausiai apklaustų respondentų kreipėsi pagalbos dėl asmeninių problemų ($M=0,71$). Toks respondentų nuomonių pasiskirstymas patvirtina, kad smurto (fizinio ir psichologinio) apraiškų mokyklose yra daug. Nors mokiniai aktualiausiomis problemomis įvardina lankomumą ir rūkymą, tačiau dėl šių negerovių pagalbos nesikreipia. Išanalizavus atsakymus galima teigti, kad mokiniai pagalbos kreipiasi dažniausiai tik iškilus su

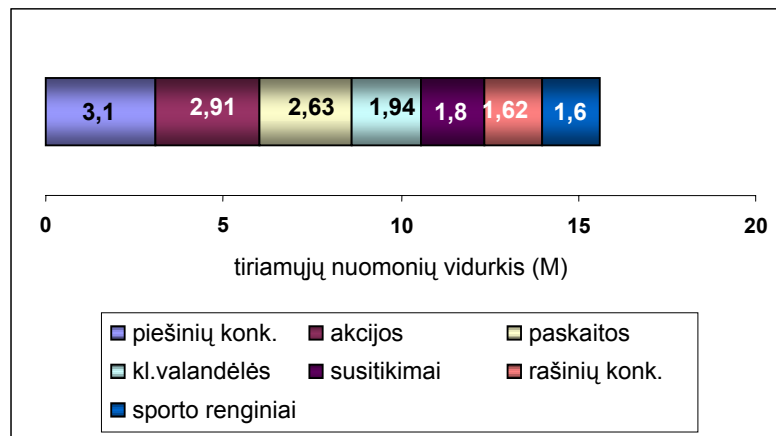
ugdymo procesu susijusioms problemoms spręsti, o asmeninių problemų ir sunkumų mokyklos darbuotojams nepatiki.

21 pav. Problemos, dėl kurių mokiniai dažniausiai kreipiasi į mokyklos darbuotojus

Įvertinus pagalbos poreikio pobūdį yra labai svarbu sužinoti, kokią veiklą mokiniams siūlo prevencinės grupės nariai, kokios veiklos formos mokyklose yra populiariausios. Todėl mokiniams buvo pateiktas klausimas „*Kaip Jūsų mokykloje šiais mokslo metais buvo vykdoma įvairių problemų prevencinė veikla?*“ Populiariausios, mokinių nuomone (žr. 22 pav.), prevencinės priemonės yra piešinių konkursai ($M=3,1$) ir įvairios akcijos ($M=2,91$). Mokiniai taip pat nurodo, kad prevencinėmis temomis kalbama lektorių paskaitose ($M=2,63$), klasių valandėlėse ($M=1,94$), susitikimuose su žymiais žmonėmis ($M=1,8$). Gana dažnai mokiniai dalyvauja rašinių konkursuose ($M=1,62$) ir sporto renginiuose ($M=1,6$). Mokinių mėgstamas prevencines priemones inicijuoja prevencinio darbo grupės pirmininkas skatindamas klasių auklėtojų veiklą ($r=0,228$; $p<0,001$), inicijuodamas individualius specialistų ir mokinių pokalbius ($r=0,163$; $p<0,01$) bei pokalbius per dalykų pamokas ($r=0,254$; $p<0,001$), kviesdamas bendruomenę diskusijoms ($r=0,294$; $p<0,001$).

Rečiausiai prevencinėje veikloje naudojamos diskusijos ($M=0,94$), išvykos ($M=0,85$), filmų demonstravimas ($M=0,64$) ir informaciniai standai ($M=0,58$). Mokiniai neakcentavo mokyklos radijo laidų, nes mokyklos jo neturi.

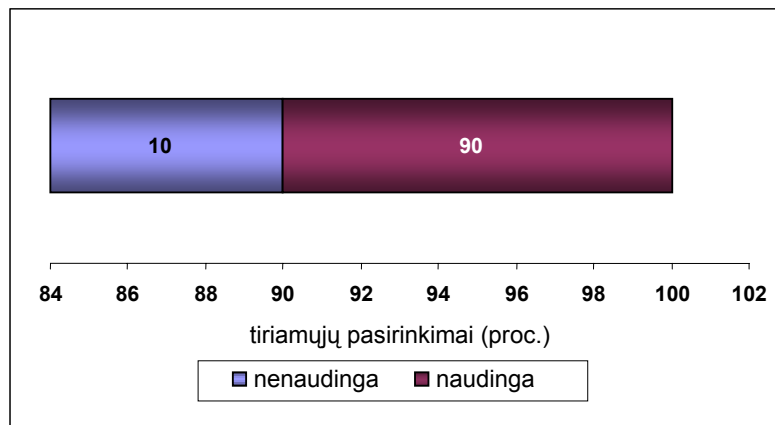
22 pav. Populiariausios prevencinės veiklos formos

Įdomu tai, kad net 9 proc. mokinių nepatiko nei viena pasiūlyta bei suorganizuota prevencinė priemonė, todėl, norint sužinoti, kokia veikla mokiniams patinka, buvo pateiktas klausimas „Kokių mokyklos problemų prevencijai skirtų renginių Jūs labiausiai pageidautumėte ateityje?“ Mokiniams patinkančios ir jų pageidaujamos veiklos formos tai:

- susitikimai ir diskusijos su įvairių sričių specialistais (policininkais, psichologais), žymiais žmonėmis, žmonėmis, praeityje turėjusiais žalingų įpročių;
- specialistų paskaitos;
- įvairiausių renginių, akcijų, projektų organizavimas smurto, rūkymo, alkoholio ir narkotikų vartojimo temomis;
- konkursai (piešinių, rašinių, sporto varžybų, šokių);
- informaciniai standai;
- išvykos į užimtumo centrus, kalėjimus ir kitas specializuotas įstaigas;
- filmų demonstravimas.

Mokinių atsakymai atspindi naujų veiklos formų poreikį. Rečiausiai mokyklose organizuojama prevencinė veikla, pasirodo, yra labiausiai mokinių pageidaujama. Šią nuomonę iliustruoja mokinių atsakymai į klausimą „Ar mokykloje organizuojant prevencinės veiklos renginius atsižvelgiama į Jūsų norus ir pageidavimus?“ 67 proc. mokinių teigia, kad mokyklos darbuotojai teiraujasi, kokios prevencinės veiklos jie norėtų, o 33 proc. mokinių nurodo, kad jų nuomonės neklausoma. Analizuojant mokinių atsakymus išryškėjo, kad į mokinių pageidavimus planuodamas ir organizuodamas prevencinę veiklą labiausiai atsižvelgia direktoriaus pavaduotojas, ($r = 0,319$; $p < 0,001$), direktorius ($r = 0,240$; $p < 0,001$) bei socialinis pedagogas ($r = 0,153$; $p < 0,005$).

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad mokiniai, dalyvaujantys prevencinėje veikloje savo noru, dažniausiai teigia, kad veikla organizuojama atsižvelgiant į jų poreikius ($r = 0,339$; $p < 0,001$) ir toje veikloje dalyvauja visi norintys mokiniai ($r = 0,298$; $p < 0,001$).

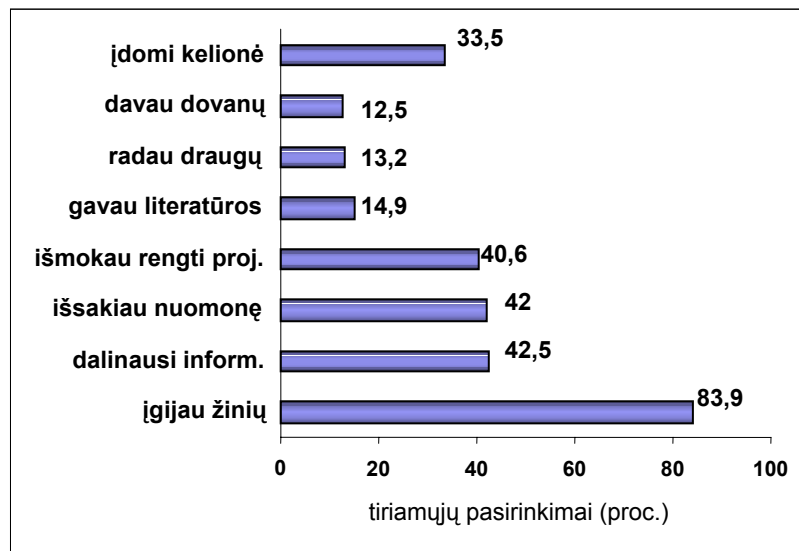

23 pav. Prevencinės veiklos naudingumo įvertinimas

Tyrimo dalyvavę mokiniai gana palankiai įvertino jiems pasiūlytos prevencinės veiklos formas naudingumo aspektu (žr. 23 pav.). Net 90 proc. mokinių ši veikla atrodo naudinga. Noriai dalyvaujantys prevencinėje veikloje mokiniai vertina ją kaip naudingą ($r=0,287$; $p<0,001$).

Deja, 10 proc. respondentų naudos, dalyvaujantys prevencinėje veikloje, teigia negavę ($r=0,205$; $p<0,001$). Būtina aktyviai tirti nepatenkintų mokinių poreikius ir kartu su jais ieškoti patrauklios veiklos. Veiklos naudingumo vertinimas rodo nepakankamą pasiūlos ir poreikių dermę.

Tyrimo dalyviai buvo paprašyti pagrįsti prevencinės veiklos naudingumą (žr. 24 pav.) pasirenkant jau suformuluotus atsakymus arba nurodant savuosius. Didžiajai daugumai (83,9 proc.) respondentų prevencinė veikla naudinga naujai įgytomis žiniomis ($r=0,227$; $p<0,001$). Beveik pusė (42,5 proc.) apklaustųjų džiaugiasi galėję pasidalinti jau turimomis žiniomis su savo bendraamžiais ($r=0,173$; $p<0,001$) ir turėję galimybę išsakyti savo nuomonę (42 proc.) ($r=0,265$; $p<0,001$). Šie duomenys rodo, kad mokiniams yra labai svarbu būti išgirštiems ir bendrauti tarpusavyje. Nors kelionės ir išvykos nėra tarp dažniausiai mokyklose organizuojamų prevencinės veiklos priemonių, tačiau mokiniams tai teikia džiugių emocijų ir neabejotinos naudos (33,5 proc.) ($r=0,190$; $p<0,001$). Veikla mokiniams naudinga ir tuo, kad renginių metu gaunama literatūros (14,9 proc.) ar dovanų (12,5 proc.), susirandama naujų draugų (13,2 proc.).

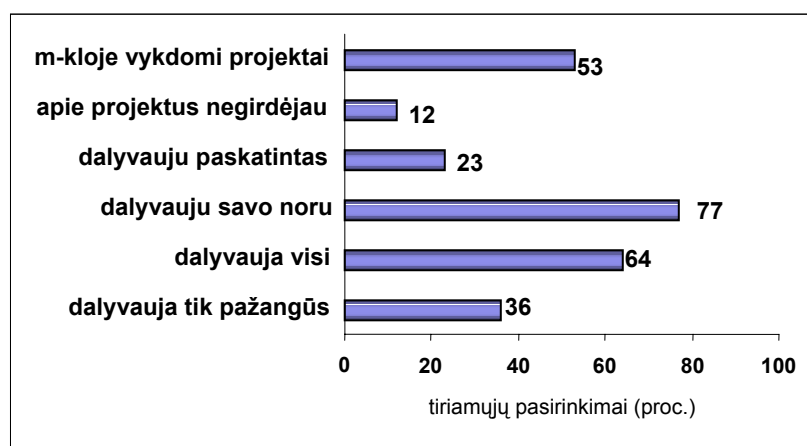
24 pav. Prevencinės veiklos naudingumo kriterijai

Siekiant išsiaiškinti nuomonę apie prevencinės veiklos vykdymą mokykloje, mokiniai buvo paprašyti ją įvertinti. 48 proc. mokinių mano, kad prevencinė veikla jų mokykloje vyksta labai gerai, 11 proc. respondentų šią veiklos sritį vertina blogai, o 41 proc. - neturi nuomonės. Šie vertinimai siejasi su veiklos naudingumo vertinimu. Nors mokiniams prevencinė veikla yra naudinga (žr. 22 pav.), tačiau daugelis mokinių nesiryžta vertinti jos kokybės.

Analizuojant mokinių atsakymus nustatytas ryšys tarp mokinių poreikių tenkinimo ir teigiamo prevencinės veiklos vertinimo: kuo labiau, organizuojant veiklą, atsižvelgiama į mokinių poreikius, tuo palankiau jie šią veiklą vertina ($r=0,342$; $p<0,001$). Prevencinės veiklos kokybę mokiniai sieja su klasės auklėtojos ($r=0,249$; $p<0,001$), direktoriaus pavaduotojo ($r=0,194$; $p<0,001$) ar mokyklos direktoriaus ($r=0,140$; $p<0,005$) teikiama pagalba.

Reikšmingi mokinių atsakymai apie dalyvavimą mokyklos projektinėje veikloje socialinių negerovių klausimais: 53 proc. apklaustųjų teigia, kad mokykloje nuolat vykdomi prevencinės veiklos projektai, 12 proc. teigia nieko apie juos negirdėję. Žinantys apie prevencinius projektus mokiniai dalyvauja bendruomenės diskusijose ($r=0,367$; $p<0,001$), klausosi lektorių paskaitų ($r=0,244$; $p<0,001$), dalyvauja susitikimuose su žymiais žmonėmis ($r=0,257$; $p<0,001$) ar su žmonėmis, praeityje turėjusiais žalingų įpročių ($r=0,224$; $p<0,001$). Mokiniai dalyvauja įvairiuose konkursuose prevencinėmis temomis ($r=0,314$; $p<0,001$).

23 proc. respondentų dalyvauja prevencinėje veikloje tik raginami mokyklos darbuotojų (savo noru šioje veikloje nedalyvautų), tačiau net 77 proc. mokinių prevencinėje veikloje dalyvauja savo noru (žr. 25 pav.). 36 proc. mokinių mano, kad mokyklos prevencinėje veikloje dalyvauja tik pažangūs mokiniai, o 64 proc. teigia, kad šioje veikloje dalyvauja visi mokiniai.

25 pav. Mokinių dalyvavimas projektinėje veikloje

Šie atsakymai parodė, kad mokinių nuomonė apie dalyvavimą projektinėje veikloje išsiskiria. Tai lemia asmeniniai kiekvieno respondento poreikiai bei domėjimosi mokyklos gyvenimu lygis. Tam įtakos gali turėti ir informacinės pagalbos mokiniams trūkumas.

Tyrimo pabaigoje mokiniai buvo paprašyti pateikti pasiūlymus, ką kiekvienas jų, būdamas mokyklos direktoriumi, darytų, kad prevencinė veikla mokykloje būtų įdomesnė ir labiau veiksminga. Mokiniai teigė, kad

- organizuotų daugiau renginių;
- daugiau kviestųsi lektorių, specialistų;
- labiau atsižvelgtų į mokinių norus ir pageidavimus;
- būtų griežtesni;
- daugiau bendrautų asmeniškai su probleminio elgesio mokiniais.

Visgi galima teigti, jog mokiniai turi gana racionalių, labiau jų poreikius atitinkančių pasiūlymų, ką reikėtų tobulinti prevencinėje veikloje, kad ši veikla taptų tikslinga ir veiksminga.

Apibendrinant mokinių nuomonę apie mokykloje vykdomą prevencinę veiklą galima teigti, kad iš esmės mokiniai ją vertina teigiamai, nors ji ne visada atitinka jų poreikius, ne visada yra įvertinama mokinių nuomonė ir į ją atsižvelgiama. Mokiniai pasigenda didesnės informacijos sklaidos ir prevencinės veiklos formų įvairovės. Geriausiai jie jaučiasi dalyvaudami projektinėje veikloje, nes tuomet ne tik įgyja ypač daug naujų žinių, bet dalinasi informacija su bendraamžiais, turi galimybę išsakyti savo nuomonę, daugiau sužino apie pačią projektinę veiklą. Pagalbos mokiniai dažniausiai kreipiasi į klasės auklėtoją ir kur kas rečiau į socialinį pedagogą ar į kitą specialistą. Tai rodo, kad mokiniai ne visiškai pasitiki mokyklos darbuotojais, kad nėra patenkinti teikiama pagalba arba nėra pakankamai informuoti apie galimybę ją gauti.

Visgi mokinių prevencinio darbo veiksmingumo mokykloje vertinimas nėra labai vieningas ir išryškina prevencinės veiklos formalumą, Pagalbos komandos narių kompetencijos trūkumą arba informacijos sklaidos stoką.

IŠVADOS

1. Remiantis tyrimo metodologiniu pagrindu ir atlikus mokslinės literatūros studiją galima konstatuoti, kad asmenybės socializacijos procesas yra nuolatinėje įvairių veiksnių (aplinkos, kultūros, tarpasmeninių santykių ir kt.) tarpusavio sąveikoje; viena svarbiausių asmenybės socializacijos institucijų yra mokykla, siekianti vaiko gerovės, įgyvendinanti specifines, pedagogiškai orientuotas pozityviosios socializacijos programas, kurių tikslas – padėti mokiniui perimti socialines normas bei kultūrinės vertybes.

2. Mokyklų prevencinės veiklos programų analizė parodė, kad programos neturi vieningos, struktūruotos formos, jose nenumatomi veiklos įsivertinimo kriterijai; programų situacijos analizėje pasigendama išsamios teiktos pagalbos priemonių veiksmingumo analizės. Tačiau mokyklos geba formuluoti tikslus, parinkti tinkamas priemones tikslams pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti; programų siektini veiklos rezultatai dera su tikslais ir uždaviniais ir yra orientuoti į teigiamą pokytį socialinių negerovių prevencijos srityje; veiklos turinys dažniausiai planuojamas atsižvelgiant į mokykloje atliktų tyrimų rezultatus.

3. Ištyrus mokyklų vadovų požiūrį į mokykloje organizuojamą prevencinę veiklą bei pagalbos mokiniui teikimą nustatyta, jog mokyklų vadovai iš esmės teigiamai vertina prevencinio darbo grupės veiklą, aiškiai suvokia šios grupės funkcijas; švietėjišką veiklą, renginių organizavimą, pagalbos teikimą bei veiklos analizavimą laiko labiausiai tobulintinomis sritimis. Prevencinio darbo grupių veiklos trūkumus mokyklų vadovai sieja su dideliu mokytojų užimtumu, programinių lėšų trūkumu, nepakankama darbuotojų kompetencija bei atsakomybės stoka.

4. Mokyklų vadovų nuomone, pagalba socializacijos sunkumų patiriančiam mokiniui yra kokybiška, ji organizuojama atsižvelgiant į mokinių poreikius, derinant juos su mokyklos galimybėmis, ieškant įvairių pagalbos formų.

5. Atlikus mokyklų pagalbos komandų veiklos ypatumų analizę teigtina, jog pagalbos komandų nariai žino savo funkcijas, veiklą nukreipia į aktualiausių socialinių negerovių prevenciją ir pasirenka įvairias veiklos formas. Sėkmingiausiomis veiklos sritimis pagalbos komandų nariai laiko mokinių užimtumo organizavimą, pagalbos teikimą, bendradarbiavimą su socialiniais partneriais. Veiklos trūkumu pripažįstama bendruomenės aktyvumo, lėšų, laiko ir kompetencijos stoka. Plati mokinių užimtumo formų pasiūla ir kryptingas ugdymas yra vieni svarbiausių prevencinės veiklos veiksmingumo kriterijų.

6. Analizuojant mokinių požiūrį į pagalbos organizavimą mokykloje išryškėjo nuomonių panašumai ir skirtumai vertinant pagalbos poreikio ir pasiūlos dermę naudingumo ir veiksmingumo aspektais: mokiniai daugiausiai teigiamai vertina pagalbos organizavimą.

Mokinių pagalbos poreikiai tik iš dalies sutampa su pagalbos priemonių pasiūla; trečdalis mokinių nuomonė lieka neįvertinta, o mokiniams įdomi veikla, pagalbos komandos narių nuomone, yra nepopuliari. Prevencinė veikla ir teikiama pagalba daugumai mokinių yra naudinga, labiausiai bendravimo ir žinių įgijimo prasme.

7. Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklose daug dėmesio skiriama neigiamų socialinių reiškinių prevencijai ir vaiko gerovei. Įvairūs mokyklos bendruomenės gyvenimo vidiniai ir išoriniai veiksniai sąlygoja prevencinių priemonių veiksmingumą, kuris šiuo metu dar nepakankamas.

Tyrimo rezultatai patvirtino hipotezę, kad mokyklose organizuojamų ir įgyvendinamų pagalbos mokiniui priemonių veiksmingumą lemia pagalbos poreikio, pasiūlos ir kokybės dermė.

REKOMENDACIJOS

1. Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklose turi būti skirtas didelis dėmesys veiklos planavimui. Pagalbos mokiniui programos reikia rengti pagal vieningą programų struktūrą: situacijos analizė (pagrįsta tyrimų rezultatais); tikslas (-ai); uždaviniai; priemonių planas; laukiami rezultatai; veiklos įšivertinimo kriterijai. Planuojama veikla turi būti grindžiama atliktų tyrimų rezultatais, mokinių poreikių ir įgyvendintų prevencinių priemonių veiksmingumo analize.

2. Norint užtikrinti pagalbos socializacijos sunkumų patiriančiam mokiniui veiksmingumą būtinas svarbiausių mokinių socializacijos problemų identifikavimas. Tai laiduotų pagalbos mokiniui turinio konkretumą ir kryptingumą, skatintų pagalbos priemonių diferencijavimą pagal individualius poreikius ir mokinių amžiaus tarpsnius.

3. Reikia sudaryti sąlygas ir galimybes nuolatiniam mokyklų prevencinio darbo grupių narių kvalifikacijos tobulinimui. Tai leistų suformuoti kompetentingą prevencinio darbo grupę kiekvienoje mokykloje.

4. Mokyklų vadovai ir prevencinio darbo grupės pirmininkai privalo tolygiai paskirstyti pagalbos komandos narių funkcijas bei nuolat vykdyti komandos veiklos stebėseną ir analizę, rasti galimybių apmokėti už darbą prevencinio darbo grupių nariams.

5. Būtina intensyvinti mokyklų pagalbos grupių bendravimą ir bendradarbiavimą su įvairių institucijų ir žinybų specialistais bei didinti ir plėtoti pagalbos mokiniui formų pasiūlą, siekiant patenkinti mokyklos bendruomenės poreikius.

LITERATŪRA

1. Aramavičiūtė V. (2005). Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis.
2. Arlauskaitė Ž. (2007). Galiu padėti savo vaikui. Vilnius.
3. Aškinytė R., Bulotaitė L. (2002). Mokykla be narkotikų. Vilnius.
4. Atviros Lietuvos Fondas (2003). Vaikų ir paauglių psichikos sveikatos vizija – kiekvieno rūpestis. Vilnius.
5. Avižinis S. (2001). Narkomanija ir jos prevencija. Vilnius.
6. Barykinas V. (2004). Išėtis yra. Vilnius.
7. Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai (2004). [Žiūrėta 2008. 02. 06]. Prieiga per internetą < http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-06-15-ISAK-941 >
8. Berdnikova J. (2007). Vaiko pasaulis. Mokslas ir technika.
9. Bitinas B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Kronta.
10. Bobrova L., Kazlauskienė A., Lekavičienė V. ir kt. (2008). Kursinių ir baigiamųjų (bakalauro, magistro, specialiųjų profesinių studijų) darbų rengimo ir gynimo metodinės rekomendacijos. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
11. Bulotaitė L., Gudžinskienė V. (2004). Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. Vilnius.
12. Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I. (2006). Vengiančių lankyti mokyklą vaikų problemos ir poreikiai. Leidykla „Garnelis“.
13. Cowley S. (2006). Sue Cowley mokymo klinika. Vilnius.
14. Černiauskiene M. (2000). Apie priklausomybę sukeliančias medžiagas ir jų vartojimo prevenciją ugdymo institucijose. Vilnius.
15. Černius V. J. (2006). Žmogaus vystymosi kelias nuo vaikystės iki brandos. Kaunas: pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
16. Davidavičienė A.G. (1996). Sveikos gyvensenos įtvirtinimas mokyklose. Vilnius.
17. Davidavičienė A. G., Stonienė R. (2000). Narkotikų vartojimo ir ŽIV/AIDS prevencija ugdymo institucijose. Vilnius.
18. Davidavičienė A.G. (2001). Narkotinių medžiagų vartojimo prevencijos programa ir standartai. Vilnius.
19. Davidavičienė A.G. (2004). Paauglių narkotikų vartojimas Lietuvoje ir Europoje: tyrimų medžiaga. Vilnius.
20. Everard B., Morris G. (1997). Efektyvus mokyklos valdymas.
21. Friel J. C. (2003). 7 geriausi (šaunių) paauglių įpročiai. „Tyto alba“.
22. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. (2002). Asmenybės ir bendravimo psichologija. Vilnius.
23. Gray J. (2001). Vaikai, kilę iš dangaus. Alma litera.
24. Grimalauskienė O. (2002). Narkotikų vartojimo prevencija bendruomenėje. Vilnius.
25. Hankin S. (2005). Pasitikėk savimi. Kaunas.
26. Ignatavičienė S., Žukauskienė R. (1999). Rizikos grupės vaikai. Vilnius.
27. Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija. Kaunas.
28. Karmaza E., Grigutyte N., Karmazė E. G. (2007). Smurtas mokykloje: prevencija ir pagalba. Vilnius.
29. Kolesovas D. (1987). Kaip apsaugoti moksleivius nuo žalingų įpročių. Kaunas.
30. Komandinis darbas švietimo organizacijoje: pedagogų požiūris. [Žiūrėta 2008.03.20]. Prieiga per internetą <<http://www.cceol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=BFD78E4A-8A0B-4D28->>
31. Krizių valdymo mokyklose tvarkos aprašas (Žin., 2007, Nr. 80-3301).
32. Kuorienė O. (2002). Narkomanija, alkoholizmas ir kitos priklausomybės – bėgimas nuo gyvenimo. Vilnius.
33. Kvieskienė G. (2005). Pozityvioji socializacija. Vilnius.
34. Leliūgienė I. (2003). Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas. Kaunas: Technologija.
35. Lietuvos Respublikos II-III jungtinės ataskaitos dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje NVO komentaras (2005). Vilnius.

36. LR Alkoholio kontrolės įstatymas (Žin., 2003, Nr. 52-2312).
37. LR Tabako kontrolės įstatymo 2,11,14,25 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymas (projektas) (2006). [Žiūrėta 2008.03.12]. Prieiga per internetą:
<http://www.ukmin.lt/lt/dokumentai/aktai/doc/tki-projektas_06-02.doc>
38. LR Švietimo įstatymas (2003). [Žiūrėta 2008.01.25]. Prieiga per internetą
<http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/i-1489.htm>
39. LR nepilnamečių minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2005). Vilnius. [Žiūrėta 2008.03.12]. Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdok_1>
40. LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (Žin., 1996, Nr. 33-807).
LR Socialinių paslaugų įstatymas (Žin., 1996, Nr. 104-2367).
41. Myers D. (2000). Psichologija. ?
42. Mokyklos vaidmuo narkomanijos prevencijoje (2005). [Žiūrėta 2008.01.18]. Prieiga per internetą <http://www.nkd.lt/visuomene/pedagogams_prevencija.html>
43. Nacionalinė smurto prieš vaikus programa (2005). [Žiūrėta 2008.01.16]. Prieiga per internetą
<http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/docs/komp_smurto_prog.doc>
44. Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programa (2004). Vilnius. [Žiūrėta 2007.12.02]. Prieiga per internetą
<<http://www.nkd.lt/index.php?id=0-61-0>>
45. Navaitis G. (2007). Psichologinė parama paaugliams ir jų tėvams. Kronta.
46. Narkotikų kontrolės departamentas (2004). Metinis pranešimas. Vilnius.
47. Narmontienė J. (2006). Apie alkoholio žalą. Vilnius: Spindulys.
48. Nepilnamečių kriminalinė justicija (2002). Kaunas.
Nikolskaja I.M., Granovskaja R.M (2006). Psichologinė vaikų gynyba. Sankt –Peterburgas: Kalba.
49. Paauglių narkotikų vartojimas Lietuvoje ir Europoje (2004). [Žiūrėta 2007.12.02]. Prieiga per internetą <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ESPAD_2003_galutinis.doc>
50. Pipher M. (2007). Prikelti Ofeliją (kaip išgyventi paauglystę). Vilnius.
51. Pirminės narkomanijos prevencijos bendruomenėje vykdymas (2005). Vilnius: visuomenės sveikatos ugdymo centro leidykla „Sveikata“.
52. Pivorienė R., Sturlienė N. (2004). Savižudybių prevencija mokykloje. Vilnius.
53. Plužek Z. (1996). Pastoracinė psichologija. Vilnius.
54. Prevencinio darbo grupių mokyklose ir koordinavimo grupių savivaldybėse veiklos vertinimas. Tyrimo ataskaita (2005). [Žiūrėta 2007.12.12]. Prieiga per internetą
<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/Prevencines_veiklos>
55. Psichologinės pagalbos mokiniui teikimo tvarkos aprašas (2004). [Žiūrėta 2007.11.02]. Prieiga per internetą <<http://www.lps.vu.lt/index.php?id=pedagogine&doc=01>>
56. Socialinė pedagogika: teorija ir praktika (2005).
57. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklose tvarkos aprašas (2007). [Žiūrėta 2008.02.02]. Prieiga per internetą
<<http://raseiniai.lt/index.php?555046152>>
58. Socializacija [Žiūrėta 2008.02.06]. Prieiga per internetą
<<http://lt.wikipedia.org/wiki/Socializacija>>.
59. Sruoga V., Jakubkaitė B. (2002). Emocinė, fizinė ir seksualinė prievarta. Vilnius.
60. Subjektų, vykdančių vaikų ir jaunimo socializaciją, socialinės, edukacinės ir teisinės kompetencijos aprašas (2005). [Žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą
<[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2005-12-23-ISAK-2636\(1\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2005-12-23-ISAK-2636(1).doc)>
61. Suslavičius A. (1995). Socialinė psichologija. Kaunas.
62. Sturlienė N. (2007). Paauglių socialių įgūdžių ugdymo programa „Tiltai“. Kaunas: „Arx Baltika“ spaudos namai.
63. ŠMM (2005). Smurto prevencija mokyklose. Vilnius.
64. Tamošiūnas T. (2003). Socialinių tyrimų kvalifikacinių darbų įvado struktūra. Šiauliai.
65. Taylor R. (2007). Pasitikėjimo savimi paslaptys. Kaunas: Dajalita.

66. Otavos Chartija (1986). [Žiūrėta 2008.03.15]. Prieiga per internetą <<http://www.ugdymas.vvspt.lt/Patarimai/Bendruom-narko.pdf>>
67. Vaikų ir jaunimo socializacijos programa (2004). Vilnius. [Žiūrėta 2007.11.29]. Prieiga per internetą <http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/docs/vaiku_ir_jaunimo_socializa.doc>
68. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (2005). Vilnius.[Žiūrėta 2008.02.19]. Prieiga per internetą <http://skelbimas.lt/istatymai/vaiko_geroves_valstybes_politikos_koncepcija.htm>
69. Vaiko teisių konvencija (1995). Vilnius.
70. Valickas G. (1997). Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. Vilnius.
71. Valstybinė jaunimo reikalų taryba (2004). Jaunimo situacija Lietuvoje (2004 m. tyrimo ataskaita). Vilnius.
72. Želvys R. (2003). Švietimo organizacijų vadyba. Vilnius.
73. Žukauskienė R. (2006). Individualus darbas su nusikalsti linkusiu vaiku. Metodinės rekomendacijos. Vilnius.

Mokyklos direktoriui

Gerbiamasis/ gerbiamoji,

Raseinių rajono savivaldybės administracijos švietimo skyrius ir Raseinių Pedagoginė psichologinė tarnyba atlieka tyrimą, kurio tikslas - atskleisti prevencinio darbo mokykloje ypatumus bei įvertinti prevencinės pagalbos mokiniui veiksmingumą.

Prašome atsakyti į šios anketos klausimus, nes Jūsų nuomonė mums labai svarbi. Tik bendrų pastangų dėka galime pasiekti sėkmingo socialinių problemų sprendimo ir prevencinės pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermės.

Tyrimo anketa yra anoniminė – nereikia rašyti vardo ir pavardės. Anketoje nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jums tik reikia parašyti ar išrinkti ir pažymėti tokį atsakymo variantą, kuris tiksliausiai atspindi Jūsų nuomonę. Labai svarbu, kad atsakytumėte į visus klausimus. Iš anksto dėkojame Jums už pagalbą ir atsakymus į anketos klausimus.

Pasirinkę atsakymo variantą, pažymėkite jį taip: **V** arba atsakykite į pateiktus klausimus raštu.

Patirtis rodo, kad pirmoji mintis, kilusi vienu ar kitu klausimu, dažniausiai yra teisinga. Todėl nereikėtų ties vienu klausimu apsistoti labai ilgai.

1. Kokias svarbiausias funkcijas, Jūsų nuomone, turi atlikti prevencinio darbo grupė mokykloje? (atsakykite raštu)

.....

2. Kam iš Jūsų mokyklos prevencinio darbo grupės narių tenka didžiausias prevencinės veiklos organizavimo ir įgyvendinimo krūvis? (įrašykite to asmens pareigas mokykloje)

.....

3. Kaip Jūs vertinate savo mokyklos prevencinio darbo grupės veiklą?

Labai gerai gerai patenkinamai blogai

4. Kokias išskirtumėte *teigiamas* prevencinio darbo grupės veiklos puses?

.....

5. Kokias išskirtumėte *neigiamas* prevencinio darbo grupės veiklos puses?

.....

6. Kokios kliūtys Jums iškyla bendradarbiaujant prevencinės veiklos klausimais su kitomis institucijomis?

☐ Informacijos stoka	☐ Atmestinas požiūris į darbą
☐ Nuomonių skirtumai	☐ Nenoras bendradarbiauti
☐ Kompetencijos stoka	☐ Kita (įrašykite).....
☐ Lėšų trūkumas	

7. Kokios problemos vykdant prevencinę veiklą kyla Jūsų mokykloje su 5-12 klasių mokiniais?

.....

8. Kokios problemos vykdant prevencinę veiklą kyla Jūsų mokykloje su mokinių tėvais?

.....

9. Kurios problemos Jūsų mokykloje tarp mokinių šiuo metu yra pačios aktualiausios?

Žymėkite taip -

Visiškai neaktuali

Labai aktuali

Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkanti rutuliuką.		←					→				
1	Užimtumas po pamokų (neformalusis ugdymas)	●	●	●	●	●					
2	Pamokų lankomumas	●	●	●	●	●					
3	Nusikalstamumas	●	●	●	●	●					
4	Narkotikų ir psichotropinių medžiagų vartojimas	●	●	●	●	●					
5	Alkoholio vartojimas	●	●	●	●	●					
6	Rūkymas	●	●	●	●	●					
7	Smurtas	●	●	●	●	●					
8	Darbas su mokiniais, linkusiais į nusikaltimus	●	●	●	●	●					
9	Prekyba žmonėmis	●	●	●	●	●					
10	Tyčiojimas	●	●	●	●	●					
11	Mokinių teisinių žinių trūkumas	●	●	●	●	●					
12	Priklausomybė nuo kompiuterinių technologijų	●	●	●	●	●					
13	Informacijos apie ŽIV/AIDS stygius	●	●	●	●	●					
14	Kita (rašykite)	●	●	●	●	●					
15	Kita (rašykite)	●	●	●	●	●					
16	Kita (rašykite)	●	●	●	●	●					

10. Į ką Jūs labiausiai atsižvelgiate pasirinkdamas prevencinės pagalbos sritis Jūsų mokykloje?

Žymėkite taip

Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.		Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Labai dažnai
1	Į mokinių pageidavimus	●	●	●	●	●
2	Į tėvų pageidavimus	●	●	●	●	●
3	Į mokytojų pageidavimus	●	●	●	●	●
4	Į mokyklos administracijos pageidavimus	●	●	●	●	●
5	Į aukštų valdininkų pageidavimus	●	●	●	●	●
6	Į prevencinės veiklos tyrimų analizę	●	●	●	●	●
7	Į ŠMM ministro įsakymus	●	●	●	●	●
8	Kita (rašykite).....	●	●	●	●	●

12. Kokius prevencinius projektus praėjusiais mokslo metais įgyvendino Jūsų mokyklos bendruomenė? (išvardinkite)

1.
2.
3.
4.

13. Ar Jūsų mokykloje atliekami prevencinės pagalbos mokiniui veiksmingumo tyrimai?

Taip Ne

Jei atsakėte Taip, pažymėkite atliekamų tyrimų dažnumą:

Kartą per mokslo metus du kartus per mokslo metus dažniau

14. Ar renkantis prevencinės pagalbos sritis Jūsų mokykloje atsižvelgiama į tyrimų rezultatus?

Taip Ne

15. Kokias prevencinės pagalbos mokiniui formas Jūs vertinate kaip veiksmingiausias?

Zymėkite taip

<i>Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.</i>		Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Labai dažnai
1	Pokalbiai	●	●	●	●	●
2	Individualūs pokalbiai	●	●	●	●	●
3	Pokalbiai su mokyklos bendruomenės narių grupe	●	●	●	●	●
4	Apie prevencinę veiklą kalbama įvairių mokomųjų dalykų pamokose	●	●	●	●	●
5	Organizuojamos akcijos	●	●	●	●	●
6	Rengiamos mokyklos bendruomenės diskusijos	●	●	●	●	●
7	Kviečiami lektoriai ir skaitomos paskaitos	●	●	●	●	●
8	Susitikimai su žymiais žmonėmis	●	●	●	●	●
9	Susitikimai su asmenimis, praeityje turėjusiais žalingų įpročių	●	●	●	●	●
10	Rašinių konkursai	●	●	●	●	●
11	Piešinių konkursai	●	●	●	●	●
12	Mokyklos TV	●	●	●	●	●
13	Mokyklos radijo laidos	●	●	●	●	●
14	Mokinių ir jų tėvų poreikių ir nuomonių tyrimai	●	●	●	●	●
15	Stendų įrengimas	●	●	●	●	●
16	Kita (rašykite).....	●	●	●	●	●
17	Kita (rašykite).....	●	●	●	●	●

16. Kokiais kriterijais remdamiesi vertinate prevencinės pagalbos mokiniui veiksmingumą?

Žymėkite taip -

<i>Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.</i>		Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Labai dažnai
1	Vykdomų prevencinių projektų skaičiumi	☐	☐	☐	☐	☐
2	Vykdomos veiklos aktualumu	☐	☐	☐	☐	☐
3	Veiklos tęstinumu	☐	☐	☐	☐	☐
4	Didesniu bendruomenės įtraukimu į prevencinę veiklą	☐	☐	☐	☐	☐
5	Mokinių, linkusių į nusikaltimus, elgesio pagerėjimu	☐	☐	☐	☐	☐
6	Mokymo ir kitų priemonių įsigijimu (pvz., kompiuterių, knygų, vaizdinės medžiagos ir kt.)	☐	☐	☐	☐	☐
7	Mokinių užimtumu nepamokinėje veikloje	☐	☐	☐	☐	☐
8	Kita (rašykite)	☐	☐	☐	☐	☐

17. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas.

Žymėkite taip -

<i>Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais, atitinka pilko rutuliuko dydis. Pažymėkite Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką</i>		Visiškai nesutinku	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
1	Dažniausiai mokyklose prevencinę veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose rašoma viena, tačiau realiaame gyvenime vyksta visiškai kita.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Dažniausiai mokyklų prevencinės veiklos dokumentuose numatyta veikla įgyvendinama realiaame gyvenime.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Dažniausiai prevencinė veikla mokyklose vykdoma labai blogai.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Dažniausiai prevencinė veikla mokyklose įgyvendinama labai gerai.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Dažniausiai pačiai mokyklai paliekama spręsti prevencinės veiklos problemas, kitos su šia veikla susijusios institucijos visiškai nesistengia padėti.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Dažniausiai mokyklai prevencinės veiklos problemas padeda spręsti kitos su šia veikla susijusios institucijos.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Įvairios žinybos (vaikų teisių apsaugos tarnybos, nepilnamečių reikalų inspekcijos ir kt.) nelinkusios bendradarbiauti tarpusavyje, sprendžiant įvairias prevencinės veiklos problemas.	☐	☐	☐	☐	☐

18. Kas tobulintina Jūsų, kaip mokyklos vadovo, nuomone organizuojant prevencinę veiklą įstaigoje?(rašykite)

.....

.....

.....

19. Paneikite arba patvirtinkite teiginį: „Mano mokykloje yra prevencinės pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermė“.

.....
.....
.....
.....
.....

Pažymėkite:

Esate: vyras moteris Jūsų amžius (įrašykite) _____

Jūs vadovaujate:

Gimnazijai vidurinei mokyklai pagrindinei mokyklai

Vietovė, kurioje yra mokykla: miestas miestelis kaimas

Jūsų vadybinio darbo stažas: _____

Jūsų vadybinė kategorija:

Be kategorijos I kategorija II kategorija III kategorija

Dėkojame už bendradarbiavimą!

Kilus klausimams prašome skambinti:

Raseinių rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyrius - 8 428 79591;

Raseinių pedagoginė psichologinė tarnyba – 8 428 5157

Mokyklos prevencinio darbo grupės nariui

Gerbiamasis/ gerbiamoji,

Raseinių rajono savivaldybės administracijos švietimo skyrius ir Raseinių Pedagoginė psichologinė tarnyba atlieka tyrimą, kurio tikslas - atskleisti prevencinio darbo mokykloje ypatumus bei įvertinti prevencinės pagalbos mokiniui veiksmingumą.

Prašome atsakyti į šios anketos klausimus, nes Jūsų nuomonė mums labai svarbi. Tik bendrų pastangų dėka galime pasiekti sėkmingo socialinių problemų sprendimo ir prevencinės pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermės.

Tyrimo anketa yra anoniminė – nereikia rašyti vardo ir pavardės. Anketoje nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jums tik reikia parašyti ar išrinkti ir pažymėti tokį atsakymo variantą, kuris tiksliausiai atspindi Jūsų nuomonę. Labai svarbu, kad atsakytumėte į visus klausimus. Iš anksto dėkojame Jums už pagalbą ir atsakymus į anketos klausimus.

Pasirinkę atsakymo variantą, pažymėkite jį taip: V arba atsakykite į pateiktus klausimus raštu.

Patirtis rodo, kad pirmoji mintis, kilusi vienu ar kitu klausimu, dažniausiai yra teisinga. Todėl nereikėtų ties vienu klausimu apsistoti labai ilgai.

1. Kokias funkcijas atlieka Jūsų mokyklos prevencinio darbo grupė?

.....

2. Jūsų pareigos prevencinio darbo grupėje

.....

3. Kam iš Jūsų mokyklos prevencinio darbo grupės narių tenka didžiausias prevencinės veiklos įgyvendinimo krūvis? (rašykite to asmens pareigas mokykloje)

.....

4. Kaip vertintumėte savo mokyklos prevencinės grupės veiklą?

Labai gerai gerai patenkinamai blogai

5. Kokias teigiamas savo mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos puses išskirtumėte? (atsakykite raštu)

.....

6. Kokias neigiamas savo mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos puses išskirtumėte? (atsakykite raštu)

.....

7. Į ką Jūs labiausiai atsižvelgiate, pasirinkdami prevencinės veiklos sritis?

Žymėkite taip

Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.		Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Labai dažnai
1	Į mokinių pageidavimus	●	●	●	●	●
2	Į tėvų pageidavimus	●	●	●	●	●
3	Į mokytojų pageidavimus	●	●	●	●	●
4	Į mokyklos administracijos pageidavimus	●	●	●	●	●
5	Į aukštų valdininkų pageidavimus	●	●	●	●	●
6	Į prevencinės veiklos tyrimų analizę	●	●	●	●	●
7	Į ŠMM ministro įsakymus	●	●	●	●	●
8	Kita (rašykite).....	●	●	●	●	●

8. Kokias prevencinės veiklos formas dažniausiai naudojate?

Žymėkite taip

Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.		Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Labai dažnai
1	Pokalbiai	●	●	●	●	●
2	Individualūs pokalbiai	●	●	●	●	●
3	Pokalbiai su mokyklos bendruomenės narių grupe	●	●	●	●	●
4	Apie prevencinę veiklą kalbama įvairių mokomųjų dalykų pamokose	●	●	●	●	●
5	Organizuojamos akcijos	●	●	●	●	●
6	Rengiamos mokyklos bendruomenės diskusijos	●	●	●	●	●
7	Kviečiami lektoriai ir skaitomos paskaitos	●	●	●	●	●
8	Susitikimai su žymiais žmonėmis	●	●	●	●	●
9	Susitikimai su asmenimis, praeityje turėjusiais žalingų įpročių	●	●	●	●	●
10	Rašinių konkursai	●	●	●	●	●
11	Piešinių konkursai	●	●	●	●	●
12	Mokyklos TV	●	●	●	●	●
13	Mokyklos radijo laidos	●	●	●	●	●
14	Mokinių ir jų tėvų poreikių ir nuomonių tyrimai	●	●	●	●	●
15	Stendų įrengimas	●	●	●	●	●
16	Kita (įrašykite).....	●	●	●	●	●
17	Kita (įrašykite).....	●	●	●	●	●

9. Ar Jūsų mokykloje atliekami prevencinės veiklos veiksmingumo tyrimai?

Taip

Ne

Nežinau

Jei atsakėte *Taip*, nurodykite atliekamų tyrimų dažnumą.

Du kartus per metus

Dažniau

Kartą per metus

Rečiau

10. Ar renkantis veiklos sritis Jūs atsižvelgiate į tyrimų rezultatus?

Taip

Kai kada

Ne

11. Kokiais kriterijais remdamiesi vertinate mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos veiksmingumą?

Vykdomų prevencinių projektų skaičiumi

Vykdomos veiklos aktualumu

Veiklos tęstinumu

Bendruomenės įtraukimu į prevencinę veiklą

Mokinių delinkventinio elgesio apraiškų sumažėjimu

Mokinių užimtumu neformaliajame ugdyme

Kita (įrašykite).....

12. Kurios problemos Jūsų mokinių tarpe šiuo metu yra pačios aktualiausios?

Žymėkite taip -

Visiškai neaktuali

Labai aktuali

Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.		←					→				
		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
1	Užimtumas po pamokų (neformalusis ugdymas)	●	●	●	●	●					
2	Pamokų lankomumas	●	●	●	●	●					
3	Nusikalstamumas	●	●	●	●	●					
4	Narkotikų ir psichotropinių medžiagų vartojimas	●	●	●	●	●					
5	Alkoholio vartojimas	●	●	●	●	●					
6	Rūkymas	●	●	●	●	●					
7	Smurtas	●	●	●	●	●					
8	Darbas su mokiniais linkusiais į nusikaltimus	●	●	●	●	●					
9	Prekyba žmonėmis	●	●	●	●	●					
10	Tyčiojimas	●	●	●	●	●					
11	Mokinių teisinių žinių trūkumas	●	●	●	●	●					
12	Priklausomybė nuo kompiuterinių technologijų	●	●	●	●	●					
13	Informacijos apie ŽIV/AIDS stygius	●	●	●	●	●					
14	Kita (įrašykite)	●	●	●	●	●					
15	Kita (įrašykite)	●	●	●	●	●					
16	Kita (įrašykite)	●	●	●	●	●					

13. Kaip vertinate Jūsų mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos planą?

Žymėkite taip -

Nesutinku

Sutinku

Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.		←					→				
		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
1	Mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos planas sudarytas gerai.	●	●	●	●	●					
2	Mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos planas sudarytas blogai.	●	●	●	●	●					
3	Mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos planas pilnai įgyvendinamas realioje veikloje.	●	●	●	●	●					
4	Mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos planas sudarytas atsižvelgiant į mokyklos bendruomenės poreikius ir aktualiausias problemas.	●	●	●	●	●					
5	Mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos planas sudarytas atsižvelgiant į visų prevencinės darbo grupės narių nuomonę.	●	●	●	●	●					
6	Mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos planas sudarytas atsižvelgiant į mokinių poreikių tyrimų rezultatus	●	●	●	●	●					
7	Mokyklos prevencinio darbo grupės veiklos planas sudaromas tik formaliai, realioje veikloje vyksta visiškai kitos veiklos.	●	●	●	●	●					
8	Kita (įrašykite)	●	●	●	●	●					

14. Su kuriomis institucijomis bendradarbiaujate organizuodami prevencinę veiklą?

Vaikų teisių apsaugos tarnyba

Švietimo skyrius

Nepilnamečių reikalų inspekcija

Sveikatos priežiūros įstaigos

Socialinės paramos skyrius

Kitos (įrašykite)

15. Kokios kliūtys iškyla bendradarbiaujant prevencinės veiklos klausimais su kitomis institucijomis ir organizuodami prevencinę veiklą Jūsų mokykloje?

Informacijos stoka

Nenoras bendradarbiauti

Nuomonių skirtumai

Laiko stoka

Kompetencijos stoka

Kita (įrašykite).....

Lėšų trūkumas

Formalus požiūris į darbą

16. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas?

Žymėkite taip -

<i>Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais, atitinka pilko rutuliuko dydis. Pažymėkite J ū s ū n u o m o n ę atitinkantį rutuliuką</i>		Visiškai nesutinku	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
1	Dažniausiai mokyklose prevencinę veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose rašoma viena, tačiau realiaame gyvenime vyksta visiškai kita.	●	●	●	●	●
2	Dažniausiai mokyklų prevencinės veiklos dokumentuose numatyta veikla įgyvendinama realiaame gyvenime.	●	●	●	●	●
3	Dažniausiai prevencinė veikla mokyklose vykdoma labai blogai.	●	●	●	●	●
4	Dažniausiai prevencinė veikla mokyklose įgyvendinama labai gerai.	●	●	●	●	●
5	Dažniausiai pačiai mokyklai paliekama spręsti prevencinės veiklos problemas, kitos su šia veikla susijusios institucijos visiškai nesistengia padėti.	●	●	●	●	●
6	Dažniausiai mokyklai prevencinės veiklos problemas padeda spręsti kitos su šia veikla susijusios institucijos.	●	●	●	●	●
7	Įvairios žinybos (vaikų teisių apsaugos tarnybos, nepilnamečių reikalų inspekcijos ir kt.) nelinkusios bendradarbiauti tarpusavyje, sprendžiant įvairias prevencinės veiklos problemas.	●	●	●	●	●
8	Įvairios žinybos (vaikų teisių apsaugos tarnybos, nepilnamečių reikalų inspekcijos ir kt.) visuomet puikiai bendradarbiauja, sprendžiant įvairias prevencinės veiklos problemas.	●	●	●	●	●
9	Mokykloje nuolatos vykdomi prevencinės veiklos projektai.	●	●	●	●	●
10	Nieko negirdėjau apie mokykloje vykdomus prevencinės veiklos projektus.	●	●	●	●	●

17. Kaip siūlytumėte tobulinti prevencinio darbo grupės veiklą Jūsų mokykloje? (parašykite)

.....
.....
.....

18. Paneikite arba patvirtinkite teiginį: „Mano mokykloje yra prevencinės pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermė“.

.....
.....
.....

Pažymėkite:

Esate: vyras moteris Jūsų amžius (įrašykite) _____
mokytojas kitas specialistas (įrašykite)

Jūs dirbate:

Gimnazijoje vidurinėje mokykloje pagrindinėje mokykloje

Vietovė, kurioje yra mokykla: miestas miestelis kaimas

Jūsų darbo stažas: _____

Dėkojame už bendradarbiavimą!

Kilus klausimams prašome skambinti:

Raseinių rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyrius - 8 428 79591;

Raseinių pedagoginė psichologinė tarnyba – 8 428 51571

Mokiniams

(8 -12 kl.)

Gerbiamasis/ gerbiamoji,

Raseinių rajono savivaldybės administracijos švietimo skyrius ir Raseinių Pedagoginė psichologinė tarnyba atlieka tyrimą, kurio tikslas - atskleisti prevencinio darbo mokykloje ypatumus bei įvertinti prevencinės pagalbos mokiniui veiksmingumą.

Prašome atsakyti į šios anketos klausimus, nes Jūsų nuomonė mums labai svarbi. Tik bendrų pastangų dėka galime pasiekti sėkmingo socialinių problemų sprendimo ir prevencinės pagalbos mokiniui poreikio, pasiūlos ir kokybės dermės.

Tyrimo anketa yra anoniminė – nereikia rašyti vardo ir pavardės. Anketoje nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jums tik reikia parašyti ar išrinkti ir pažymėti tokį atsakymo variantą, kuris tiksliausiai atspindi Jūsų nuomonę. Labai svarbu, kad atsakytumėte į visus klausimus. Iš anksto dėkojame Jums už pagalbą ir atsakymus į anketos klausimus.

Pasirinkę atsakymo variantą, pažymėkite jį taip: **V** arba atsakykite į pateiktus klausimus raštu.

Patirtis rodo, kad pirmoji mintis, kilusi vienu ar kitu klausimu, dažniausiai yra teisinga. Todėl nereikėtų ties vienu klausimu apsistoti labai ilgai.

1. Kurios problemos Jūsų mokykloje mokinių tarpe šiuo metu pačios aktualiausios?

Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.		Visiškai neaktuali		Labai aktuali		
		←				→
1	Užimtumas po pamokų (pvz., būreliai)	☐	☐	☐	☐	☐
2	Pamokų lankomumas	☐	☐	☐	☐	☐
3	Nusikalstamumas (pvz., vagystės, reketas ir t.t.)	☐	☐	☐	☐	☐
4	Narkotikų ir psichotropinių medžiagų vartojimas	☐	☐	☐	☐	☐
5	Alkoholio vartojimas	☐	☐	☐	☐	☐
6	Rūkymas	☐	☐	☐	☐	☐
7	Smurtas (priekabiavimas, tyčiojimas ir t.t.)	☐	☐	☐	☐	☐
8	Mokykloje yra mokinių, linkusių į nusikaltimus	☐	☐	☐	☐	☐
9	Prekyba žmonėmis	☐	☐	☐	☐	☐
10	Mokinių teisinių žinių trūkumas	☐	☐	☐	☐	☐
11	Priklausomybė nuo kompiuterinių technologijų	☐	☐	☐	☐	☐
12	Kita (<i>įrašykite</i>)	☐	☐	☐	☐	☐

2. Į ką dažniausiai kreipiatės dėl mokykloje iškilusių problemų?

Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.		Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Labai dažnai
1	Į klasės auklėtoją	☐	☐	☐	☐	☐
2	Į įvairių dalykų mokytojus	☐	☐	☐	☐	☐
3	Į mokyklos direktorę/ių	☐	☐	☐	☐	☐
4	Į direktoriaus pavaduotojus	☐	☐	☐	☐	☐
5	Į socialinę pedagogę	☐	☐	☐	☐	☐
6	Į mokyklos budinčią	☐	☐	☐	☐	☐
7	Kita (<i>įrašykite</i>)	☐	☐	☐	☐	☐

3. Dėl kokių problemų Jūs dažniausiai kreipiatės į mokyklos darbuotojus? (*įrašykite*)

- 1)
- 2)

4. Kaip Jūsų mokykloje šiais mokslo metais buvo vykdoma įvairių problemų prevencinė veikla?

Įrašykite, kokia tema vyko žemiau išvardinti renginiai. Pvz., jei šiais mokslo metais klasės valandėlių metu vyko pokalbiai prevencinėmis temomis, tai nurodykite, apie ką konkrečiai buvo kalbama (apie rūkymą, smurtą ir t.t.)		Šiais mokslo metais nebuvo	Šiais mokslo metais 1-2 kartus	Šiais mokslo metais 3-4 kartus	Šiais mokslo metais 1 kartą per mėnesį	Šiais mokslo metais 2 kartus per mėnesį
1.	Buvo organizuojami pokalbiai klasės valandėlių metu	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Kalbėjauisi individualiai su auklėtoja, socialine pedagoge ar kitu mokyklos darbuotoju	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Apie prevencinę veiklą kalbėta įvairių mokomųjų dalykų pamokose	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Organizuotos įvairios akcijos	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Organizuotos mokyklos bendruomenės (tėvų, mokinių ir mokytojų) diskusijos	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Kvieti lektoriai (policijos atstovai, psichologai, medikai ir pan.) ir skaitomos paskaitos	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Organizuoti susitikimai su žymiais žmonėmis	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Organizuoti susitikimai su asmenimis, praeityje turėjusiais žalingų įpročių	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Organizuoti rašinių konkursai	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Organizuoti piešinių konkursai	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Informuota per mokyklos radijo laidas	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Įrengti įvairūs informaciniai standai	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐	☐

5. Kokiuose iš tų renginių Jūs dalyvavote kaip klausytojas? (atsakykite raštu)

.....

6. Kokiuose iš tų renginių Jūs dalyvavote kaip dalyvis? (atsakykite raštu)

.....

7. Kokiuose iš tų renginių Jūs dalyvavote kaip organizatorius? (atsakykite raštu)

.....

8. Kokie iš tų renginių jums patiko labiausiai ir kodėl? (atsakykite raštu)

.....

9. Kokių mokyklos problemų prevencijai skirtų renginių Jūs labiausiai pageidautumėte ateityje? (atsakykite raštu)

.....

10. Ar mokykloje organizuojant prevencinės veiklos renginius atsižvelgiama į Jūsų norus ir pageidavimus?

- Taip
 Ne

11. Jei taip, tai kaip mokyklos darbuotojai išsiaiškina, kokių renginių Jūs pageidaujate? (atsakykite raštu).....

12. Kaip manote, ar Jums naudingi mokykloje organizuojami prevencinės veiklos projektai?

- Taip
 Ne

Jei taip, tai kuo naudingi prevencinės veiklos projektai? (Galite pažymėti ne vieną atsakymo variantą)

- Įgijau naujų žinių
- Dalinausi informacija su bendraamžiais
- Radau naujų draugų
- Įgijau naujų žinių apie projektų rengimą
- Turėjau galimybę išsakyti savo nuomonę
- Gavau daug literatūros
- Gavau dovanų
- Buvo organizuojama įdomi ekskursija arba kelionė
- Kita (įrašykite)

13. Jei būtumėte mokyklos direktoriumi (-e), ką keistumėte ir tobulintumėte mokyklos prevencinėje veikloje? (atsakykite raštu).....

14. Įvertinkite Jūsų mokykloje vykdomą prevencinę veiklą ir pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas

Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami tik vieną Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką.		Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
1.	Mano mokykloje prevencinė veikla vyksta labai gerai	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Mano mokykloje prevencinė veikla vykdoma labai blogai	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Dažniausiai mūsų mokyklos įvairios prevencinės veiklos problemos paliekamos spręsti mokyklos darbuotojams, kitos su šia veikla susijusios institucijos (policija, vaikų teisių tarnyba ir kt.) visiškai nesistengia padėti	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Dažniausiai mūsų mokykloje įvairias prevencinės veiklos problemas spręsti padeda kitos su šia veikla susijusios institucijos (policija, vaikų teisių tarnyba ir kt.)	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Mokykloje nuolatos vykdomi prevencinės veiklos projektai	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Nieko negirdėjau apie mokykloje vykdomus prevencinės veiklos projektus	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Dažniausiai mokyklos prevencinėje veikloje dalyvauju tik raginamas mokyklos darbuotojų, savo noru aš prevencinėje veikloje nedalyvaučiau	☐	☐	☐	☐	☐

8.	Dažniausiai mokyklos prevencinėje veikloje dalyvauju savo noru, niekieno neraginamas	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Dažniausiai mokyklos prevencinės veiklos renginiuose dalyvauja ir taip pažangūs mokiniai, o nepažangūs mokiniai tiesiog nedalyvauja	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Dažniausiai mokyklos prevencinės veiklos renginiuose aktyviai dalyvauja visi, tiek pažangūs, tiek nepažangūs mokiniai	☐	☐	☐	☐	☐

15. Jūsų lytis:

Vyras Moteris

16. Jūsų amžius (įrašykite) _____

17. Jūs mokotės

Gimnazijoje Vidurinėje mokykloje Pagrindinėje mokykloje

18. Kurioje klasėje Jūs mokotės _____

19. Vietovė, kurioje lankote mokyklą:

Miestas Miestelis Kaimas

Dėkojame už bendradarbiavimą!

Kilus klausimams prašome skambinti:

Raseinių rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyrius - 8 428 79591;

Raseinių pedagoginė psichologinė tarnyba – 8 428 5157

